ARALIK 2018 • YIL: 1 • SAYI: 10 • 10 TL

YENİ GELEN.

RED. KURGU. ÜTOPYA

"İki yüz yıldan fazla bir süredir ben bu yalçın kayanın üzerinde otururum ve bu süre içinde yandan da olsa, gözümün ucuyla da olsa, güneşe bakabilmişimdir... Ama bugüne dek gerçeğin yüzüne bir kez olsun bakamadım."

S.Ş.

YUNUS DÜŞTE GÖRDÜ SENİ
Afşar Timuçin

ÜTOPYACI PORTRELERİ / SAİNT SİMON
Yalçın Küçük

FRANKFURT DEYİŞLERİ
Hayrettin Ökçesiz

YUNUS EMRE
Turan Alptekin

KİTAP FUARI KİTAPSEVERLERİN BAYRAMI MI, HÜZNÜ MÜ?
Dr. Ulvi Özdemir

MESELE YENİ DEĞİL, ARABESK HİÇ DEĞİL
Ekrem Ataer

ARA GÜLER: TEDİRGİN BİR GÜVERCİN Mİ YOKSA HÜNERLİ BİR UYUMSEVER Mİ?
Cafer Yıldırım

UYUYAN GÜZEL'DE UMUT VE UMUTLA UYUTULMAK
U. Günel

ÖZGÜNLÜK MESELESİ
Özgün Ergen

RESUL BABAM
Musa Ağacık

SAHİPSİZ GERÇEK
B. Sadık Albayrak

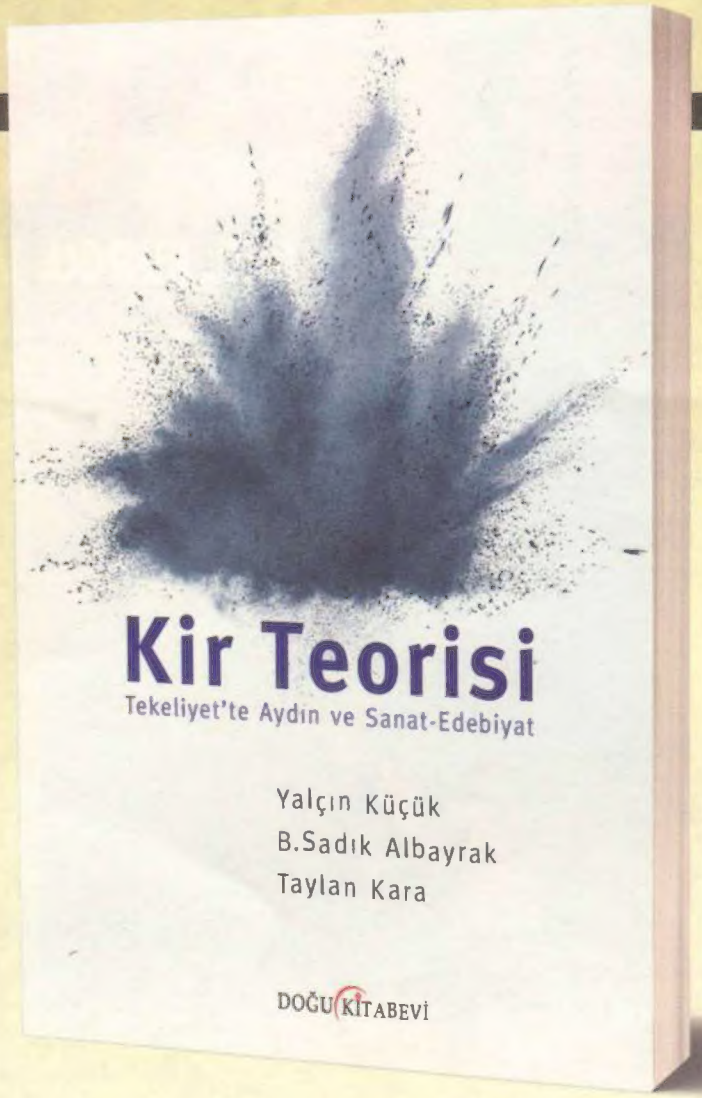

Kir Teorisi, darlık içinde insan imalathanesi Tekeliyet düzeninin kültürel yapısını anlamayı ve anlatmayı deniyor.

Tekeliyet'e karşılık düşen kir'li bir sanat ve edebiyattır.

Roman yazanlar, resim yapanlar, senfoni besteleyenler, tiyatro sahneleyenler, film çevirenler tekellerin ablukasına alındılar. İnsana değiştirme istenci kazandıracak bir sanat ve edebiyatı beşiğinde boğdular. Toplumu kir'le, çirkinlik'le, cehalet'le kuşattılar.

Artık yalnızca "işaret edileni" gören bir okur-izler kitlesi yaratılmıştır. Kir Teorisi, bu kültürel mekanizmayı ortaya koyduğu gibi, "işaret edenleri", kir'letmek için çalışanları da incelemeye alıyor. Kirli Portreler bölümü, çürümüş bir kültürün vaka incelemelerinden oluşuyor; Tekeliyet düzeninin "ölü canlar'ıdırlar"; eleştirisi yazılıyor ve romanını yazacak Gogol'ler gecikmeyecektir.

Kir Teorisi, biçimi ve kurgusuyla da bir ortaklaşma denemesidir; üç yazar kuşağını, 58'li Yalçın Küçük, 88'li B. Sadık Albayrak, 98'li Taylan Kara'yı bir araya getiren ortak bir kitaptır.

"Bellek kaybına" ilaç; geleceğin bağrındaki sorularımızdır.

Eleştiri, aklı özgürleştirme eylemidir; özgürleşen aklıyla insanın tarih yapmaya girişmesidir. Bu kitap, hepimizi nefes alamaz hale getiren tekellerin kir'li gerçeğine karşı aklı uyarmaya çalışıyor. İnsanlığı kendi gerçeğine sahip çıkmaya çağırıyor.

İÇİNDEKİLER

4 • **HANGİ YENİ?**
B. SADIK ALBAYRAK

5 • **BAŞKA BİR İNSAN OLSAM**
NAİL YAYA

6 • **YUNUS DÜŞTE GÖRDÜ SENİ**
AFŞAR TİMUÇİN

10 • **ÜTOPYACI PORTRELERİ - SAİNT-SİMON**
YALÇIN KÜÇÜK

13 • **KAAN DİYOR ONA BAZILARI**
KAAN EMİNOĞLU

14 • **ÖMER NACİ SOYKAN'IN ÜTOPYASI**
MUSTAFA ÖZDOĞAN

17 • **NOT, KAPIYA DEĞİL OKURUN GÖNLÜNE BIRAKILMIŞ**
CELAL İLHAN

18 • **SAHİ CO ÖLDÜ MÜ?**
MEHMET ESATOĞLU

22 • **RONA SEROZAN, BİLDİĞİ YOLDAN ŞAŞMADAN GİTTİ**
FİKRET İLKİZ

24 • **MOĞOLLAR'IN İLK DÖNEM VOKALİSTİ AZİZ AZMET KENTLİ, BEYEFENDİ VE İSTANBUL TUTKUNU**
APTULİKA

26 • **YUNUS EMRE**
TURAN ALPTEKİN

33 • **KAFESTEKİ BİR ANITIN AKŞAMI**
SELAMİ KARABULUT

34 • **KİTAP FUARI KİTAPSEVERLERİN BAYRAMI MI, HÜZNÜ MÜ?**
DR. ULVİ ÖZDEMİR

38 • **MESELE YENİ DEĞİL, ARABESK HİÇ DEĞİL -1-**
EKREM ATAER

41 • **RESUL BABAM**
MUSA AĞACIK

44 • **ASLINDA ÖYLEYSE BELKİ**
HAYDAR ÜNAL

46 • **ARA GÜLER: TEDİRGİN BİR GÜVERCİN Mİ YOKSA HÜNERLİ BİR UYUMSEVER Mİ?**
CAFER YILDIRIM

50 • **UYANAN GÜZEL'DE UMUT VE UMUTLA UYUTULMAK**
U. GÜNEL

54 • **YENİ GELEN ŞİİRLERİ İLE DE YENİ MİYDİ? ÖZGÜNLÜK MESELESİ**
ÖZGÜN ERGEN

58 • **DEĞERSİZLEŞTİRMENİN KIYISINDA**
ASIM ÖZTÜRK

62 • **DÜŞSESLE FISILDAŞMALAR**
YEŞİM ZUHAL YOLCU

66 • **OKUR MEKTUPLARI**

70 • **SAHİPSİZ GERÇEK**
B. SADIK ALBAYRAK

76 • **FRANKFURT DEYİŞLERİ**
HAYRETTİN ÖKÇESİZ

YENİ GELEN. RED. KURGU. ÜTOPYA

YIL: 1 - SAYI: 10 - ARALIK 2018
AYDA BİR YAYIMLANIR
ISSN 2619-9432

YAYIN SAHİBİ
YURDANUR ALBAYRAK

YAYIN TÜRÜ
YAYGIN SÜRELİ AYLIK GAZETE

GENEL YAYIN YÖNETMENİ VE YAZIİŞLERİ MÜDÜRÜ
B. SADIK ALBAYRAK

YENİ GELENLER
ALİ EŞKİ
AYHAN ÇAYLAR
AYSUN ADALI
B. SADIK ALBAYRAK
ELİF YILMAZ
HAYDAR ALİ ALBAYRAK
MAHİR ERGUN
MAHİR ARDUÇ
ÖZGÜN ERGEN
UBEYDULLAH GÜNEL
ULVİ ÖZDEMİR
YEŞİM ZUHAL YOLCU

ESKİŞEHİR TEMSİLCİSİ
CENGİZ ERSOZ
TEL: 0537 498 96 57

KAPAK FOTOĞRAFI
KEMAL ÜRGENÇ

KAPAK SÖZÜ
SALTIKOV - SCEDRİN

GRAFİK TASARIM
FATİH MUTLU

YÖNETİM YERİ
TOPÇULAR MAH. OKUR SOK. NO: 5/2,
EYÜP / İSTANBUL
TEL: 0542 593 27 94
WEB: www.yenigelen.org
E POSTA: yenigelendergisi@gmail.com
yenigelendergi@gmail.com

BASKI
CEYLAN MATBAA
MALTEPE MAH. DAVUTPAŞA CAD.
GÜVEN SAN. SİT. B BLOK.
ZEYTİNBURNU, İSTANBUL

ABONELİK İÇİN
YURDANUR ALBAYRAK
TEB-TÜRK EKONOMİ BANKASI
TR580003200000000037975929
HESABINA VEYA
YURDANUR ALBAYRAK, 15719029
NO'LU POSTA ÇEKİ HESABINA
150 TL YATIRILDIKTAN SONRA ADRES
BİLGİLERİNİN VE ÖDEME MAKBUZUNUN
KOPYASININ E-POSTA İLE İLETİLMESİ
YETERLİDİR.
YURDIŞI ABONELİK 80 AVRO
KARŞILIĞI TL'DİR

HANGİ YENİ?

Yeni'nin her alanda bir çekiciliği olmuştur. Alışılagelmiş, kanıksanmış olana benzemeyen, birdenbire yeniliğiyle bizi heyecanlandıran durumlarla, nesnelerle, ilişkilerle karşılaşırız. Sınırların ötesine geçmenin sevinciyle sarsılırız. Çok geçmeden bu yeni'nin yaşamımızın geri kalanıyla çekişmesi, çatışmasından kalan bir buruk sentezle duruma alışırız. Yeni'yi kuşkuyla karşılayan ihtiyarlar bile ona ses etmez olur. Yeni artık eskimeye başlamıştır.

Sanat alanında yeni'yi ayırdetmek ve onu kısa zamanda içselleştirerek alışkanlığa dönüştürmek herhangi bir nesne ve ilişki kadar kolay değildir.

Egemen olanı reddederek, olması gerekeni isteyerek ve kurgulayarak, daha büyük davalar için düşler, ütopyalar arayarak yola çıktığımız Yeni Gelen'i, onuncu sayısına ulaştırdık. Bu on ayda hangi yeni'yi getirmek istediğimizi veya edebiyat sanat alanında gelmekte olan bu yeni'yi nerede gördüğümüzü yeterince anlatabildik mi? Sanıyorum, anlatamadık. Yeni Gelen'in en yeni ve geleceğine güvendiğimiz yazarı Özgün Ergen, "Özgünlük Meselesi" yazısıyla, dergimizde yayınlanan şiirleri yeni olmamakla ve günümüzün şiirinden de geride kalmakla eleştiriyor. Yazıyı önümüzdeki sayılarda tartışırız, burada şunu tekrarlamak gerekiyor; sanat alanında yeni, yalnızca bir zamansallıkla ve bambaşkalıkla temellendirilemez. Sanat alanında yeni'yi ancak taşıdığı insan ve toplum görüşüyle test ederek açıklığa ulaşabiliriz.

***

Ne kadar üstü örtülmeye çalışılsa da, son elli yılın felsefe, bilim ve estetiğiyle toplumsal bilincin karartılması büyük ölçüde başarılsa da, sınıflı toplum gerçeği yaşamın her alanında kendini dışavurmaktadır. Akdeniz'in dalgalarında boğulan savaş göçmenleri, Fransa sokaklarında lastik yakan sarı yelekliler, bataklıkta havaalanı inşa ederken direnişe geçen işçiler sınıflı ve sömürüye dayalı toplum ve dünya gerçeğinin apaçık yansımalarıdır. Böyle bir dünyada yeni'yi ayırdetmek için hangi sınıfın işine yaradığına bakmak gerekir. Diyelim "yeni şiir" hangi sınıfın özlemlerini, ideallerini, çıkarlarını estetize etmektedir; dünyayı bir sömürü ve savaş cehennemine çeviren kapitalist sınıfı sorun olarak görmeyen ve onun varoluşuna gözlerini kapayan bir şiire "yeni" diyemeyiz. Eski ve çürümüş, tarihsel olarak yok olması gerektiği halde, iktidar gücünü kullanarak dünyayı kanlı bir zulümler meydanına çeviren kapitalist sınıfın hiçbir işi, sözü, vaadi güzel ve yeni değildir.

Egemen sınıf ve iktidarıyla, onun kuşattığı toplum ve insan gerçeğiyle kavga etmeyen bir şiir "yeni" olamaz. Şiirimizin tarihine baktığımızda bu kavgayı ve sürekli yeni olmayı başaran bir şiirle karşılaşıyoruz. Tevfik Fikret yeni'ydi, istibdat'la kavga ediyordu. Nâzım Hikmet, yeni'ydi kapitalist ve emperyalist egemenliğin insanları nasıl ezdiğini şiirleştiriyordu. "Kelimelerde bile düşmanıyım asaletin" diyordu. 40 Kuşağı da yeni'ydi, emperyalist paylaşım savaşının acıları karşısında insanlıkla buluşan bir şiir yaratmıştı. Adı yeniydi, İkinci Yeni, ama şiiri eskiydi. Önceki şiirin emekçiden yana kavgasını görmezden geldi. Egemen sınıfın değerlerine yamanan küçük burjuvanın vıdı vıdılarını, anlaşılmazlık, gizemcilik, Batı şiirinden aşırmalarla yoğurarak yeni'lik getirdiğini iddia etti. Birinci Yeni dedikleri Garip'ti; demek ki, Tevfik Fikret, Nâzım Hikmet, 40 Kuşağı şiir ve yenilik tarihinde hiç yoktu.

Attilla İlhan, Asım Bezirci, Kemal Özer bu şiir anlayışını ikna edici biçimde eleştirmişler ve iktidarla kardeşliğini ortaya koymuşlardır. Attilla İlhan'ın özlü saptamasına göre, Garip tek parti diktasının, İkinci Yeni DP diktasının şiiridir. Ekleyebiliriz, her ikisi de yeniden doğuşunu, Attila İlhan buna eski deyişle basübadelmevt diyor, 12 Eylül diktasına borçludur.

***

12 Eylül darbesinden sonra şairlerin büyük bölümü reklam şirketlerinde işe girmişlerdir. Büyüyen tekelci piyasayla birlikte şair reklamcılara ihtiyaç büyümüştür ve önceki yıllarda toplumsal temalara ve emekçi insanlara duyarlı şairlerimiz, yeni işlerinde yeteneklerini bankaları, çamaşır makinelerini, elektrik süpürgelerini daha çok sattırmak için kullanmışlardır. Aynı şairler ise geceleri şiirler karalamışlardır. Ama bu "yeni" şiirlerde topluma ve emekçi insana duyarlığın yerini bireyci duyarlıklar almıştır; hayatın diyalektiği çarpmıştır da diyebiliriz. En koyu yabancılaşma üretenler, reklamcılar, şiirlerinde de yabancılaşmadan kurtulamamışlardır. Bu şiir yeni'dir ama dayandığı sınıf nedeniyle köhne'dir. Bu şiirlerin biçimsel yenilikleri, taşıdıkları aşılmış, egemen sınıfa bağlı, bireyci öz nedeniyle köhne'dir. Bugün bu "yeni" Türk şiirinden günümüzü anlamlandıran doğru dürüst şiir ve şair çıkmamıştır.

***

Yeni Gelen baskıya girerken, 68 kuşağının usta şairi Refik Durbaş'ın ölüm haberini aldık. Durbaş topluma ve emekçi insana duyarlı şiirimizin ustalarından biriydi ve yeni'ydi. "Çırak Aranıyor" diye şiir kitabı çıkarmıştı, şiiriyle bir emekçi çocuğun gözünden dünyaya ve yaşama bakmamızı sağlamıştı. Hâlâ dizelerinde yaşamı ve gerçeğimizi bulabiliyoruz... İnsanlık bilincinde yeri ve geleceği vardır.

Elim sanata düşer usta / Dilim küfre, yüreğim acıya / Ölüm hep bana / Bana mı düşer usta?

B. Sadık Albayrak

BAŞKA BİR İNSAN OLSAM

Nail Yaya

Yaprak olsam sararmak isterdim
Yemyeşil olup çakılıp kalmaktansa ağaç dallarına
Savrulmak isterdim sağa sola
Rüzgârı arkama alıp dolaşmak sokakları.

Yağmur olsam
Gökdelenlerin romantik gecelerine kurşun gibi inerdim
Gecekondulara yağmazdım yağmur olsam
Akmazdım böylelikle çatıdan, duvarları çürütmezdim.

Renk olsam kızıl olmak isterdim
Boyamak boydan boya emekçilerin bayrağını
Kurtarmak zincirlerinden rengini verdiğim bayrağı taşıyanları
O lanet karanlıkla önce ben hesaplaşmalıydım.

Tarih olsam 1917 olmak isterdim
Görkemli bir devrimin yılı olmak
Benden önceki 10 bin yılı kıskandıran güzelliğimle
1789 yılına, geçmişime bir selam çakmak ardından.

Başka bir insan olsam
Yine seni sevmek isterdim, Sevgilim
Yaşamış ölmüş tüm insanlık arasından sana denk gelmek
Ve aynı kavganın yoldaşı olma onuruna erişebilmek
Kim olursam olayım
Seninle olmak isterdim.

Resimler: Van Gogh

YUNUS DÜŞTE GÖRDÜ SENİ

Afşar Timuçin

Bütünsel gerçekliğin sezgisine ulaşmış olanlar ölümün anlamını da yaşamın anlamını da kavramışlardır: ölüm bir silinmedir, bir bakıma bir yokoluş bir bakıma bir varoluş biçimidir. Bir bakıma da bir hiçtir ölüm. Kimilerinin gözünde sanki her şeydir gene de. Abartmalara gerek var mı? İnsan ölmekle tükenmez çünkü, bazen ölmekle daha da yaşarlığa kavuşur. Ne mutlu o insanlara ki ölüm onları öldüremedi. Onlar açık aydınlık saydam ve dupduruydular. Doğru yerde duruyorlardı.

Genelde insanların içini sinsi sinsi oyan ve zaman zaman dünyasını altüst eden ve algılarını körelten ölüm korkusu bilgenin dünyasında bütün anlamını yitirir. Ölümse ölüm, der bilge, yaşamaktan daha önemli değil ki. Ölüm elbette vardır ama yaşamın bir yüzü olarak vardır, yaşama anlamını verir. Bütünsel gerçekliğin sezgisine ulaşmış olanlar ölümün anlamını da yaşamın anlamını da kavramışlardır: ölüm bir silinmedir, bir bakıma bir yokoluş bir bakıma bir varoluş biçimidir. Bir bakıma da bir hiçtir ölüm. Kimilerinin gözünde sanki her şeydir gene de. Abartmalara gerek var mı? İnsan ölmekle tükenmez çünkü, bazen ölmekle daha da yaşarlığa kavuşur. Ne mutlu o insanlara ki ölüm onları öldüremedi. Onlar açık aydınlık saydam ve dupduruydular. Doğru yerde duruyorlardı. Doğaldılar her şeyden önce, yaşamak adına sinsilikler geliştirmedikleri gibi ölmemek için hesaplar da yapmadılar. Sırat köprüsünden geçmek biraz meşakkatli

Gerçek nedir? Tanrı'dır ya da başka bir şeydir. Yaşamayı sevenler gerçeğe aşkla yöneldiler. Daha doğrusu kimine göre Tanrı'dır asıl gerçek kimine göre o da değildir. Gerçek gerçeklik insanın gelişen özüdür. Önemli olan gerçeğe aşkla yönelmektir. Bu yöneliş yönelişlerin en katıksızı en yalınıdır. Aşık olmak alev alev yanmaktır: sevdiğimiz ne olursa olsun ya da kim olursa olsun sevdiğimiz için yanmaktır: "Her kim aşk eri ise aşka müşteri ise / Aşk onun yâri ise canına od urmuşlar." Gece gündüz yanmak ve sevdiğine kavuşmaya çalışmak: aşığın tek amacı budur.

de olsa onlar ölümle çokça ilgilenmediler. Ölüm giz dolu bir doğa olayıdır. Belki de gizli saklı bir yanı da yoktur. Önemli olan neyin ne olduğunu bilmektir ya da kısaca kendini bilmektir: *"İlm okumaktan gerek kendözünü bilmektir / Kendözünü bilmezsen bir hayvandan betersin".*

Her şey doğalın içinde olup geçer: olağanüstü bir durum sözkonusu değildir. Doğanın dışında doğa aramak insanın eski bir takıntısıdır. Ölümün adı anıldığında donup kalmak ve kaçacak yer aramak boşunadır gene de. Ölümün adı anıldığında sapsarı kesilenler çoktur. İlk bakışta bazı şeyler yanlış görünür gözümüze: ölümden korkuyorlar çünkü yaşamayı çok seviyorlar deriz. Oysa yaşamayı sevenler ölümden hiç korkmadılar: yaşama sıkı sıkı yapışanlar doğrudan doğruya yaşam kaçkınlarıdır. Yaşamayanlar kolay kolay ölemezler. Onların içinde yorgun bir Gılgamış uyuklar. Onları genelde sevmeyi bilmeyenler ya da aşksızlar diye de nitelendirebiliriz. İçinde aşk ateşi olan kişi yaşamın gerçek anlamına varmış

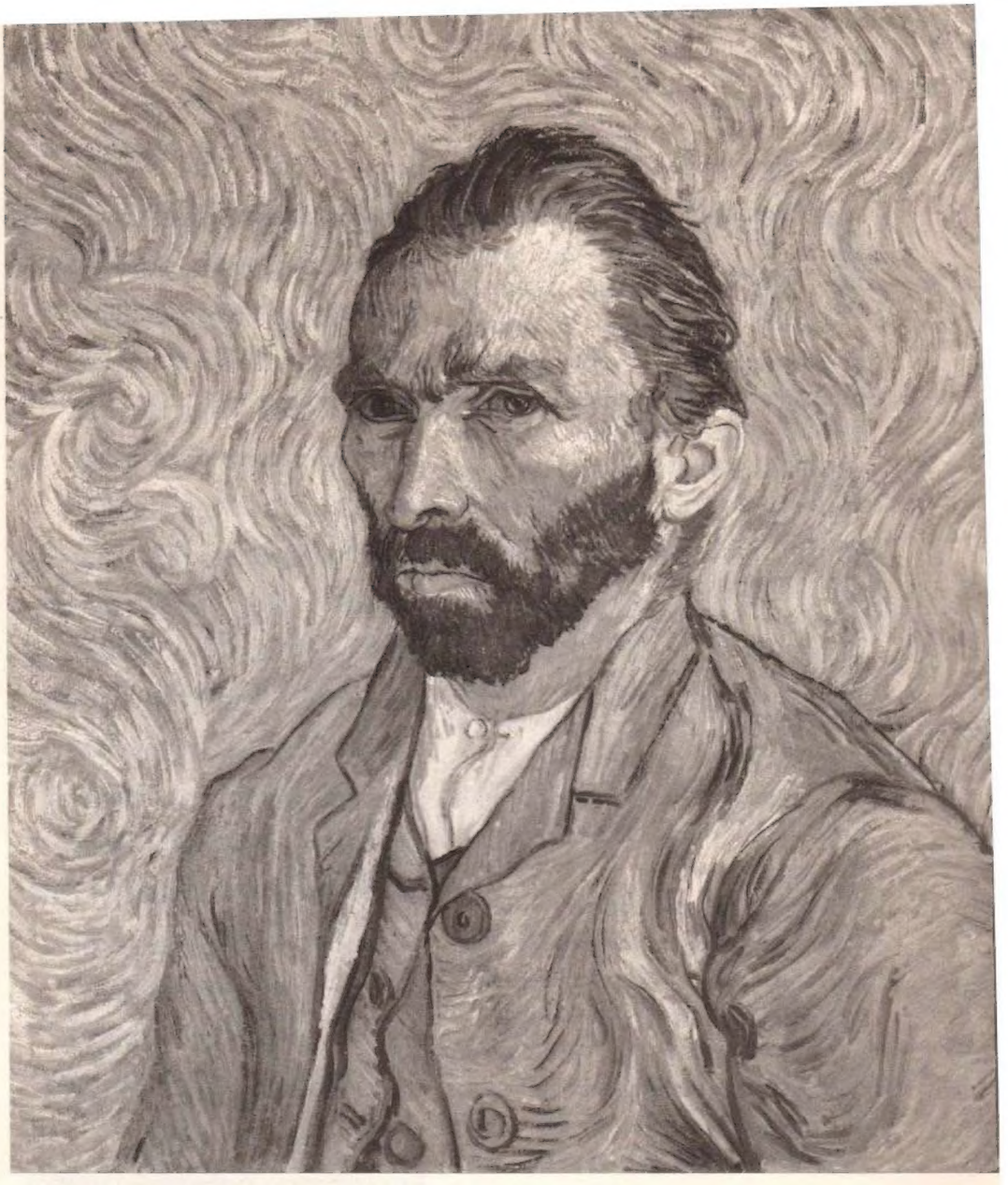

Sözde inanan kişinin ya da inanır gibi yapan kişinin, insanlara inancı ya da inançsızlığı benimsetmeye çalışan kişinin, kısacası inançla oynayan kişinin bu güzellikler dünyasında yeri yoktur. Bu tür oyunlar değişik anlamlarda toptan yobaz oyunudur. Bu dünya güzeldir ve yaşanmaya değer, bunun ötesinde her şey boştur. Düşünce buradan başlar ve burada karar kılar. İşte burada gene aşk çıkar karşımıza: seven bütünü sever, sevgilinin yalanları dışında nesi varsa sevmek gibi. Aşk mı? Aşk güzellikte hiçbir şeye benzemeyen şeydir: "Aşkı hiçbir nesneye mesel bağlasam olmaz / Dünyada ahirette ne tutusar aşk yerin."

kişidir. Aşkı varlığının derinlerinde duyanlar yaşamla ölümü bir bütün olarak gördüler. *"İşitin ey yarenler aşk bir güneşe benzer / Aşkı olmayan kişi misali taşa benzer."*

Gerçek nedir? Tanrı'dır ya da başka bir şeydir. Yaşamayı sevenler gerçeğe aşkla yöneldiler. Daha doğrusu kimine göre Tanrı'dır asıl gerçek kimine göre o da değildir. Gerçek gerçeklik insanın gelişen özüdür. Önemli olan gerçeğe aşkla yönelmektir. Bu yöneliş yönelişlerin en katıksızı en yalınıdır. Aşık olmak alev alev yanmaktır: sevdiğimiz ne olursa olsun ya da kim olursa olsun sevdiğimiz için yanmaktır: *"Her kim aşk eri ise aşka müşteri ise / Aşk onun yâri ise canına od urmuşlar."* Gece gündüz yanmak ve sevdiğine kavuşmaya çalışmak: aşığın tek amacı budur. O zaman tek değerli şey sevgilidir, sevgiliden başka bir şeyin anlamı yoktur. *"Eğer gerçek konuk isen aç gözün uyanık isen / Sen bu söze tanık isen geri kalır mülk ile mal."* Bunu dünyayı görmemek diye değil de dünyayı gerçek gözlerle görmek diye belirlemek yanlış olmaz. Çıplak gözle görülen yani doğru dürüst görülmeyen dünya dünyadan başka bir şeydir. İsterseniz enayi gibi bütün bir dünyayı dolaşmış olun hatta Singapur'a ve Yeni Kaledonya'ya da gitmiş olun. Oysa *"Bu dünya bir gelindir yeşil kızıl donanmış / Kişi yeni geline bakıbanı doyamaz."*

Gerçeğe gözlerini diken artık dünyayı görmez olur diyemeyiz, gerçeğe yürekten bağlananlar dünyanın güzelliklerini de bütün renkleriyle ve bütün incelikleriyle görürler, görmek isterler. Sözde inanan kişinin ya da inanır gibi yapan kişinin, insanlara inancı ya da inançsızlığı benimsetmeye çalışan kişinin, kısacası inançla oynayan kişinin bu güzellikler dünyasında yeri yoktur. Bu tür oyunlar değişik anlamlarda toptan yobaz oyunudur. Bu dünya güzeldir ve yaşanmaya değer, bunun ötesinde her şey

boştur. Düşünce buradan başlar ve burada karar kılar. İşte burada gene aşk çıkar karşımıza: seven bütünü sever, sevgilinin yalanları dışında nesi varsa sevmek gibi. Aşk mı? Aşk güzellikte hiçbir şeye benzemeyen şeydir: *"Aşkı hiçbir nesneye mesel bağlasam olmaz / Dünyada ahirette ne tutusar* aşk yerin." Aşkı tanımayan kişiye, aşkı yaşamayı becerememiş kişiye söylenecek sözümüz şu olabilir: sen öl git, ne yaparsan yap, buralarda salak salak dolaşma. *"Ne geldiğin gelmekdürür ne gülmeğin gülmekdürür / Son menzilin* ölmekdürür *duymadınsa aşktan eser."*

Ölüm bir korku nesnesi değildir ama bir ibret nesnesidir. İbret bazılarımıza gerekmez bazılarımız için gereklidir. Her mezar bir ibret sahnesidir. *"Sana ibret gerek ise gel göresin bu sinleri / Ger taş isen eriyesin bakıp görücek bunları // Şunlar ki çoktur malları gör nice oldu halleri / Sonucu bir gömlek giymiş onun da yoktur yenleri // Hani m*ülke benim diyen köşk ü saray beğenmeyen / Şimdi bir evde yatarlar taşlar olmuş üstünleri // Bunlar eve girmeyenler *zühd ü taat* kılmayanlar / Bu b*eyliği bulmayanlar zira geçti devranları // Hani ol şirin sözlüler hani ol güneş yüzlüler / Şöyle gayip olmuş bunlar hiç belirmez nişanları // Bunlar bir vakt beyler idi kapıcılar korlar idi / Gel şimdi gör bilmeyesin bey hangidir ya kulları* // Ne kapı vardır giresi ne ye*mek vardır yiyesi / Ne ışık vardır göresi dün olmuştur gündüzleri // Bir gün senin dahi Yunus benim dediklerin kala / Seni dahi böyle ede nitekim etti bunları".*

Vur patlasın çal oynasın gününü gün etmeye bakanlar ölümü unuttuklarını ya da kendilerine unuttur-duklarını sanırlar. Tantanalı yaşam ölümü birazcık gölgeler sanki, ölümün üstünü yalandan incecik bir tülle örter gibi yapar. Şu gerçeği her an korkmadan yaşamalıyız, bir kaçınılmazlık olarak her zaman yaşamalıyız: ömrümüz sonsuz değildir. *"Ömrüm beni sen aldadın ah nideyim ömrüm seni / Beni deprenemez kodun ah nideyim ömrüm seni // Benim varım hep sen idin canım içinde can idin / Hem sen bana sultan idin ah nideyim ömrüm seni // (..)Barı koyuban kaçmasan göçküncü gibi göçmesen / Ölüm şarabın içmesen ah nideyim ömrüm seni."* Bu dünya benim için hiç önemli değil, ben gerçek dünyama bir an önce kavuşmak istiyorum salaklığına da gerek yoktur. O zaman ölümün ne olduğunu somut olarak görmek ya da daha doğrusu gözlemlemek gerekir. *"Çürümüş toprak içre ten sin içinde yatar pinhan / Boşanmış damar akmış kan batmış kefenleri gördüm." "Vardım bunların katına baktım ecel heybetine / Nice yiğit muradına ermeyüben ölmüş yatar." "Kimi yiğit kimi koca kimi vezir kimi hoca / Gündüzleri olmuş gece ancılayın çoklar yatar."* Yaşam güzeldir, yaşam gerçeğini enine boyuna yaşayabilmek gerekir. Yoksa ölüm nöbeti almak üzere yakında bir yerlerde beklemektedir: *"Geldi geçti ömrüm benim* şol *yel esip geçmiş gibi / Hele bana şöyle gelir* şol göz açıp yitmiş gibi."

İnanmak da inanmamak da o kadar önemli değildir, önemli olan yaşamı bütün özellikleriyle ve bütün güzellikleriyle sevebilmektir. Açık ve dürüst olabilmek, oyun oynamamak, ne adına olursa olsun. Yalansız dolansız bir yaşamda kendini iyi insan kılabilmiş insana ne mutlu. Filozoflarımız Tanrı var mı sorusunu soradursun, bu onlara yakışır, boşu boşuna da olsa enine boyuna tartışadursun, bu arada evrenin gizlerini akılla çözmeye kalkadursun, bunun için antropontolojik araştırmalar yapadursun, bilgeyi bilge kılan yaşamdır, yaşama duyduğu saygıdır, yaşam sevgisidir. Kimileri yaşamın bekçileri olmaya sıvanmışlardır, bekçi de olsalar hiçbir şeyi beklemiyorlar aslında, kendilerini gülünç etmekten başka bir işleri yoktur. Kimileri yekten ve doğrudan yaşamı yönettiğini sanır. Kimleri tanrısallık üzerinden düşünür yaşamı, kimleri de bizim gibi doğanın eşsiz güzellikleri üzerinden düşünür. Kimleri için yıldızlarla süslü bir kubbe ya da gökkubbe vardır, kimileri için ölçülemeyecek derinlikte bir yücelik. Yaşamı sevmekle ya da yaşamı kullanmakla, kullandığını sanmakla ilgili bir ayrımdır bu. Kimleri ölmek olmasın da ne olursa olsun duygusallığıyla evrenin büyüklüğünü anlamaya ve konuşmaya çalışır, bu arada ölmemenin yollarını bulduğunu sanıp o yolların peşine düşer, kimileri yaşamın derin ve özgün şiirini yakalar varlığın bütün açılımlarında. Bir yanda haramdan günahtan sözederek haram yiyenler ve her anlamda günah işleyenler vardır, öte yanda da her koşulda sapına kadar sağlam kalabilen yaşam kahramanları vardır. Sinsiliklerin gizliliklerin yalanların dolapların küçüklüklerin yaltaklanmaların dünyası bir yanda bir yıkıntı gibi durur, öte yanda insan bir değer varlığı olarak pırıl pırıl parlar: *"Bin kez hacca vardın ise bin kez gaza kıldın ise / Bir kez gönül kırdın ise gerekse var yollar doku" "Gönül müyeğ Kabe mi yeğ ayıt bana aklı eren / Gönül yeğdürür zira kim gönüldedir dost durağı".*

ÜTOPYACI PORTRELERİ

SAİNT-SİMON

Yalçın Küçük

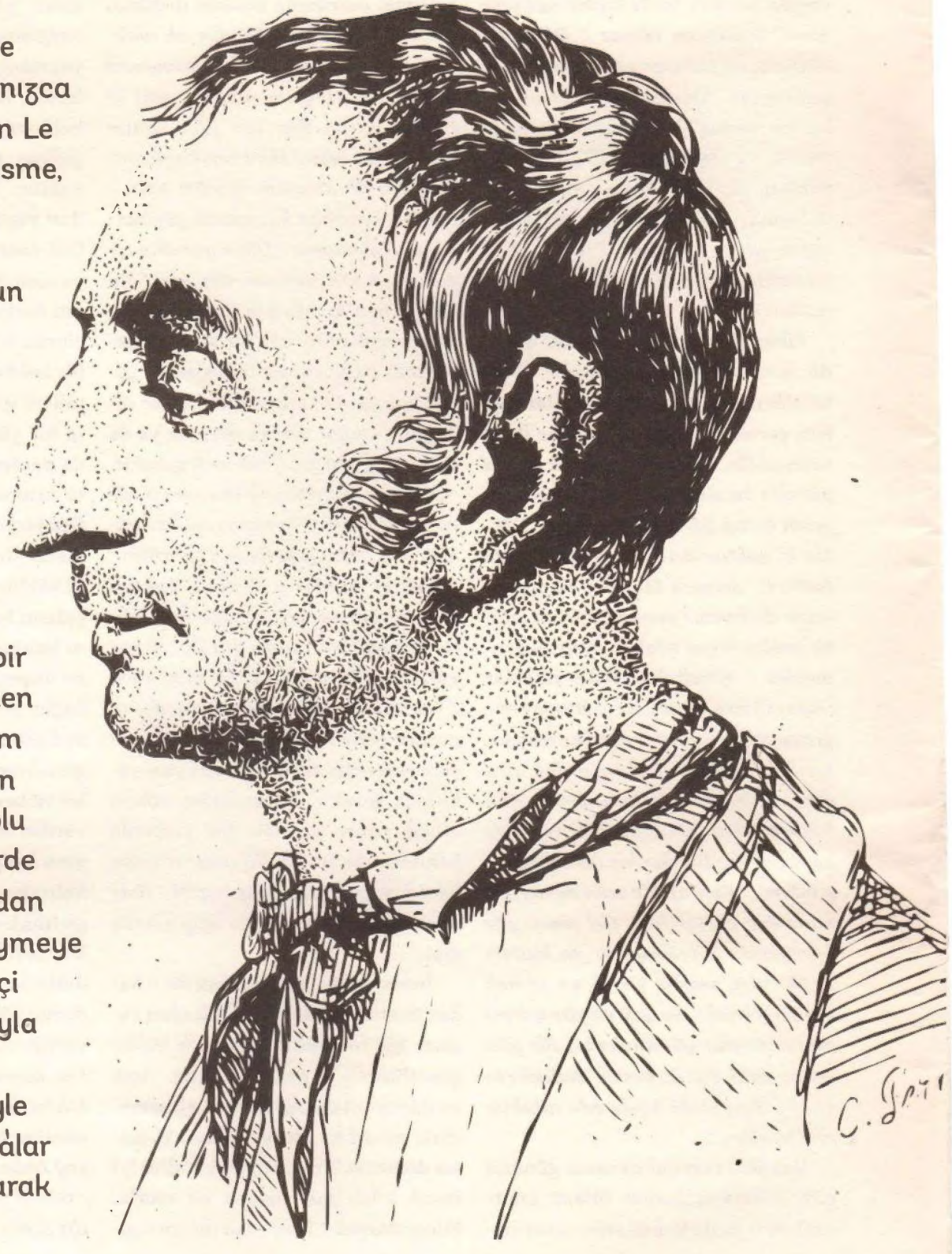

K. Marx'ın "gerçekte Saint-Simon'un yalnızca son çalışmalarından Le Nouveau Christianisme, doğrudan işçi sınıfı için konuşur ve onların kurtuluşunun çabalarının amacı olduğunu açıklar" diyerek diğer çalışmalarından ayırdığı "Yeni Hıristiyanlık" kitabının da etkisiyle, tilmizleri Saint –Simonizmi bir din olarak görmekten kaçınmadılar ve tam bir tarikat türünden hareket ettiler. Toplu olarak ayrı çevrelerde yaşamaya ve arkadan düğmeli yelekler giymeye özen gösterdiler; işçi sınıfının çoğalmasıyla birlikte sosyalist kuramın gelişmesiyle de, tarikat içi kavgalar arasında parçalanarak etkisizleştiler.

"Karlmanj'ın soyundan geliyorum", babam Saint-Simon Kontu'ydu, diyen Claude Henry Douvroy, 1760 yılında Paris'te doğduktan sonra 13 yaşında Şato'sunda kutsal kitapları reddetti. Amerika Bağımsızlık Savaşında, İngilizlere karşı savaştı, coşkuyla karşıladığı Fransız İhtilali'nde asalet unvanını ve mülkiyetini reddettiğini açıkladı. Çocukken oda hizmetçisine, kendisini "Efendimiz, kalkınız, büyük işler sizi bekliyor" sözleriyle uyandırmasını emreden Claude Henry, 1805 yılından sonra bir süre, eski hizmetçilerinden birisinin kendisini evine almasıyla açlıktan ölmekten kurtuldu. 1791 yılında Fransız İhtilali'nin coşkusunu ve mülkiyeti reddedişini çabukça unutarak, Baron Redern'le birlikte emlak spekülasyonuna başladı, çok büyük paralar kazandı. 1794 yılında, Terör Saltanatı sırasında giyotine gönderilmekten, gerici Thermidor darbesiyle kurtuldu. 1823 yılında ise ekmek ve suyla yaşamanın, ısınmak için yakıt, yazmak için de mum bulamamanın acısına dayanamayarak intihara teşebbüs etti. Bir gözünü yitirerek ölümden döndü. 1825 yılında Le Nouveau Christianisme'ı yayınladıktan birkaç hafta sonra öldü.

Yaşamak, bir insanın düşüncelerinin gelişmesiyse ve yaşamak, etkilemekse, Saint-Simon, en çok öldükten sonra yaşadı. 1830 sonrası kuşakta ve Fransa'da önde gelen politikacı, tarihçi, bilim adamı, müzikçi ve diğerlerinde bir parça Saint-Simon vardı; ancak öldükten sonra canlılığını sürdürmesi asıl tilmizleri Saint Armand Bazard ve Barthelmy Enfantin aracılığıyla oldu. Tilmizleri, yayınladıkları Doctrine de Saint-Simon: Exposition başlıklı temel çalışmalarında ve Le Producteur dergisiyle, Saint-Simon 'un düşüncelerinden hareketle ve ustalarının adını kullanarak bir sosyalizm kurmaya çalıştılar.

Fakat K. Marx'ın "gerçekte Saint-Simon'un yalnızca son çalışmalarından Le Nouveau Christianisme, doğrudan işçi sınıfı için konuşur ve onların kurtuluşunun çabalarının amacı olduğunu açıklar" (Capital, C.III, s.605) diyerek diğer çalışmalarından ayırdığı "Yeni Hıristiyanlık" kitabının da etkisiyle, tilmizleri Saint -Simonizmi bir din olarak görmekten kaçınmadılar ve tam bir tarikat türünden hareket ettiler. Toplu olarak ayrı çevrelerde yaşamaya ve arkadan düğmeli yelekler giymeye özen gösterdiler; işçi sınıfının çoğalmasıyla birlikte sosyalist kuramın gelişmesiyle de, tarikat içi kavgalar arasında parçalanarak etkisizleştiler.

Eylemsel Kumarbaz

Saint- Simon'un kendisi ise işçi sınıfına hiç güvenmedi. Bunda, kendisini giyotine yaklaştıran Terör Saltanatı'nın mülksüzlere dayandığını bilmesinin rolü var; ancak işçilerin yönetimine güvenmeyişini, Jacobin yönetimi sırasında ekonomik düzende kıtlık baş göstermesiyle açıkladı. Bunun yanında, emlak spekülasyonunda birlikte milyonlar kazandığı Baron Redern'in bütün işin kendi adına tescil edilmiş olduğunu gerekçe göstererek, Saint -Simon'u ortaklıktan atarak yoksulluğa mahkûm etmesinin de Saint- Simon'un düşüncelerini etkilemiş olmasını kabul etmek gerekiyor. Maceray, sürekli riski ve eylemi seven bir tür eylemsel kumarbaz olan Saint-Simon, bütün yaşamı boyunca emlak sahiplerine karşı tutumundan vazgeçmedi.

İktisatta bir katkısı olmadı; bütün katkısı özel mülkiyeti reddetmesinden kaynaklandı. Büyük Fransız İhtilali'nin bu çalışma'yı kutsayan oğlu, daha 1802 tarihli bir mektubunda, Fransız İhtilali'ni asiller, burjuvazi ve mülksüzler arasında bir sınıf kavgası olarak görmesine karşın, Engels, bunu "çok doğurgan bir buluş" (F. Engels, Anti-Dühring, s.307) olarak niteliyor, geliştirdiği modelini iki

Saint-Simon'un en ünlü öğrencileri ve bir ara yardımcılığını yapanlar arasında Auguste Comte var; Saint-Simon'un eksik bıraktığını tamamlıyor ve positivizmi geliştiriyor. Böylece Saint-Simon, özel mülkiyeti reddeden ve planlayan görüşleriyle, bir yandan, sosyalizmin kurucuları arasında sayılırken, diğer yandan da çok daha haklı olarak, materyalist dünya görüşüne karşıt bir tez olarak geliştirilmiş olan pozitivizmin de kurucuları arasına girmiş oluyor.

Auguste Comte

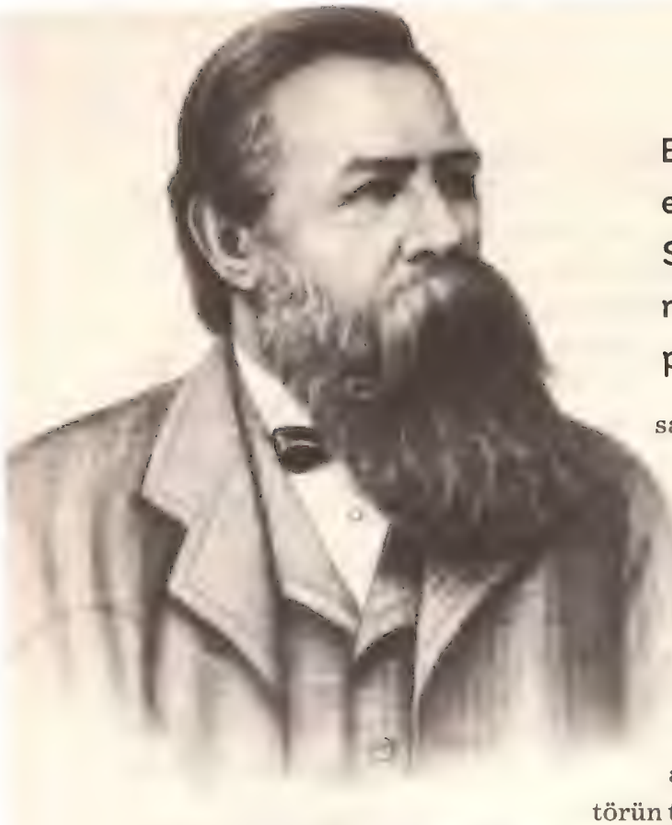

Engels, Saint-Simon için, Hegel ile birlikte zamanının en ansiklopedik bilgisine sahip kimsedir, diye yazıyor. Saint-Simon'un bilim merakı, toplumsal reform merakından önce başlıyor. Bununla birlikte, science positive'i, bilimi geliştirmeden yaşamı sona eriyor.

taraf temeline dayandırdı. Saint-Simon, endüstriyalizm adı verilen görüşlerini açıklığa kavuşturduğu sorulu- cevaplı "Parabole de Saint-Simon" adını taşıyan kitabında toprak sahipleriyle diğer tüm rantiyeleri, üretimin ve yönetimin dışında tuttu.

Saint-Simon'un sistemi, üretimi temel alarak Fransa'yı büyük bir manüfaktür olarak düzenlemekten ibarettir. Manüfaktür, içinde imalat yapılan büyük atölye ve fabrikalar, Fransız geleneğinden ve Colbert zamanında doruğuna ulaşan merkantilist uygulamalar döneminden biliniyor. Saint-Simon'un yeniliği tüm ülke yönetimini, manüfaktür tabanına oturtmayı önermek oluyor. Bu sistemle, Saint-Simon'a göre politika yerini üretim bilimi, science de la production demek olan pozitif bilime, science positive bırakıyor. Daha açık bir deyişle, Saint-Simon, ülkenin tüm yönetimini, tüccar, sanayici ve tarımcıdan oluşan bir meclise bırakmayı öneriyor.

On dokuzuncu yüzyılın başında yaşamış önde gelen ütopyacılardan sayılan Saint-Simon'un sistem dışına çıkardığı rantiyelerden sonra geriye bir tek temeli kalıyor. Travailleur. Türkçesiyle çalışanlar demek olan Traveillaur, fizyokratların sistemindeki cultivateur türünden kendi içinde ayrışmıyor ve tıpkı kültivatörün toprağı işleyen ile işlemeden toprağa sahip olanı kapsaması gibi tüccarı, sanayiciyi, tarımcıları ve kuşkusuz işçileri içine alıyor.

Çıkarları Uzlaştıran Meclis

Ütopyacı, çıkar çelişkilerinin akıllı yöntemlerle çözülebileceğine inanan kimsedir; Saint-Simon, manüfaktür kurulduktan sonra ilk önemli işin üretim yönteminin saptanmasıyla birlikte "combiner les interets des entrepreneurs avec ceux des ouvriers d'une part et de l'autre avec ceux de consommateurs", yüklenicilerle işçilerin ve tüketicilerin çıkarlarını birleştirmek olduğunu yazıyor. Önerdiği pozitif bilimi kullanan ve bilim adamı, sanatçı, mühendislerden oluşan meclisin hazırladığı tasarıları inceleyip karara bağlayan tüccar, sanayici ve tasarımcılardan meydana gelen meclisin, bu önemli işlerin kolaylıkla üstesinden geleceğine inanıyor.

Kâr ile ücreti bir sepete, rant ile faizi diğer sepete koyan Saint-Simon sisteminde bankalar, üretimin gerektirdiği kredileri serbestçe sağlamakla yükümlü tutuluyor. Aynı biçimde, saint-simonizm'de, planlama sözcüğü kullanılmamakla birlikte, işçilerin hangisinin nerede çalışılacağının da belirtilmesi yer alıyor.

Claude Henri de Saint- Simon'un, 1803 yılında yayınladığı "Letters d'un habitant de Geneve a' Ses Contemporains"den sonra ikinci çalışması, kendisini evine alarak açlıktan kurtaran eski oda hizmetçisinin parasıyla 1808 yılında yayımlamış olduğu "İntroduction aux Travaux Scientifiques xıx-e Siécle" oluyor. Burada, on sekizinci yüzyılın her alandaki bilimsel çalışmalarını, okuyucuları için özetliyor.

Engels, Saint-Simon için, Hegel ile birlikte zamanının en ansiklopedik bilgisine sahip kimsedir, diye yazıyor. Saint-Simon'un bilim merakı, toplumsal reform merakından önce başlıyor. Bununla birlikte, science positive'i bilimi geliştirmeden yaşamı sona eriyor.

Saint-Simon'un en ünlü öğrencileri ve bir ara yardımcılığını yapanlar arasında Auguste Comte var; Saint-Simon'un eksik bıraktığını tamamlıyor ve positivizmi geliştiriyor. Böylece Saint-Simon, özel mülkiyeti reddeden ve planlayan görüşleriyle, bir yandan, sosyalizmin kurucuları arasında sayılırken, diğer yandan da çok daha haklı olarak, materyalist dünya görüşüne karşıt bir tez olarak geliştirilmiş olan pozitivizmin de kurucuları arasına girmiş oluyor.

KAAN DİYOR ONA BAZILARI

Kaan Eminoğlu

Yere düşse çamura bulanır acıları
Duydum ki Kaan diyor ona bazıları

Türkü söyler akşamları, uzaktan tanır aşina bakışları
İri kalplidir mermileri, sual olunmaz inişleri çıkışları
Namluya sürer sözleri, can yakar bazen çavuş tokatları
Ankara'da yaşar, eski kuvvacılardan Gazi Kemal Bey'i tanır

İşgal edilmiştir kalbi, öpüle öpüle hırpalanmıştır dudakları
Zindan güneşinden doğar, iyi ok atar Asyalı kör bakışları
Bir gece yansa diğer gece yanmaz kötümser ışıkları
Biraz Karslıdır biraz Selanik göçmeni; Muhaciri, Kürdü yakından tanır

Orta Asya'dan gelmiştir, birçok kavimle kardeştir savaşları
Ay bakışı kadar kara bir sabaha uyanır acemi telâşları
Acıyla yakın akrabadır, tanımaz onu güzel kadın dudakları
Alaylıdır o da, mektepleri alın teri düşürdüğü sıvalarından tanır

Evcil tanrıları vardır, testide ağzına sürmediği kızgın şarapları
Bir çaya banılmış, bir cıgaraya sarılmış; temiz günahları
Çarpa çarpa paha biçer ona, şehrin terazi bakışlı esnafları
Çok yenilmiş çok savaşmış, fikri kana bulanmışları tanır

Yere düşse tertemiz kalır acıları
Duydum ki Kaan diyor ona bazıları

ÖMER NACİ SOYKAN'IN ÜTOPYASI

Mustafa Özdoğan

Ömer Naci, bir makalesinde; "Bana profesör demeyin, ben aydın değilim" dedikten sonra "peki, sen kimsin?" diye soranlara; "kendisinin üç ödevi olduğunu; birincisi, bilgi üretmek, ikincisi, kendi ürettiği ve başkalarından derlediği bilgileri öğrencileri ile paylaşmak, üçüncüsü de, yeri geldiğinde kamuyu bilgilendirmek olduğunu" söylemiştir.

1960'lı yıllarda Doğu Karadeniz sahil şeridindeki okuyan gençlerin yolu, mutlaka Rize Lisesi'nde, Trabzon Lisesi'nde veya bu illerdeki dengi okullarda kesişirdi. Ömer Naci ile aynı yaşta ve aynı coğrafyada olmamıza rağmen yolumuz lisede kesişmedi. Çünkü o, Rizeli olmasına rağmen Trabzon Lisesi'nde, ben Rize Lisesi'nde okudum. Bu nedenle kendisini çok geç tanıdım ve ne yazık ki çok erken kaybettim. Dolayısıyla, Ömer Naci ile dostluğumuz tam da şarkıdaki *"geç buldum çabuk kaybettim"* nakaratı gibi oldu. Tanıştıktan sonra, lise arkadaşlarımızla her ay yaptığımız yemekli toplantılara düzenli olarak katıldı ve çok değerli kültürel paylaşımlarda bulundu.

Ömer Naci, son derece alçakgönüllü *(mütevazı)* bir bilim insanıydı. Cambridge'de bulunan ve seçerken kişinin bilime yaptığı özgün katkıları ile dünya sorunlarına ilişkin tutumunu ölçüt olarak alan Uluslararası Biyografi Merkezi (IBC) tarafından 2011'de *Yılın Adamı* adayı olarak seçildiğini, 21. yüzyılın 2000 entelektüeli ve 2011 yılının zirvedeki 100.eğitimcisi arasında gösterildiğini, biz dostları gazeteden öğrendik. Bu konuda ancak biz kutladıktan sonra konuştu. Bir makalesinde; *"Bana profesör demeyin, ben aydın değilim"* dedikten sonra *"peki, sen kimsin?"* diye soranlara; *"kendisinin üç ödevi olduğunu; birincisi, bilgi üretmek, ikincisi, kendi ürettiği ve başkalarından derlediği bilgileri öğrencileri ile paylaşmak, üçüncüsü de, yeri*

Felsefe Evi'nin inşaatına başlamış,
kaba inşaatı bitirmişti.

geldiğinde kamuyu bilgilendirmek olduğunu" söylemiştir *(İnsancıl, 2009/12, s.1-11).*

Ömer Naci'nin alçakgönüllülüğü *(tevazuu)*, kendiyle ilgili kişisel konularla sınırlı idi. Felsefe, bilimsellik söz konusu olduğunda acımazsızca eleştirir ve düşüncelerini, tezlerini inatla savunurdu.

Yararcılıktan Fırsatçılığa Felsefesiz Kalmak

İslam ortaçağının bilim ve pozitif bilimde ve felsefede Batı ortaçağından daha gelişmiş olmasına karşın neden Batıda Rönesans yaşandığı halde bizde yaşanmadığı konusunda özgün bir tezi vardı. Doğu toplumunun yararcılığa daha yatkın olduğunu, günümüzde bunun fırsatçılığa dönüştüğünü söylerdi. *"Okur böyle istiyor, izleyici böyle istiyor"* gibi gerekçelerle kalitesiz -*sözde*- yapıtlara çok kızar, *"okur ve izleyicinin öyle olmasını ona sunulan eserlerin belirlediğini"* söylerdi. Sosyal olaylarda determinizmin genelleştirilmesini doğru bulmazdı. Almanca ve İngilizce bilmeden felsefe yapılamayacağını, Sovyet devriminden Perestroika'ya kadar Marksist bir filozof çıkmadığını, bu arada yetişen Rus filozofların dil bilmediklerini ve dünya felsefe literatüründe adlarının geçmediğini anlatırdı.

Ömer Naci, Türkiye'deki siyasi gelişmelerden endişe duyanlara; *"Avrupa'dakinin aksine ilk şehirli Türklerin Selçuklu askerleri olduğunu, burjuvazinin tepeden geldiğini, buna karşı ilk Hegel'ci diyalektiğin Tanzimat ile başladığını, yaklaşık yüz yıl sonra bu tezin DP'yi antitez olarak çıkardığını, bu antitezin son temsilcisinin AKP olduğunu ve onun da 21. yüzyıl ortalarına doğru kendi antitezini çıkaracağını"* söylerdi.

Ömer Naci, "insan" ile "kişi"yi ayırır. Ona göre, insan formunda olan herkes "insan"dır. "Kişi" ise, gelişmiş insandır. Kendi ölçüsünü kendisi koyar. O nedenle kişinin yönetilmesine gerek yoktur. Yönetilmenin kişinin onuruna aykırı olduğunu ve yönetilmesine katlanmaması gerektiğini söyleyerek anarşizmi savunur. Ancak diğer yandan, kişinin toplumda tek başına olmadığını, birlikte yaşarken doğasıyla kültürü arasında paradokslar ortaya çıktığını, bu nedenle de yönetilmesi gerektiğini kabul eder. Fakat bu yönetmenin mümkün olduğunca aza indirilmesi gerektiğini vurgular.

İnsan ile Kişi

O, "insan" ile "kişi"yi ayırır. Ona göre, insan formunda olan herkes "insan"dır. "Kişi" ise, gelişmiş insandır. Kendi ölçüsünü kendisi koyar. O nedenle kişinin yönetilmesine gerek yoktur. Yönetilmenin kişinin onuruna aykırı olduğunu ve yönetilmesine katlanmaması gerektiğini söyleyerek anarşizmi savunur. Ancak diğer yandan, kişinin toplumda tek başına olmadığını, birlikte yaşarken doğasıyla kültürü arasında paradokslar ortaya çıktığını, bu nedenle de yönetilmesi gerektiğini kabul eder. Fakat bu yönetmenin mümkün olduğunca aza

Ömer Naci'nin alçakgönüllülüğü, kendiyle ilgili kişisel konularla sınırlıydı. Felsefe söz konusu olduğunda acımazsızca eleştirir ve düşüncelerini, tezlerini inatla savunurdu.

İslam ortaçağının bilim ve pozitif bilimde ve felsefede Batı ortaçağından daha gelişmiş olmasına karşın neden Batıda Rönesans yaşandığı halde bizde yaşanmadığı konusunda özgün bir tezi vardı. Doğu toplumunun yararcılığa daha yatkın olduğunu, günümüzde bunun fırsatçılığa dönüştüğünü söylerdi. "Okur böyle istiyor, izleyici böyle istiyor" gibi gerekçelerle kalitesiz –sözde- yapıtlara çok kızar, "okur ve izleyicinin öyle olmasını ona sunulan eserlerin belirlediğini" söylerdi.

indirilmesi gerektiğini vurgular.

Ömer Naci Soykan, felsefeyi, okulun, dershanenin dışına çıkarmıştır. Söyleşilerle, atölye çalışmaları ile gençlere felsefeyi sevdirmeye, onları düşünmeye, sorgulamaya ve çözümler üretmeye yönlendiriyordu. En büyük ideali, Rize merkeze bağlı Ortapazar Köyü'ndeki baba ocağında bir Felsefe Evi açmaktı. Rize gibi, gericilerin pervasızca sokak gösterileri yaptığı bir yerde felsefe ile uğraşma konusunda çekincelerim vardı. Kendisine söylüyordum. Ama o, emeklilikten sonra o ideali için yaşıyordu. Şimdi düşünüyorum da, belki de benim çekincelerim nedeniyle orada felsefe yapması gerekiyordu. Çünkü oradaki insanların düşünmeyi ve sorgulamayı öğrenmeye, dünyaya farklı pencerelerden bakmayı öğrenmeye gereksinimleri vardı. Felsefe Evi'nin inşaatına başlamış, kaba inşaatı bitirmişti. Vakıf kurmayı amaçlıyordu. Hazırlıkları tamamlamak üzereydi fakat o kötü, uğursuz hastalık, sevgili Ömer Naci arkadaşımızı Hakk'a götürdü. Ölüm ilanında *"Hakk'a yürüdü"* denilmesini isterdi. Ölüm ilanını görmedim. Dolayısıyla bu isteğinin yerine getirilip getirilmediğini bilmiyorum.

Temel'li, Fadime'li Karadeniz fıkralarını çok severdi. Her toplandığımızda "fıkra yok mu?" diye sorardı. Ölümünün birinci yılında sevgili Ömer Naci arkadaşımızı saygı, sevgi ve özlemle anıyorum.

Not, Kapıya Değil Okurun Gönlüne Bırakılmış

Sevgi Can Yağcı Aksel, Kapıya Not Bıraktım, Ayizi Kitap, 2018

Şaşırtıcı bir ustalıkla kullandığı Türkçesine (kimi eski, yıpranmış Arapça sözcükleri metne inatla yerleştirse de) hayranlık duymamak olası değil. Kaba saba bir tümce bulmak olanaksız 160 sayfalık kitapta. Bir sağlam tümce arayıp da bulamadığımız yüz bin basan "büyük yazarlara" inat Sevgi Can, yazdıklarını yüz kez ince elekten geçirerek sunmuş okura.

Kimileri Sevgi Can Yağcı Aksel'in, "Kapıya Not Bıraktım" adlı öykü kitabı bir sevgi yumağı. Bitirdiğinizde yeniden okuma gereksinimi duyuyorsunuz.

Çevirilerini saymazsak bu ilk kitabı Sevgi Can'ın.

Açık söylemek gerekirse, böyle bir ilk kitapla daha önce hiç karşılaşmadım.

Kitabın, yerine oturmuş dil ustalığı, ilk göze çarpan özelliği. Oysa kendi dilini bulmak, yazarın uzun arayışlardan sonra ancak yakalayabildiği bir özelliktir. Sanıyorum, yazarımızın ulaştığı bu ustalık düzeyi, en başta, içselleştirerek yaptığından kuşku duymadığım çevirilerinden kaynaklanıyor. Sevgi Can Hungaroloji, yani Macarca öğretmeni; Macarcadan çeviriler yapıyormuş. Sanırım, kitap okuyan-yazan bir aileden gelmesi, meslek yaşamında yaptığı akademik çalışmalar, duyarlı bir kişiliğe sahip olması, ilk kitabıyla benzerleri arasında öne çıkarıyor onu. Elimizde usta işi bir öykü kitabı var. Başarısı hangi kaynağa ya da temele dayanırsa dayansın, sonucun büyük umut yaratacak nitelikte olduğunu söyleyebilirim.

Öykü, geriye dönüşlerle varsıllaşan bir yazı türüdür diye bilinir. Sevgi Can, bu yöntemi neredeyse hiç kullanmadığı gibi, geleceği, kaygılı ve pembe düşlerini yazmayı koymuş ilkelerinin başına. Şaşırtıcı bir ustalıkla kullandığı Türkçesine (kimi eski, yıpranmış Arapça sözcükleri metne inatla yerleştirse de) hayranlık duymamak olası değil. Kaba saba bir tümce bulmak olanaksız 160 sayfalık kitapta. Bir sağlam tümce arayıp da bulamadığımız yüz bin basan "büyük yazarlara" inat Sevgi Can, yazdıklarını yüz kez ince elekten geçirerek sunmuş okura. İrili ufaklı otuzu aşan öyküyü tam hakkını vererek okuyabildiğimi de sanmıyorum. Belki birkaç kez daha okuyacağım. Hanım arkadaşların bu öyküleri benden kat kat derinine inerek, tat alarak okuyacaklarından da eminim.

Kurgu yaratmakta hiç sıkıntısı yok yazarımızın.

Utangaçlık / ne derlercilik sayrılığından da çok uzakta. Özgüveni değme yazarlarda göremeyeceğimiz düzeyde. Yüreğini ve bilincini sergilerken sanata, edebiyata ne büyük bir saygı duyduğunu hissettiriyor okura.

Özgenti, şişirme ve cinsel gıdıklamalara yüz vermiyor. İlkinden sonuncu sayfasına değin, içtenlik, duruluk, insancıllık, hayvancıllık başa baş gidiyor kitapta.

Tadımlık iki kısa alıntı.

Anlatamıyorum adlı öyküden.

"Bir kartpostal mı o? Hayır! 'bir' değil, 'son' kartpostal. Benim o! Benim son aşkıma gidecek.

Kırmızı saçlı kadın gözlerinin önünde, rujunu tazeleyip dudaklarını büzerek kartın ortasına cüretkâr bir öpücük kondurur. Kelimeye ihtiyaç duymamıştır. Büfeci ona pulları uzatır, kadın kartı posta kutusuna atmak üzere ilerlemeye başlar."

Çocuk adlı öyküden.

"O hafta içimiz içimizi kemirdi. Koca bir bebek öldürülür mü? E doğunca zaten ölecekse doğurulur mu? Kız hem bu, hep kız istemiştik ve çok güzel gülümsüyor. Çok kısa yaşayacak ve doğduktan sonra hiç gülmeyecek."

Yaşama farklı bir pencereden, oldukça renkli, duyarlı ve yoğun bakıyor Sevgi Can.

Okuyanı varsıllaştıran, gelecek için beklentilere sokan bir kitap.

Yeni yapıtlarını görmek, okumak dileğiyle.

CELAL İLHAN

SAHİ CO ÖLDÜ MÜ?

Mehmet Esatoğlu

Benim dışımdaki ikilinin işin nasıl yapılacağı konusunda bir fikirleri yoktu. Ben politik deneyimlerimden yararlanarak önce bir bakkal dükkânı yakınında bir boş peynir tenekesi buldum, içinde yapışkanı hazırladım ama yapışkanı sürecek bir fırçamız bile yoktu. Ellerimizle yapışkanı sürerek Taksim'den Mecidiyeköy'e dört bir yanı afişlerle donattık. O gece Coşkun'la aramızda 40 yıl sürecek bir arkadaşlığın temelleri atıldı.

Bu ülkede bir adam yaşadı. Arkadaşları "Co" derlerdi ona. Adı Coşkun Büktel'di.

1974 yılında bizler, amatör oyuncular Fatih Halkevi'nden çıkıp yönetmen Beklan Algan'ın çağırısıyla Tepebaşı'ndaki "Deneme Sahnesi"ne geldiğimizde kapıda duran onlarca gençten biri de Coşkun Büktel'di.

Biz meraklı bir tutumla oraya her geleni sorguya çekiyorduk. Hikâyesini öğrenir öğrenmez de yirmi yaş ukalalığıyla hemen ona akıl öğretmeye çalışıyorduk. Katılımcılardan birine akıl öğretmeye çalışırken duvara tosladık. Karşımızda tuhaf biri vardı. Kendine özgü düşüncelere sahipti. Uzlaşmaz bir havadaydı. En tuhafı da sokaklarda yaşıyordu ve dehşetli açtı. Adı Coşkun Büktel'di.

Tepebaşı marangozhanesine toplamıştı Beklan Algan bizi. Gün boyu bizimle oyunculuk çalışıyordu. Bizlerse hepimiz 20 yaşındaydık. Zeynep Oral'ın "Adsız Oyun"u için hazırlanıyorduk. Tiyatrodan beş para almıyorduk. Acıkıyorduk. Ama öylesine tiyatro delisiydik ki açlıktan kıvranırken bile yemek aklımızın ucundan geçmiyordu.

Bir kısmımız biraz daha şanslıydı. Aile evinden geliyorduk. Sıkı bir kahvaltı yapıp geliyor akşama kadar aç idare edebiliyorduk ama Coşkun Büktel'in bir evi yoktu. Yiyecek ekmeği de.

Bu durumumuzu gören insanlar vardı etrafımızda ama duyarlılık gösteren bir tek sanat yönetmeni Güner Peyman oldu.

Peyman beni de ikna edip bir kemik toplama ve ondan çorba yapma işi örgütledi.

Ben her gün civar kasaplardan bedava kemik topluyor. Peyman da lezzetini hâlâ hiçbirimizin unutamadığı çorbalar yapıyordu. Bu çorba işi Coşkun'u da oradaki gençleri de kurtaran bir çözüm oldu.

Afişlerle Birbirini Bulanlar

Coşkun 15 yıl önceki bir söyleşisinde şöyle anlatıyor o günleri:

"Beklan Algan'ın İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun Tepebaşı'nda o zamanlar marangozhane olarak kullanılan sahnesinde açtığı tiyatro kursuna girmiştim. Yanmış Tepebaşı Sahnesi'nin kalıntısında Beklan Algan gazete ilanıyla elli kişi toplamıştı. Ben de o ilanın kurbanlarından biriydim."

O günlerde kalacak yeri olmadığı için yattığı yerleri şöyle sıralıyordu Coşkun: "Taksim parkı... Bir keresinde Galata köprüsünün altında yattım... Bir karakol vardı, eski köprünün altında. Karakolun dışında rahat, eski, meşin bir koltuk görmüştüm. İçerideki polislere sormuştum, şurada oturabilir miyim diye, hava soğuk, zaten kimse oturmuyor, o koltukta gecelediğimi hatırlıyorum. Çok rahat olmuştu benim için, nasılsa paltom vardı. Bulduğum her yerde yatıyordum."

Coşkun'u yakından tanıma fırsatını bulduğum an bir "eylem" akşamı oldu.

İstanbul Şehir Tiyatroları'nda bir program değişikliği olmuş Ali Taygun'un yönetmenliğini yaptığı Yaşar Kemal'in yazdığı "Ağrı Dağı Efsanesi"nin sahnelenmesi gündeme gelmişti. Duyuru için o günlerde tek yöntem duvarlara afiş asmaktı. Şehir Tiyatrosu içindeki bürokrasi yüzünden afişler asılamıyordu. Beklan Algan birlikte çalıştığı oyuncu adaylarına önerdi. Herkes büyük bir heyecanla "biz de varız" demesine rağmen gece 22.00'de afiş asmak için buluştuğumuzda sadece üç kişiydik; Coşkun Büktel, Beklan Algan ve ben.

Benim dışımdaki ikilinin işin nasıl yapılacağı konusunda bir fikirleri yoktu. Ben politik deneyimlerimden yararlanarak önce bir bakkal dükkânı yakınında bir boş peynir tenekesi buldum, içinde yapışkanı hazırladım ama yapışkanı sürecek bir fırçamız bile yoktu. Ellerimizle yapışkanı sürerek Taksim'den Mecidiyeköy'e dört bir yanı afişlerle donattık. O gece Coşkun'la aramızda 40 yıl sürecek bir arkadaşlığın temelleri atıldı.

Sinemadan Tiyatroya Giden Yol

Coşkun bir İzmir çocuğuydu. Sanatla tanışması, buluşması sinema salonlarında olmuştu. 20'li yaşlardaydı ama filmler hakkında yoğun bilgileri vardı. Coşkun'un babası sinemada kontrol memuruydu. Sıradan biri değildi. Filmleri izleyip özel defterine bilgiler kaydedermiş. Coşkun da babası sayesinde bir dolu film hakkında bilgi edindiğini ve izlediğini anlatırdı.

"Beş yaşından sonra haftada üç-dört akşam babamla sinemaya gittim. 15 yaşından sonra babamsız gitmeye başladım. Bütün sinemalarda babam gibi bir görevli memur bulunduğu, hepsi de babamın arkadaşı olduğu için, sinema bana bedavaydı. Bu sayede çok film seyrettim. Benim en çok beğendiğim Paul Newman'ın birkaç filmi, mesela *The Sweet Birds of Youth*, o zaman *Gençliğin Tatlı Kuşu* diye oynamıştı; İngilizce bilmeden, bu filmlerin İngilizce adlarını öğreniyordum. *Gençliğin Tatlı Kuşu* mesela, bakardım, Tennessee Williams'ın bir oyunundan uyarlanmış ve çok beğenmişim. Sonra *Kızgın Damdaki Kedi'yi* çok beğenmişim. Derken öğrenirdim ki o da Tennessee Williams'ın bir oyunundan... Yani o iki filmi sevmiş olmamın tesadüf olmadığını fark ederdim. Yine çok sevdiğim İhtiras Tramvayı, o da Tennessee Williams. Bu adamın oyunlarını okumalıyım demiş ve bulup okumuştum. Böyle çok önemli oyunlar var sinemada keşfettiğim. Arthur Miller'ın, Edward Albee'nin, Eugene O'Neill'in filan oyunlarıyla tiyatrodan önce sinema perdesinde karşılaştım."

"Benim en çok beğendiğim Paul Newman'ın birkaç filmi, mesela The Sweet Birds of Youth, Gençliğin Tatlı Kuşu, bakardım, Tennessee Williams'ın bir oyunundan uyarlanmış ve çok beğenmişim. Sonra Kızgın Damdaki Kedi'yi çok beğenmişim. Derken öğrenirdim ki o da Tennessee Williams'ın bir oyunundan... Yani o iki filmi sevmiş olmamın tesadüf olmadığını fark ederdim. Yine çok sevdiğim İhtiras Tramvayı, o da Tennessee Williams. Bu adamın oyunlarını okumalıyım demiş ve bulup okumuştum. Böyle çok önemli oyunlar var sinemada keşfettiğim. Arthur Miller'ın, Edward Albee'nin, Eugene O'Neill'in filan oyunlarıyla tiyatrodan önce sinema perdesinde karşılaştım."

Yine çok sevdiğim *İhtiras Tramvayı*, o da Tennessee Williams. Bu adamın oyunlarını okumalıyım demiş ve bulup okumuştum. Böyle çok önemli oyunlar var sinemada keşfettiğim. Arthur Miller'ın, Edward Albee'nin, Eugene O'Neill'in filan oyunlarıyla tiyatrodan önce sinema perdesinde karşılaştım."

Küçük yaşlarda yoğun film izleyişi Coşkun'un kafasında oyun metni yaratma konusunda yollar açmıştı ama o günlerde yazma deneyimi açısından kendini yeterli görmüyordu. Bizim derme çatma oyun metinleri yazmamızı da sık sık eleştiriyordu.

Yazdığı ve pek kimselere göstermediği bir hikâyesi vardı. Varlık Dergisi'ne götürüp Yaşar Nabi Nayır'a vermişti. Yaşar Nabi bir hafta sonra onun hikâyesine "yetersiz" deyince çok üzülmüştü. Bense birilerinden görüş alarak ilerlenemeyeceğini anlatmaya çalışıyordum o günlerde Coşkun'a. Ama anlaşamıyorduk.

O günlerde Coşkun'u etkileyen bir başka yan da, yazarın yapıtından daha çok yaşamındaki trajedilerdi. Dostoyevski'nin kurşuna dizilirken son dakikada kurtulması ya da Sabahattin Ali'nin Trakya'da dağlarda cesedinin bulunması onu derinden etkiliyor, onların yapıtlarını daha bir heyecanla inceliyordu.

Yanlışların Açıksözlü Eleştirmeni

Coşkun yazarlığa yöneldiği günlerde İngiliz Filolojisi'nde okumaya çabalıyordu. Yaşamını sürdürmek için Marmaris misali yerlerde turistik malzemeler satarken İngilizce öğrenmiş ve üniversiteye girmişti. Bizim heyecanla okuyup etkilendiğimiz Shakespeare çevirilerini o beğenmiyor ve çeviri yanlışlarını sıralayıp duruyordu.

Biz bu kadar yaşamsal yanlışların kol gezdiği sanat alanında kimsenin itiraz etmemesine şaşarken o bütün bu durumu açıklayan bir sözcüğü ortaya atıverdi: "Vandalizm!"

Tiyatro alanında "duayen" ilan edilen bir dolu kişinin açıklarını ortaya dökmeden yeni bir atılım yapılamayacağını ileri sürüyordu Coşkun.

Önceleri bu görüşlerini kendi arkadaş çevresinde paylaşıp dururken on yıl emek harcayarak yazdığı "Theope"nin sahnelenme sürecinde yaşadığı sıkıntılardan sonra bu görüşlerini başta Evrensel Kültür Dergisi olmak üzere değişik yayın organlarında da ortaya koydu. Bir söyleşisinde bu bakış açısını şöyle ifade ediyordu:

"Türk tiyatrosunda hüküm süren vandalizme karşı çıktım. Yalnızca tiyatro metinlerini ahmakça

gerekçelerle sahnede tanınmaz hale getiren, yeteneksiz ve muhteris yönetmenlere karşı çıkmadım. Sanatsal olmayan menfaatleri uğruna, o yönetmenlerin dangalaklıklarına boyun eğen oyuncuları da eleştirdim. Tercihlerini daima sanattan yana kullanmak yerine vandalizmden yana kullanan ödenekli tiyatro yöneticilerini de eleştirdim. Vandalizme karşı çıkmayan eleştirmen ve yazarları da eleştirdim. Giriştiğim polemikler, hiçbir zaman eşitlerin mücadelesi olmadı. Yazılarıma cevap vermeye cesaret eden kişilerle tartışmak, benim için kum torbasıyla dövüşmek gibiydi. Bir tek sıyrık bile almadan onları hurdahaş ettiğim için, onlar daima benim yazılarımın okurlara ulaşmasını engellemeye, bu amaçla, gazete ve dergi yöneticilerini kafaya almaya çalıştılar. Onlar benim yazılarımdan haklı olarak korkuyorlardı. Bense onların yazılarından haklı olarak korkmuyordum. O nedenle, bana karşı yazılan tüm yazıları, bir tek kelimesini bile çıkarmadan, her iki eleştiri kitabıma dahil etmekten çekinmedim. Bu sayede, onlara karşı çıkışlarımdaki haklılık, en küçük bir kuşku gölgesine izin vermeden, güneş kadar açık ve aydınlık biçimde görülebiliyor."

Coşkun'un "Vandalizm"e karşı açtığı savaş başta sanat alanı olmak üzere tiyatro çevrelerinde de şaşkınlığa yol açtı.

Ortalıkta bir dolu "duayen" vardı. Herkes taparak sevdiği bu duayenleri kusursuz birer ilah olarak görmek istiyordu. Ancak Coşkun bunların eksik ve hatalı yanlarını ortaya seriyordu. Değişmelerini talep ediyordu. Hataları görmezden gelenlerin bir kısmı önce biraz tartışmayı deniyor, köşeye sıkıştıklarında ise ona sövmeye başlıyorlardı.

Biz bu kadar yaşamsal yanlışların kol gezdiği sanat alanında kimsenin itiraz etmemesine şaşarken o bütün bu durumu açıklayan bir sözcüğü ortaya atıverdi: "Vandalizm!" Tiyatro alanında "duayen" ilan edilen bir dolu kişinin açıklarını ortaya dökmeden yeni bir atılım yapılamayacağını ileri sürüyordu Coşkun. Önceleri bu görüşlerini kendi arkadaş çevresinde paylaşıp dururken on yıl emek harcayarak yazdığı "Theope"nin sahnelenme sürecinde yaşadığı sıkıntılardan sonra bu görüşlerini başta Evrensel Kültür Dergisi olmak üzere değişik yayın organlarında da ortaya koydu.

Yaptıklarını "Yönetmen Tiyatrosu" olarak tanımlayan ödenekli kurum kadrosunda yer alanlara şöyle bir eleştiri yöneltiyordu:

"Yönetmen tiyatrosu, onu oluşturan iki sözcükten ne anlaşılıyorsa odur, yani yönetmenin hâkim olduğu bir tiyatrodur. Oyun metninin çok önemli olmadığı, yönetmenin tasarruflarının tek geçerli kriter olduğu bir tiyatro. Bu tiyatro kötü de olabilir, iyi de. Ama Türkiye'de her zaman kötü olmuştur. Çünkü Türkiye'de yönetmen olarak ortaya çıkan insanlar yetersizdir, kültürsüzdür, okumazlar, barlardan çıkmazlar. O nedenle vandaldırlar. Genellikle devletin tiyatro salonlarında devletin imkânlarıyla canlarının istediğini yapabilmektedirler, seyirci gelse de, gelmese de kaybedecekleri hiçbir şey yoktur. Bu yüzden Türkiye'de yönetmen tiyatrosu, birkaç kendini beğenmiş adamın seyirciye kendi tercihlerini vandalca dayattığı ve seyircinin tiyatrodan kaçmasına sebep olan bir anlayıştır."

Coşkun Büktel ödünsüz eleştirilerinden, sert tavrından ötürü ülke tiyatrosundan dışlandı. Yazmak için yıllarını verdiği "Theope" oyunu bir dolu yerde perde açabilecekken repertuvarlara alınmadı.

Coşkun Büktel, 6 Kasım 2018'de sessizce aramızdan çekip gidiverdi. Kendi gitti ama yapıtları bizimledir; söyledikleri, yazdıkları ortadadır.

Ülke tiyatrosunun yeni atılımları için yazılan, çizilen bir dolu düşüncenin ve önerinin içinde Coşkun Büktel'in de eleştirileri duruyor. Ülkenin bir dolu yerinde perdeler açılıyor, oyunlar oynanıyor ama "Co" artık aramızda değil. Onun söylediklerine, yazdıklarına bakmanın tam zamanıdır.

Ama bizler sizi zaten derslerinizden, sohbetlerinizden, üniversite koridorlarından iyi tanıyorduk. Bizlerle birlikte katıldığınız geçmiş yılların sokak yürüyüşlerinden ve boykotlardan sizi zaten biliyorduk. Bildiklerimiz bize yetiyordu. İnsanlığınızı, zarafetinizi, öğrencilerinize verdiğiniz değeri ve öğretinizi bildiğimiz gibi; sizi tanıyorduk, seviyorduk. Biliyorduk, siz hepimizin bildiği bir yerde durup duruyordunuz. Hiç kimseyle karşılaştırmadık, öğrencileriniz olmaktan hep gurur duyduk.

RONA SEROZAN, BİLDİĞİ YOLDAN ŞAŞMADAN GİTTİ

Fikret İlkiz

İnsan...

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisi olarak bizim Hocamız.

6 Kasım 2018 günü yitirdik...

Bazı gazetelerde onun için yazılmış sevgi dolu sözler yazılmış ilanlar vardı...

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanlığı duyuru yayınladı.

Medeni Hukuk Anabilim Dalı emekli öğretim üyelerinden **Prof. Dr. Ahmet Rona Serozan** için **8 Kasım 2018 Perşembe günü 11.00'de** İstanbul Üniversitesi Rektörlük Binasında tören düzenleneceği ve ardından Bebek Camii'nde kılınacak ikindi namazını müteakip defnedileceğinizi duyurdular.

İstanbul Üniversitesi Rektörlük Binasında 8 Kasım 2018 Perşembe günü "tören" yapıldı.

Rektörlük binasına getirilen Rona Hocamız, seksen mermer sütunun gölgesinde sessiz ve sedasız kendisi hakkında söylenenleri dinledi. Profesörler, çalışma arkadaşlarınız sizinle olan anılarını, size dair bildiklerimizi ve bilmediklerimizi anlattılar.

Biz öğrencileriniz olarak sizinle birlikte, sessizce dinledik. İçinde

hukuk, insanlık ve zarafet geçen bu anıların tam ortasında siz vardınız. Bize öğrettiğiniz hukuku bir kere daha gördük. Meslektaşlarınız arasında sadece anılarını değil ama bize öğrettiğiniz *hukuk anlayışını* anlatanlar da vardı

Siz Hocam, sessiz ve sedasızdınız!

Dedim ya Hocam, biz konuşmadık.

Rona Hoca'nın Dersi

Ama bizler sizi zaten derslerinizden, sohbetlerinizden, üniversite koridorlarından iyi tanıyorduk. Bizlerle birlikte katıldığınız geçmiş yılların sokak yürüyüşlerinden ve boykotlardan sizi zaten biliyorduk. Bildiklerimiz bize yetiyordu. İnsanlığınızı, zarafetinizi, öğrencilerinize verdiğiniz değeri ve öğretinizi bildiğimiz gibi; sizi tanıyorduk, seviyorduk. Biliyorduk, siz hepimizin bildiği bir yerde durup duruyordunuz. Hiç kimseyle karşılaştırmadık, öğrencileriniz olmaktan hep gurur duyduk.

Kaçırmak istemezdik, dersinizin adına **"Rona Hoca'nın dersi"** derdik... Hukuk ve memleket eğer buysa; dersinizin adı da bizim için buydu!

Ama Hocam, o gün, o tören sırasında...

Siz Hocam, sessiz ve sedasızdınız!

Sonra yavaşça seksen mermer sütun arasından alındınız.

Sizinle olan sessiz ve sedasız son konuşmamızdı ve bitmiş gibiydi sanki!

Ve biraz alkışlarla, biraz saygılı bir sessizlikle vedalaştık, gittiniz.

Bildiğin Yoldan Şaşma, Bırak Ne Derlerse Desinler

"Marx/Engels Devlet ve Hukuk Üzerine" adlı kitabınızın birkaç sayfasını yeniden okudum... Kitabın künyesinde *"Segui il tuo corso, e lascia dir la genti"* yazılı, Türkçesi yazılmamış.

"Sen bildiğin yoldan şaşma, bırak ne derlerse desinler"...

Segui il tuo corso, e lascia dir la genti / Sen kendi yolundan git; bırak diğerleri konuşsunlar... Dante Alighieri'nin İlahi Komedyası´ndan bir repliktir. Karl Marx, Kapital´in birinci cildini yazmaya bu sözle başlamıştır.

Çağdaş Hukukçular Derneği Yayınları için gözden geçirerek 2. Basımına izin verdiğiniz **"Marx/Engels Devlet ve Hukuk Üzerine"** kitabınızın **"derleyip çevirenin önsözü"** size ait. Yazınızın sonunda **"Bebek, Nisan 2010 Rona Serozan"** olarak mekân, tarih ve adınız yazılı...

Derlemeleriniz ve çevirilerinizden birkaç öğreti...

"Bütün tarih boyunca, günümüze dek, şu ya da bu ölçüde yürürlükte kalmış olan yasalar, yalnızca sınıf egemenliğine ve sınıf sömürüsüne dayalı toplumsal ilişkileri korumuşlardır." *(Engels: F.A. Mange'ye 29.3.1865 Tarihli Mektup).*

"Burjuvazi, o güne değin el üstünde tutulup baştacı edilmiş ne kadar meslek varsa, hepsinin kutsal halesini yolup atmış, hekimi, hukukçuyu, rahibi, şairi, bilim adamını kendisinin ücretli işçisi yapmıştır" *(Marx/Engels: Komünist Parti Manifestosu-MEAS I, 28/29)*

"Derleyip çevirenin önsözü"...

Hocam, siz şöyle yazmışsınız:

"Devletin ve hukukun üstündeki gizem ve kutsallık perdesini, aynen öteki inanç konuları üstündeki gizem ve kutsallık perdesini kaldırdığı gibi, Marx'ın ve Engels'in temel taşlarını döşediği **'tarihsel maddeci toplum bilimi'** kaldırmıştır.

Tarihsel maddeci devlet ve hukuk kuramının önemi, metafizik ve idealist ideolojilerin düşünce âlemimizi kararttığı ve karıştırdığı bir dönemde ve ortamda özel bir ağırlık kazanır. İşte bu nedenledir ki **'şimdi Marksizmin tam sırasıdır'.**

Marksizm sayesindedir ki hukukun kökenini ve meşruluk temelini her bir halkın kendi kendisine oluşup gelişen kendine özgü ruhuna, doğuştan gelme doğal ilkelere ye da sınıflar üstü ve tarafsız devletlerin iradesine indirgeyen tüm öğretilerin metafizik karakteri ve tutucu ideolojik işlevi apaçık ortaya çıkmıştır."

Bizleri bırakıp gittiğiniz bu günlerde **"şimdi Marksizmin tam sırasıdır".**

Siz Hocam, o gün giderken sessiz ve sedasızdınız!

Arkanızdan seslendik. Duymuşsunuzdur mutlaka!

Işıklar içinde kalın!

Bize kimse hukuku sizin anlattığınız gibi anlatmadı ve öğretmedi. Öğrettiğiniz gibi; ne derlerse desinler, biz bildiğimiz yoldan şaşmadan yürüyüp gitmeliyiz.

Hocam; gökyüzüne baktığımız zaman ışığınızı görüp aydınlanmaya devam edeceğimiz yıldızlardan birisiniz, sessiz ve sedasız! •

(Daha önce Bianet internet ağında yayınlanmıştır, 12 Kasım 2018)

MOĞOLLAR'IN İLK DÖNEM VOKALİSTİ AZİZ AZMET

KENTLİ, BEYEFENDİ VE İSTANBUL TUTKUNU

Aptulika

Moğollar'dan sonra Aziz Azmet'i, 1970 yılında "Beni Yalnız Bırakma" / "Hiç İstemem" 45'lik plağı ile solo olarak dinledik. Bunu 1971'de Grup Bunalım'la yaptığı "Hele Hele Gel" / "Yollar" takip etti. 1972'de yaptığı "Haram"/ "Onbeşinde Aldım Sazı" ile 3 plak ve 6 parçadan oluşan solo kariyeri ile dinleme keyfine vardık. Sonrasında da Murat Ses'in Dağ ve Çocuk isimli projesinde duyduk ve 1970'lerin ikinci yarısına doğru da müziği bırakarak iş hayatına atıldığını biliyoruz.

Çocukluğumda Moğollar'ı müziğinden önce dergilerdeki resimleriyle tanımıştım. O görüntülerin arasında Barış Manço'ya benzeyen bıyıklarıyla bir adam hafızama kazınacaktı. Bu kişinin grubun vokalisti Aziz Azmet olduğunu ailemle birlikte gittiğim bir konserde anlayacaktım. Hatırımda kalan olağanüstü bir karizma ve kulağımdan yitmeyecek bir sesti. O çocukluk günlerimde gene canlı olarak dinlediğim Mavi Işıklar grubu da unutulmazlarım arasındadır. Moğollar konseri neredeydi şimdi hatırlamıyorum ama Mavi Işıklar'ı Bebek Belediye Gazinosu'nun matinelerinden birinde izlediğimi biliyorum. Ya okul yararına verilen bir konserdi ya da o dönemin değişmezi kadınlar matinesine annemle birlikte gitmiş olabilirim. Hayal meyal aklımda kalan o çocukluk anılarında yer eden iki vokalden biri Mavi Işıklar'ın elemanı Nejat Toksoy, diğeri de Moğollar'dan Aziz Azmet idi.

Seksenli yılları bitirdik bitirecektik, bir gün karikatürist arkadaşım Kaan Ertem daha yeni çalışmaya başladığım Gırgır dergisine gelecekti. Orada sohbet ederken bana, "Aptül, Moğollar diye bir grubu dün ilk defa televizyonda dinledim, acayip güzel bir grupmuş" diyecek ve ardından da, "Ben bu grubu tekrar toplayacağım" sözleri ağzından dökülecekti. İlerki haftalarda da bu işin üzerine düşecekti. İlk önce Beyazıt'taki kütüphaneye gidip, eski dergilerde, gazetelerde grupla ilgili ne çıkmışsa hatim edecekti. Şaka değil çok ciddi bir araştırmaya girecekti ki, bu bizim ülkede alışılageldik bir durum değildir hani.

Uzun bir zaman sonra tekrar dergiye geldiğinde grup elemanlarıyla bağlantıya geçeceğini söyledi. İşte o anda çocukluk dönemimdeki o isim canlanıverdi ve "Aziz Azmet olacak değil mi?" diye sordum. Sonrasında Kaan Ertem bu hayalini gerçekleştirdi ve Moğollar yeniden sahneye çıkarak doksanlardan günümüze kadar geldi. (Buraya ufak bir not olarak eklemem gerekir ki, Kaan'ın o günlerdeki serüveni anı kitap olarak yayınlanmalı.)

Moğollar'ın İlk Dönemi

Moğollar tekrar kuruldu kurulmasına ama Kaan'ın hayalindeki gibi olmadı (bu benim kanaatim... yoksa o benle bu konuda bir şey paylaşmadı), zira o, 1960'ların başındaki Murat Ses'li kadronun yaptığı enstrümantal ağırlıklı müziği istiyordu. Oysa Moğollar'ın bugüne dek gelen ikinci dönemi "68 kuşağı isyanı"nın yansımasıyla protest müzik tavrına dönecekti. Haliyle vokal ağırlıklı, protest şarkı sözleri hakim olacaktı. İşte o anda da benim aklıma gene Aziz Azmet gelecekti. Bu da benim batı anlamında bir rock grubu hayalimdi ki kelimenin tam anlamıyla absürt hatta ütopik bir hayaldi hani.

Moğollar denildi mi, benim aklıma üç ayrı dönem gelir. Kadrosunda orgcuları Murat Ses'in olduğu ve yurt dışına çıkmayı hedefleyen ilk dönem. Burada Ses'in amacı bizim ezgilerimizle evrensel platformda bir şeyler yapabilme isteğidir ki, Fransa'da çıkan ve ödül alan efsanevi plak da bunun anıtı gibidir. Sonrasında Murat Ses gruptan ayrılır ve çeşitli mecralarda kimi zaman grup (bir ara Kurtalan Ekspres kadrosunda da yer alır ama bu da hedefine yönelik olamaz), kimi zaman da solo projelerle (Nejat Toksoy ile yaptığı denemeler ve Ağrı Dağı projesi) çalışmalarını sürdürür. Bütün bunların ardından ilk önce akademik kariyeri için üniversiteye döner ardından da yurtdışına çıkarak solo olarak elektronik müzik kulvarında çalışmalarını bugüne dek sürdürür.

Anadolu Rock'ın Kurucuları

Moğollar'ın ikinci dönemi ise Barış Manço ve Moğollar olarak sürer ki bu dönemdeki çalışmaların her biri Türk Rock tarihine altın harflerle işlenmiştir. Üçüncü dönem ise 90'ların başında grubun yeniden bir araya gelmesidir. Bu süreç de grubun bugüne dek süren protest dönemidir. Üç dönem haline bölsek de grubun tarihi Anadolu Rock tavrı ile bütünleşir. Zaten bu tarzın kurucuları olduğunu söylemek de fazla abartılı bir yaklaşım olmasa gerek.

Ben bu üç dönemin haricinde bir başka dönem daha eklerim. Bu ütopik ve asla sonuçlanamamış bir dönemdir. Grubun ilk yıllarındaki vokalisti Aziz Azmet dönemi. Tam anlamıyla beat tarzı vokaliyle Azmet, Anadolu folk motiflerin ve türkülerin batı müzikleriyle hem hal olduğu günler için oldukça şehirli kalıyordu. O belki de ilk grubu Siluetler'in Moğollar'daki yansımasıydı. Kentli ve batılı anlamda rock müzik yapmak isteyen Aziz Azmet'in, bu renk uyuşmazlığından dolayı grupla yolları ayrılacaktı.

Moğollar'dan sonra Aziz Azmet'i, 1970 yılında "Beni Yalnız Bırakma" / "Hiç İstemem" 45'lik plağı ile solo olarak dinledik. Bunu 1971'de Grup Bunalım'la yaptığı "Hele Hele Gel" / "Yollar" takip etti. 1972'de yaptığı "Haram"/ "Onbeşinde Aldım Sazı" ile 3 plak ve 6 parçadan oluşan solo kariyeri ile dinleme keyfine vardık. Sonrasında da Murat Ses'in Dağ ve Çocuk isimli projesinde duyduk ve 1970'lerin ikinci yarısına doğru da müziği bırakarak iş hayatına atıldığını biliyoruz.

Azmet'in Nezleli Sesiyle "Ilgaz"

Nezle olmuş gibi gelen ses rengi (ki bunu olumlu anlamda kullanıyorum) ile farklılık yaratan Aziz Azmet, dönemin isimlerine göre ayrıcalıklıdır. Dönemin rock kökenli vokallerinin davudi, gırtlaktan ya da hançeri vokallerinin aksine Azmet nazik ve sakin yapıdadır. Moğollar'da seslendirdiği "Ilgaz", çocukluktan beri bildiğimiz bu şarkının en temiz ve ruha işleyen yorumunu verir. Onun vokalini ben hep centilmen birinin güzel bir kıza kur yapması gibi görürüm. Çeşitli nüanslarda alçalıp yükselen bükülüşleriyle yer yer titreşimli sesi ile Aziz Azmet ayrıcalıklıydı.

Yedi kuşaktan İstanbullu olan Aziz Azmet bu kente de fazlasıyla tutkundu. O hem kentli hem de kelimenin tam anlamıyla beyefendiydi. Onu 1 Kasım 2018 günü kaybettik. Aziz Azmet'i kentli, beyefendi ve İstanbul tutkunu diye özetleyebilirim. Rock müziğinin Türkiye'deki serüveninde Aziz Azmet centilmenliğinin her daim yerini koruyacağına eminim.

YUNUS EMRE

Turan Alptekin

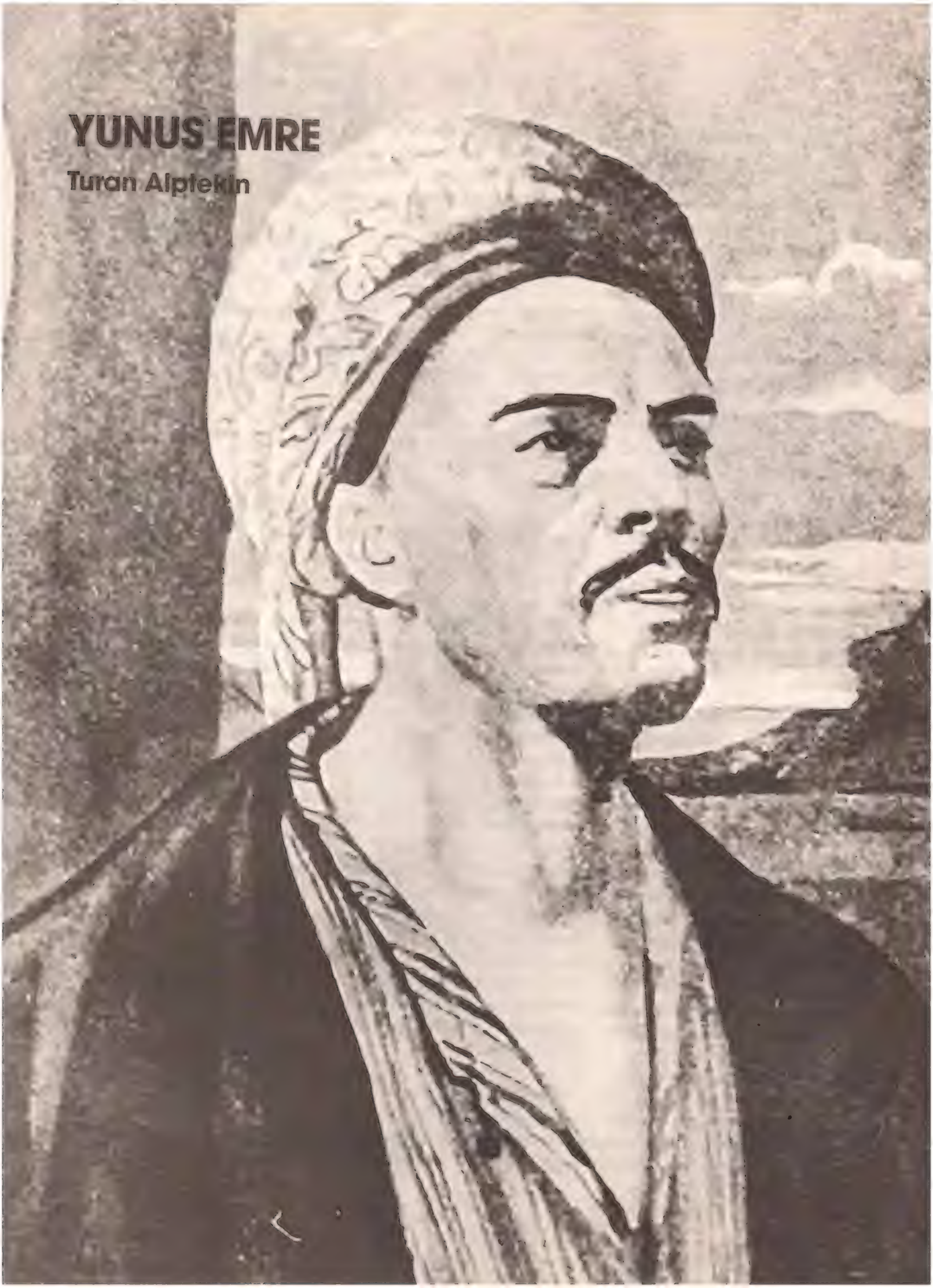

Bu göçer şairin şiirine kent yaşamından yansıyan çizgilerde de; okuduğunu tutmayan danişmend"lerle "yol"una özen göstermeyen "derviş"lerin söz çekişmeleri arasında sağ müslümanın azaldığı, kalanın da şüpheli olduğu, "binmişler birer atı, yedügi yohsul eti, içdügi kan" olan beğlerin mürüvvetsizleştiği bir sosyal çevre ve elinden tesbih düşmeyen, gönlü dilinin söylediğini geri çeviren, kulluğu gösterişte, "icazet"li sofular, bilgiçlik taslayan, çalım satan, sözü inkâr dolu, içi söylenene sağır dervişler, görenlerin sufi sanıp utanarak ellerini öptüğü, ibadetleri dışta, sözleri hoş içleri hileli, dışı derviş içi boş tâc ve hırka şeyhleri, şeyhinin herkesten ulu olduğuna inanan, çalımla yürüyen, gönüllerini kibir, düşmanlık, nefret bürümüş, derviş adına lâyık hiçbir şey yapmamış, kalbi saf görünümlü, halka güler yüzlü, Hakk'a kulluğu yok, içerisinde "buçuk pulluk nesne" bulunmazken dışının kavgası ile "âlemler tolmış" müritlerle karşılaşıyoruz.

Bu yazı Yunus Emre'yi yeni öğrenmek isteyecek genç kuşakları, bilgilerimizin yeterli olmayışından kaynaklanan yanılmaların giderek algı yönlendirmelerine dönüştüğü yayınlara karşı bilgilendirmeyi amaçlamaktadır. Bilgilerin kaynaklarına ve ayrıntılarına ulaşmak isteyecek, eğitimci-yazar arkadaşlarımız, *Bir Ene'l-Hak* Şiiri: Yunus Emre, Âşık Yunus ve *Yunuslar* adlı kitabımızla, Profesör Ahmet Yaşar Ocak'ın editörlüğünde Kültür Bakanlığınca yayımlanmış olan *Yunus Emre* kitabındaki üç makalemize başvurabilirler.

Yunus Emre, elimizdeki tek belgeye göre 1238 **yılında doğmuş, 1320 yılında 82 yaşında ölmüş** olacaktır. İkinci Gıyaseddin Keyhusrev öldüğünde, on sekiz yaşında idi; 18-20 yaşlarında üç hükümdarın, II. İzzeddin Keykâvus, III. Kılıç Arslan ve II. Alâaddin Keykubat'ın sıra ile ülkeyi yönetişlerini; 27-48 yaşlarında, III. Gıyâseddin Keyhusrev'in hükümranlık yıllarını görmüştü. Karamanoğlu Mehmed Beyin ortaya çıkışı da bu yıllarda idi. Türk dili, devlet dili olarak öne çıkarılmak istendiğinde, 39-40 yaşlarında olmalıdır. Alâaddîn Ferâmûz'un Osman Beye yolladığı Türkçe "menşur", elli'li yaşlarına rastlamaktadır: Demek, Bir Selçuklu dönemi şairi idi.

Yaşadığı yıllarda Hacı Bektaş (Ölm.1271) ve Ede Balı sağ idi. II. Kılıç Arslan'ın Aksaray bölgesine yerleştirdiği henüz eski inançlarına bağlı Türkmenler arasında yaşayan bir gezici derviş, bir "dede"; Osman Gazi'nin Eskişehir yöresine getirip yerleştirdiği Türkmenler arasında ünü yaygın bir ulu kişi olmalıdır. Hacı Bektaş öldüğünde 33, Mevlânâ Celâleddin Rûmî öldüğünde 35 yaşında idi. Halîfesi Âşık Yunus'un (XIV. Yüzyılın ikinci yarısı, **Eskişehir-Bursa dönemi**); onun ölümünden sonra tamamladığı didaktik mesnevîde yer alan 707 (1307) tarihinde erken yaşta "sülûk"ü, bu yeni yerleşilen çevrede gerçekleşmiş olmalıdır. Bu tarihte Âşık **Yunus Emre** altmış dokuz yaşında idi. 1321 yılında, Çağdaşı Dante Alighieri'nin ölümünden bir yıl önce öldüğünde, Bursa henüz alınmamıştı.

Tarih ve Edebiyatın Sentezinde Yunus'lar

Yaşlılık yılları şiirlerinden biri, onun bir "şairler kocası" olduğunu; sözleriyle, dinleyenlere mânâ yüzünü gösterdiğini söylüyor. Bir şiirinde de ozan, kendini, "bir kez dinleyen, başka herkesten geçer" diyerek övüyor. *Şiirlerinin* taşbasma yayınının (1320/1904) kapağında; hece *ölçülü dörtlüklerden oluşan* "nutuk"larını, izleyicisi *Âşık Yunus'un aruz ölçülü* "pür-kemâl" şiirlerinden "lâtîf" tanımı ile ayıran gelenek de, onu *"Kutbü'l-ârifîn, meşâyih-ı izâmdan **Mevlânâ Âşık Yûnus Emre** hazretleri"* sözleriyle tanımlıyor.

Varlığını, Ahmed Cevdet Paşa'dan (*Kısas-ı Enbiya*) ve Şikârî'den (*Karaman-name*) öğrendiğimiz, bir ilk Yunus'un (Şeyh Yunus; ölm. 619/1223), ezgileri, kulaktan kulağa söylene gelen bir başka ozan, ünlü Francesco d'Assisi'nin (Ölm.: 1226), dönemin tanınmış kişileri olduğu anlaşılıyor.

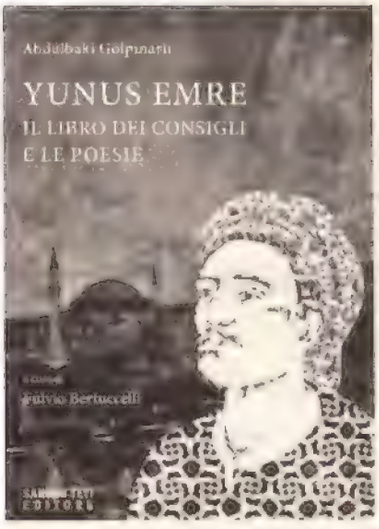

Yunus şiirlerinin geniş kitlelere ulaşmı, 20. Yüzyılın başında, Rıza Tevfik'in elindeki yazma nüshadan da yararlanıldığı anlaşılan taşbasma yayınlarla oldu. Burhan Ümit'in (Toprak) Yunus Emre Divanı, bu şiirlerin yeni harflerle yetişen kuşaklarca okunmasını sağladı. Onu, Abdülbâkî Gölpınarlı'nın Yunus Emre Dîvânı ve değişik Yunus'ları birbirinden ayırma çabaları izledi (1943-1948).

Yüzyılın başında öldüğünü (H.619/M.1223) Mardin Nusaybin arasında bir köyde gömülü olduğunu Ahmed Cevdet Paşa'dan öğrendiğimiz "Tarîkat-i Yûnusıyye" kurucusu "Şeyh Yunus" adının çağrışımı, onun bu yöreden geçen bir koldan olabileceğini düşündürüyor (*Kısas-ı Enbiyâ,* cüz XI, s. 836). Doğumu, Artukoğulları bölgesinde olabilecektir.

Bir şiirinde geçen "Şeytan ili" söylemi de bir yerleşme dönemi anısı olabilecektir. Deyim, Baba İlyas'ca da kullanılmış olmakla birlikte, yerleştiği bölge, hem Baba İlyas'ın, hem Baba İshak'ın yerleştikleri topraklardan, hem de Selçuk ordusunun Moğollara yenik düştüğü Kösedağ'dan uzakta olmalıdır. Şiirlerinde bu olayların izlerini göremiyoruz. Bununla birlikte, Yusuf Ziya Yörükân'ın "*Yunus Emre'nin dört beş yerde mezarı vardır... Bence doğrusu, Mucur ile Aksaray arasında Tapdık Emre köyünden birkaç saatlik yerde, Yunus Emre Tepesi'ndeki harab olmuş tekke ve çilehane bitişiğindeki Yunus Emre Mezarı denilen yerdedir*" (Yusuf Ziya Yörükân, Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar) görüşünü destekleyen söylem ve göndermeler bulabiliyoruz:** *"Sordum sefer nereye / Kayseriye azimi", "Ol* **çalabın** *dîdârın* **gördüm bir dağ içinde", gibi.**

Şiirlerinde ("nutuk"larında) kendisini testiler dolan çeşmeler, pınarlar, sırçalar, imaretler, köşkler, saraylar, hamamlar, külhanlar, saz ve işretler, meyhaneler, büthaneler, tuzaklar, avlar, atlılar, kanlar ve savaşlar, savaşçılar, kışlar, baharlar, gülistanlar, gülzârlar, bağlar, bostanlar, sâdıklar, cahiller, münafıklar, müminler, sofular, doğrular, gammazlar, âşıklar, ârifler görmüş biri; Kur'ân okuyanlar, bülbüller, kopuz ve çeşte eşliğinde ârif ezgileri dinlemiş; benlik "bil"inden geçmiş, 'bir'liğe ulaşmış, küfrünü imana çevirmiş, "havsalası aşk dolu", "yetmiş iki millete hak diyen", "bilenlere anlamı olan sözleri devr-i zaman içinde söylenecek", "âşık, melâmet, **bednâm**", Tapduk yüzünü gördüğünden beri ve onun elinden bir cür'a içeli, kendinden geçmiş, Hak tecellisini şiir dili ile söyleyen bir derviş olarak tanımladığını görüyoruz.

Dünyaya aldananlar yalancılar olurlarken, onun konağı arş olmuştur. Aşk ona doğru yolu göstermiş, nefs ilini almış, kibir kalesini yıkmış; danişmendlerin, âlimlerin medresede bulduğunu o "harablıklar"da bulmuş; yetmişbin giz aşmış, gizli perdeler açmış, **bir dağ içinde dostu bulmuş, onunla konuşmuş, ona yakarmış ve bir dağın içinde Allah'ın didarını görmüştü.**

Yunus'un Şiirlerinde Kaçgun Döneminin İzdüşümleri

Bu göçer şairin şiirine kent yaşamından yansıyan çizgilerde de; okuduğunu tutmayan danişmend"lerle "yol"una özen göstermeyen "derviş"lerin söz çekişmeleri arasında sağ müslümanın azaldığı, kalanın da şüpheli olduğu, "binmişler birer atı, yedügi yohsul eti, içdügi kan" olan beğlerin mürüvvetsizleştiği bir sosyal çevre ve elinden tesbih düşmeyen, gönlü dilinin söylediğini geri çeviren, kulluğu gösterişte, "icazet"li sofular, bilgiçlik taslayan, çalım satan, sözü inkâr dolu, içi söylenene sağır dervişler, görenlerin sufi sanıp utanarak ellerini öptüğü, ibadetleri dışta, sözleri hoş içleri hileli, dışı derviş içi boş tâc ve hırka şeyhleri, şeyhinin herkesten ulu olduğuna inanan, çalımla yürüyen, gönüllerini kibir, düşmanlık, nefret bürümüş, derviş adına lâyık hiçbir şey yapmamış, kalbi saf görünümlü, halka güler yüzlü, Hakk'a kulluğu yok, içerisinde "buçuk pulluk nesne" bulunmazken dışının kavgası ile "âlemler tolmış" müritlerle karşılaşıyoruz.

Yedili hece ölçülü, mâni biçimli dörtlüklerden oluşan sözkonusu şiirlerin Ahmet Yesevî şiirlerinden farklı dili, Horasan'dan gelen farklı bir boyu düşündürüyor: Ve yedili hece ölçülü mani biçimli

Resim: İbrahim Balaban, Pir Sultan Abdal 1981 103x75 cm. tuvale yağlıboya

dörtlüklerin *Dîvânü lûgati't-Türk* ve *Göktürk Yazıtları*'ndaki örneklerle, Türk şiirinin en eski nazım biçimlerinden biri olduğunu biliyoruz. Bu manzumeler, daha sonra, yazıya geçirmeler sırasında, yeni biçimlenişler ve yaygın tarz dolayısıyla, beyitlere dönüştürülerek korunmuş bulunmaktadır.

Yaşayan örneklerinin günümüz ağızlarında da koruna geldiğini gördüğümüz bu nazım biçimi, Barak Baba "kelimât"**ının** manzum bölümlerini andırmadadır. Gelenek de ozanı Tapduk, Sarı Saltuk ve Barak Baba çizgisinde gösteriyor.

Bununla birlikte, inançlar gibi geleneklerin de birbirine açık olduğu bu çağda, karşılaşmaları kaçınılmazdır ve Asya'lı inanış biçiminin temel bir kavramı olan "Ene'l-Hak" inanışı Ahmed Yesevî geleneğiyle ortak bir çizgi olarak belirmektedir. Düşüncenin, "melâmet" ve "Âşık"-lık söylemleriyle birleşiyor olması da buna eklenmelidir. Olgu, Anadolu Türkmen şiirinin "âşık"lık "ideal"inin köklerini açıklayacaktır.

Şairin "Baba", "Ata", "Dede"Unvanları

Bu şiirler, Yesevîlikten ayrı bir koldan geliyor olmakla birlikte, Yesevîlik gibi, "Hacegân" koluna dayanan bir bağ burada da söz konusudur: İran ülkelerinde, "Hâcegân" adı verilen "meşayıh"a Türkistan'da "Baba" dendiğini Ahmed Cevdet Paşa'dan; "Baba" unvanının Yesevî halîfeleri arasında daha çok "Ata" biçiminde kullanıla geldiğini de Sarı Abdullah Efendi'den öğreniyoruz. (*Semerâtü'l-fuâd).* Söz konusu "Ata'lar" zincirini bir yazısında geniş olarak ele alan Fuad Köprülü, Paris Bibliothèque Nationale'de rastladığı bir metne dayanarak, Korkut Ata'nın aynı gelenek içinde yer aldığını gösteriyor. Bu "ata"lar, Anadolu'da "dede"ler olacaktır.

Şiirlerde dile gelen din ve dünya görüşü, temel olarak, Tanrı'nın öncesiz birliği, "ezelî vahdâniyyeti", evreni kuşatan varlığı ve "tecellî"-lerin sürekliliği inanışı ile rûhun öncesiz varlığı ve ölmezliği düşüncesine; "tecellîlerin sürekliliği" inancı da, bir "yeniden bedenleşmeler" (réincarnation) kavrayışına dayanmadadır. Aşk", tanrısal "tecellî"nin biricik sebebidir ve "yeni-eflâtuncu" bu görüş, on üçüncü yüzyıla Muhyiddîn ibn Arabî'nin (1162-1240) armağanıdır (Hilmi Ziya Ülken, *İslâm Felsefesi,* 1967). Tanrının bir'liği ve inananların gönüllerine yansıyan "Muhammed nûru", bu atalar inanışında iki temel çizgi olarak beliriyor.

Bakü'de Fuzuli anıtı

Yunus'un Ardılları

"Varlığın birliği" düşüncesi ile "Ene'l-Hak" kavrayışı sûfi çizgilerin kent yaşamına büründüğü ve "kesret" temalarının güç kazandığı yeni çevrede, bir yandan "cemâl" sevgisine yol olurken, bir yandan imamî-şiî bağlantıda "Tevhîd-i ef'âl" (Edimde birlik) düşüncesine doğru kaymaya başlamış görünmektedir. Her iki düşünce de, "Allah'dan başka hiçbir şey bulunmadığına göre ("*Lâ mevcûde ill'Allah*"), O'ndan başka bir 'fâil' ve onun edimi dışında bir 'fiil' yoktur" anlamına gelmededir. Bu düşüncelerin Anadolu'daki belirişleri, Melâmî ve Bektaşi gelenekleri iki öncü adından biri olan Hacı Bayram Velî (ölm. 1429) bir Yunus Emre okuyucusuydu ve onun "hikmet"lerini ezbere okuyordu. (Gölpınarlı, *Yunus Emre ve Tasavvuf*) Bektaşi tarikatının kurucusu olduğu düşünülen Abdal Musa'nın müridi Kaygusuz Abdal da bir Yunus Emre izleyicisi idi.

Yalnız halk kültürünü değil, dîvan edebiyatının dinî-tasavvufî kolunu da kapsadığı anlaşılan bu etkileniş: geniş bir dinsel temalar ortaklığı ve "âşık"lık, "*derviş*"lik, "*melâmet*" söylemleri ile (Fuzûlî'nin, mahlâsı da bu kapsamdadır), Nesimî, Hatayî ve Fuzûlî için de söz konusu olmalıdır ve Yunus Emre'nin 13. yüzyıl önceliği klasik Türk edebiyâtının doğrudan, İran edebiyâtının bir "taklîd"i olarak doğmadığını düşündürüyor.

Yalnız halk kültürünü değil, dîvan edebiyatının dinî-tasavvufî kolunu da kapsadığı anlaşılan bu etkileniş: geniş bir dinsel temalar ortaklığı ve "âşık"lık, "derviş"lik, "melâmet" söylemleri ile (Fuzûlî'nin, mahlâsı da bu kapsamdadır), Nesimî, Hatayî ve Fuzûlî için de söz konusu olmalıdır ve Yunus Emre'nin 13. yüzyıl önceliği klasik Türk edebiyâtının doğrudan, İran edebiyâtının bir "taklîd"i olarak doğmadığını düşündürüyor.

Bir örnek:

Bu dünyanun misâli
Bir ulu şara benzer
Velî bizim ömrimiz
Bir tiz bazara benzer

Her kim bu şara geldi
Bir lâhza karar kıldı
Geri dönüb gitmegi
Gelmez sefere benzer

Bu şarun evvel dadı
Şehd ü şekerden şirin
Âhır acısını gör
Şol zehr-i mâra benzer

Evvel gönül almagı
Hublara nisbet ider
Âhır yüz döndürmegi
Âcuz mekkâre benzer

Bu şarun hayalleri
Dürlü dürlü halleri
Aldanmuş gafilleri
Câzû ayyâra benzer

Bu şarda hayallerün
Haddi vü şumarı yok
Bu hayale aldanan
Otlar davara benzer

Bu şarın sultanı var
Kamuya ihsanı var
Sultanıla bilişen
Yogıken vara benzer

Ey miskin Yunus derviş
Sararmış harab olmış
Veli ışkun deminde
Evvel bahara benzer

***

Bu çizgide, "*Risâle-i Nushıyye*" adı ile tanıdığımız, "*Dâstânu rûh ve akl ve mâ yeteallaku bihimâ min al-ahvâl*" adlı didaktik bir mesnevî de kaleme almış olduğu anlaşılan, izleyicisi Âşık Yunus'da da (14. yüzyıl, Bursa dönemi ozanı), -Âşık Paşa ile birlikte- "Dîvan şiirimizin dinî-tasavvufî kolu"nun, bir başlangıcını görüyoruz:

Bir örnek:
Ne bilsün bu ışkı usanlar uyalar
Ne varsun bu yola azıksuz yayalar

Gelün biz varalum Yusuf'ı görelüm
Ki yüzi nurından bin açlar toyalar

Harabatilerden göründi çün ışk
N'iderler bu ârı bu rengi yuyalar

Melekler tağında sadıklar bağında
Ecelsiz ne gün var ömürler sayalar
Yunus sen bir olgıl gönülde sır olgıl
Ki derviş olanlar bu sırdan tuyalar

Âşık Yunus'un bu şiirleri, önce Âşık Paşa'nın, yüzyılın ikinci yarısında da Şâh İsmâil Hatâyî'nin şiirleri ile karışmış görünmektedir. Aruzun dört heceli kalıpları ile söylenmiş olanlar da, cem'lerdeki okunuşlarda bozulmuş sekizli hece ölçülü şiirlere dönüşmüş olmalıdır.

Arapca olarak adlandırılmış, aruzun "Hezec" bahrinde (mefâîlün'lü kalıpta) ve nüsha farkları ile birlikte, Fatih nüshasında 548 beyite ulaşan söz konusu mesnevî, kazanılan ilk kentlerden Selçuk sultânının Osman Gazi'ye menşûr **gönderişine** ve Osmanlı-Moğol çatışmalarına kadar, kuruluş dönemi anılarından izlerle de, Dîvan tarzı öbür manzûmeler gibi, göçer dönem şiirlerinden ayrılmaktadır. Batı Türklerinde halk şâirlerinin ("âşıkların"), ancak "Nesîmî'den ve özellikle Fuzûlî'den sonra" aruz veznini kullanmağa başladıklarını Köprülü'nün araştırmalarıyla biliyoruz.

***

Bizim Yunus

On beşinci yüzyılda, Fetret döneminde, Yıldırım'ın kayın biraderi, Germiyanoğlu Yakub Beğin koruması altında, Sakarya yöresinde yaşamış ve Kütâhiye suyunun (Porsuk ırmağının) Sakarya'ya karıştığı yerde gömülü (Şemseddin Sâmi); 843 (M.1439) yılında ölmüş, ümmî ve gözleri ağ (görmeyen), geleneğin son aktarıcısı kam-ozan, söylencenin **Bizim Yunus** dediği ikinci **Yunus Emre**'de de Osmanlı Türk halk şiirinin doğuşunu görmedeyiz.

İşte **ozanın, aynı zamanda** çağını yansıtan güzel bir örnek:
Sen bunda garib mi geldün
Niçün ağlarsun bülbül hey
Yorılub uzun mı geldin
Niçün ağlarsun bülbül hey

Karlı tağlar(ı) mı aşdın
Derin ırmaklar mı geçdin
Yarinden ayrı mı düşdin
Niçün ağlarsun bülbül hey

Hey ne yavuz inilersün
Benim derdim yenilersün
Dostı görmek mi dilersün
Niçün ağlarsun bülbül hey

Kanadın açabilürsün
Açuban uçabilürsün
Hicablar geçebilürsün
Niçün ağlarsun bülbül hey

Kal'an şehrün mi yıkıldı
Ya nâm u ârun mı kaldı
Gurbetde yârün mi kaldı
Niçün ağlarsun bülbül hey

Kadrün bilinmez mi oldı
Hat'run sorulmaz mı oldı
Ol dost görünmez mi oldı
Niçün ağlarsun bülbül hey

Gülistanlar yayılursun
Benim derdim yenilersün
Yunus gibi inilersün
Niçün ağlarsun bülbül hey

***

Yunus şiirlerinin geniş kitlelere ulaşmı, 20. Yüzyılın başında, Rıza Tevfik'in elindeki yazma nüshadan da yararlanıldığı anlaşılan taşbasma yayınlarla oldu. Burhan Ümit'in (Toprak) *Yunus Emre Divanı,* bu şiirlerin yeni harflerle yetişen kuşaklarca okunmasını sağladı. Onu, Abdülbâkî Gölpınarlı'nın *Yunus Emre Dîvânı* ve değişik Yunus'ları birbirinden ayırma çabaları izledi (1943-1948). Gölpınarlı 1965 yılında da, ulaşabildiği nüsha karşılaştırmaları (Yahyâ Efendi nüshası, Süleymâ-

Resim: İbrahim Balaban, Yunus Emre, Tuval Üzerine Yağlıboya, 105x75 cm, 1981

Yedili hece ölçülü, mâni biçimli dörtlüklerden oluşan sözkonusu şiirlerin Ahmet Yesevî şiirlerinden farklı dili, Horasan'dan gelen farklı bir boyu düşündürüyor: Ve yedili hece ölçülü mani biçimli dörtlüklerin Dîvânü lûgati't-Türk ve Göktürk Yazıtları'ndaki örneklerle, Türk şiirinin en eski nazım biçimlerinden biri olduğunu biliyoruz. Bu manzumeler, daha sonra, yazıya geçirmeler sırasında, yeni biçimlenişler ve yaygın tarz dolayısıyla, beyitlere dönüştürülerek korunmuş bulunmaktadır.

niye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Kitapları: 16. Yüzyıl; Nûruosmâniye Kütüphanesi: 16. Yüzyıl ve Helmutt Ritter ve Râif Yelkenci nüshaları) ile birlikte, Yûnus'un yaşadığı çağa en yakın bir dil ve metin kaydı olarak Süleymâniye Kütüphanesi (Fatih Kitaplığı) nüshasının tıpkı basım ve çeviri-yazı yayınını, araştırmacılara sundu, *Risâlât al-nushyye ve Dîvân*'ı yayımladı.

Fakat bütün bu metinlerin yazıya geçirildikleri dönemin -ki hepsi, on beşinci yüzyılın sonlarını aşmadadır- söyleyiş ve kavrayış biçimlerinden almış bulunabileceği sayısız etki düşünülecek olursa, ilk biçimlere ne ölçüde ulaşabildiğimiz, her zaman tartışmaya açık kalacaktır. Bütün bu nüshalarda belirlenebilir tek veri, değişik nazım tekniklerinin (edebî formların) bir arada bulunuyor olmasıdır: "Yedili" hece, "sekizli" hece, "onbirli" hece (6-5) ve aruzun "müstef'ilün" ve "fâilâtün" gibi dörtlü hece kalıplarına kolayca girebilecek dörtlükler ve beyitler, hece aruz karışmaları, yan yana yer almada, söylenişte ve yazıya geçişte, aktarışlara ve günün yönelişlerine göre, -biçimler birbirine karışmış, sözcükler bazen yer, bazen kimlik değiştirmiş olarak-, günümüze kadar gelmiş bulunmaktadır. Fakat -yukarıda yaptığımız gibi- , Metinlerin ait olduğu kişilik ve dönemlerin ayırıcı çizgileri tanımlanmadan bu verilerin yorumu mümkün olmamaktadır.

KAFESTEKİ BİR ANITIN AKŞAMI

Selami Karabulut

Zerrin Taşpınar'a

günlerdir bir sağırlığın kapısını dövüyor
düğüne gidiyormuş gibi kenetlenen eller
ardı ardına geçen aylar ve uzayıp giden yas
kimsenin kirpiklerine korku bulaşmadı yine de

açlıkla sınanıyorsa mühürlenmiş kalpler
neden paslı bir kilittir ağızları
besmeleyle orucunu açmaya hazırlananların
ah ben bunu anlamayacak kadar çocuğum

mızraklarla örülmüş bir kafeste kaç gündür
eğmiş başını olgun bir günebakan
kimsenin okumaya cesaret edemediği kitaba
özgürlüğün erdemini anlatıyor geçenlere

ah benim hiç bitmeyen çocukluğum
hiçbir zaman anlayamadım kibirli parmakları
Platon'dan beri vicdanların sesiyse yasalar
neden her çağda itibarlıdır zorbalar

her gün bir rüzgâr eser buradan camları
tekrarlanan bir kabare gibi aynı saatte
kaldırılan yumruklarla başlayan çığlıklar
günbegün artan kargaşanın habercisi

başkasının acılı şarkısı hoş geliyor olmalı
riyakârlığın inceliklerini yeniden yazanlara
şehvetle söylenen sözün büyüsüne kapılanlar
kendi kubbelerinin yalanıyla sarhoş

herkes konuşurken ne güzeldir susmanın erdemi
çalınınca okul zilleri geleceğin kuşkusuna
ayaklarımın ucuna basarak gizliyorum utancımı
bir çocuk öğretmenine anlatırken açlığını

pusulanın renkli yelpazesinden mi seçilir
kimin kalbinde ışık kiminde kara olduğu
ve çocuklarını aynı geleceğe emanet edenler
nasıl kör kalabilir birbirinin yazgısına

her gün kolları bükülmüş bir umarsızlığın
çığlıklarıdır ağızlara tıkanan sözcükler
seyyar bir koridorun içinde uzun uzun
haykırışlarıyla döverler kapanan kapıları

akşam olmayagörsün sokağın ucunda
bir şairin avazı titretir nasırlanmış kulakları
adalet için vicdanın hangi yasası eksik
eğip geçer başını evine telaşla gidenler

gözdağı verir gibi sana ne demesin kimse
başkalarının yangınından yükselen imdat
kış salgınından daha bulaşıcıdır korku
dal budak salıp çürütür herkesin kalbini

birisi anlatsın bana neyi gösterir pusula
rakamların ruhu ve sonu gelmeyen vaatler
yanlış eller tutuyorsa terazinin topuzunu
mühürlü kalplerin darasının ne önemi var

ben anlamam ihtirastan ve kinle tutulmuş dilekten
bir kravatla bağlanmış olsa da boynum hayata
sokaklardan yükselen ayak sesinden öğrendim
şairler nasıl bir inançla öpmelidir çocukları

bu sokağın yaydığı endişe ulaşır bir gün
kalbini çürümeye yatırmışların ekranına
kaç kişi olduklarının önemi yok benim için
sayıyla mı ölçülür açlığa terkedilenlerin reddi

BİR KİTAP BAĞIMLISININ NOTLARI-2018/10

KİTAP FUARI KİTAPSEVERLERİN BAYRAMI MI, HÜZNÜ MÜ?

Dr. Ulvi Özdemir

Böyle bir ortamda, kendimizi kandırmayalım, yazarlar da kendilerine ve yayınevlerine daha çok para kazandırmak için görev kabul etmiş temsilcilere benziyor. Dolayısıyla kitap, okunacak ve insanın kendisini geliştirmesine yardımcı olacak bir araç olma niteliğini kaybedip sadece satın alınan ve tüketilen bir nesneye dönüşüyor. Hep birlikte beslediğimiz bir canavarın kollarındayız artık.

37. Uluslararası İstanbul Kitap Fuarı bu yıl 10 -18 Kasım tarihleri arasında yine Büyükçekmece / Beylikdüzü'nde bulunan kongre ve sergi salonunda yapıldı. Bir kitap bağımlısı olarak iki gün bu fuara gittim ve geçen yıldaki gibi yine hüzün ve pişmanlıkla geri döndüm. Şehirden bu kadar uzak, gidip dönmesi bu kadar eziyetli bir kitap fuarı daha var mıdır dünyada? Bu ülkede kitap okumak, kitaplarla dolu bir ortamda biraz hoşça zaman geçirmek bu kadar mı zor? Geçen yıl tereddüt içindeydim, bu yıl artık kesin kararlıyım; bir daha asla İstanbul'da kitap fuarlarına gitmeyeceğim. Büyük konuşmayayım, hâlâ hayatta olan sevdiğim yazarlar örneğin Paul Auster ya da Amelia Nothomb gibi yazarlar gelip imza günü düzenlerse, tanışmak adına, yanlarında bulunmak, bir fotoğraf çektirmek adına gidebilirim. O kadar.

Seri Sonu İndirimli Satışlar mı?

Açıkçası değmez diye düşünüyorum. Bu yıl neredeyse Taylan Kara dostumla tanışmak dışında hemen hiçbir heyecanı yoktu. Birkaç da eski dostumu gördüm. Ne doğru dürüst bir indirim gördüm ne de doğru dürüst bir yeni kitap çıktı fuarda karşıma. İnternetten çok daha ucuza alabileceğim kitaplar için mi gideceğim fuara? Metrobüs denilen ilkel ulaşım sistemi ile sıkış sıkış bir araçla 45 dakika yolculuk yapıp, sonra hiçbir önlemin, düzenin olmadığı bir itiş kakış içinde, eşim ve çocuklarımla birlikte açıkçası çökme tehlikesi altında hatta sıkışıklıkta ezilip ölme korkusu duyduğum bir yaya üst geçidinde yarım saat süren acınası bir hayatta kalma, karşı kıyıya sağ salim varma serüveninden sonra tekrar bir insan yığınının içine dalmak için mi? Ne doğru dürüst kitaplara yaklaşabildim, ne kitaplarla olabilmenin coşkusunu hissedebildim. Büyük çoğunluğu vasat yeni kitapların ve yayınevlerinin, kitabevlerinin ellerinde, depolarında kalmış eski kitapların sergilendiği bir garaj-depo alışveriş günleri havası vardı.

Tam bir hayal kırıklığıydı. Hayatımda en az kitap aldığım kitap fuarı oldu. Kitap fiyatları yer yer neredeyse %100 artmışken indirimler %20-30 arasındaydı. Yayınevlerine sormak istiyorum: %20 indirim nedir? Bu ne anlama geliyor? Kimi kandırıyorsunuz? Bir yıl boyunca bekleyen insanlar sizin bu cılız indiriminiz için mi gelecek fuara?

Aslında kitap fuarını dolduran yığınlara da bir çift söz söylemek gerek. Kitap sadece kitap fuarından alınır ya da buraya kadar gelmişken kitap alayım bari havasında öğrenci kalabalıkları, fuarı tam bir tüketim çılgınlığı havasına sokmuştu sanki. Açıkçası dönem sonu indirimli satışlar varmış ve tezgâhta sergilenenler de ayakkabı ya da giysiymiş gibi oradan oraya koşuş-

turan, bu arada ellerindeki telefonlara bakmayı ihmal etmeyen kuru bir kalabalık... Çok sıkıldım ve hayal kırıklığı yaşadım. Böyle bir ortamda, kendimizi kandırmayalım, yazarlar da kendilerine ve yayınevlerine daha çok para kazandırmak için görev kabul etmiş temsilcilere benziyor. Dolayısıyla kitap, okunacak ve insanın kendisini geliştirmesine yardımcı olacak bir araç olma niteliğini kaybedip sadece satın alınan ve tüketilen bir nesneye dönüşüyor. Hep birlikte beslediğimiz bir canavarın kollarındayız artık.

Kitap okumak insan olmanın, yaşıyor olmanın zenginliğine açılan bir kapıdır. Kitap satın almak da bu heyecana giden yolun en başıdır. Onu ilk elimize alıp sayfalarını çevirmeye başladığımızda gelecekte tadacağımız büyük bir mutluluğun varlığından küçük zerreler içimize işlemeye başlar. Bu, raftan bir kâse yoğurt alıp alışveriş sepetine koymaktan farklıdır. Oysa benim gördüğüm artık arada bir farkın kalmadığı.

Taylan Kara'nın Vasat Edebiyatı 101'i

Kitap fuarının en güzel anı Taylan Kara ile tanışmam ve *Vasat Edebiyatı 101* adını verdiği kitabını imzalatmam oldu. Karşılaşmamız tam bir tesadüftü. Aslında birbirimizi Facebook'tan tanıyorduk ama daha önce bir araya gelmemiştik. Kısmetmiş, karşılaşır karşılaşmaz kırk yıllık iki dost gibi ayaküstü konuşmaya başladık. Facebook'un iyi taraflarından biri bu. Bazı yazılarını okumuş ve çok beğenmiştim. *Vasat Edebiyat 101*'i hemen okumaya başladım ve elimden bırakamadım. Ve bitirdim. Bence Türk Edebiyatı büyük bir edebiyatsa ve hiçbir şekilde kurumayacak bir nehirse, bu Taylan Kara gibi aydın sorumluluğundan kaçmayan, piyasaya teslim olmayan, sadece gerçeği dile getirme cesaretine sahip ve korkusuz insanların hâlâ var olması yüzünden.

Kısmetmiş, karşılaşır karşılaşmaz kırk yıllık iki dost gibi ayaküstü konuşmaya başladık. Facebook'un iyi taraflarından biri bu. Bazı yazılarını okumuş ve çok beğenmiştim. Vasat Edebiyatı 101'i hemen okumaya başladım ve elimden bırakamadım. Ve bitirdim. Bence Türk Edebiyatı büyük bir edebiyatsa ve hiçbir şekilde kurumayacak bir nehirse, bu Taylan Kara gibi aydın sorumluluğundan kaçmayan, piyasaya teslim olmayan, sadece gerçeği dile getirme cesaretine sahip ve korkusuz insanların hâlâ var olması yüzünden.

Vasat Edebiyatı 101'deki yazılar Yalçın Küçük Hoca'nın *Küfür Romanları*'nın bir devamı gibi. Tıpkı Yalçın Hoca gibi Taylan Kara da 12 Eylül faşizmine ve onun günümüzdeki uzantılarına, ideolojik aygıtlarına ve ajanlarına karşı verilen bir savaşın kahramanı aslında. Tabii bu isimlere Sadık Albayrak'ı da katmak gerek. Bir bütün olarak Yeni Gelen dergisinin tarihsel rolü de diğer birçok değerli yazarıyla birlikte burada ortaya çıkıyor. Aslında biz Türkiye'yi savunuyoruz; insanlığı, estetiği, adaleti, eşitliği ve kardeşliği... Şüphe yok, biz kazanacağız.

Bukowski okumaları devam ediyor bir taraftan. Tükenmeyen bir özü var özellikle şiirlerinin. Çünkü insanın yüceliğine dokunuyor. Aslında Bukowski zaman zaman insanın bozulmasına, yozlaşmasına, savrulmasına, tahrip olmasına da tanıklık ediyor. Bir bakıma derinin altına iniyor, ama bütün bu acımasız tükeniş çukurunun son basamaklarına indikten sonra bile, hiç bitmeyen bir insani cevherin varlığını saklı tutabildiğini gösteriyor. *"Yeterki kararmasın..."* diyor sanki. Büyük eserler bizi başka büyük eserlerle buluşturuyor. *En İyi Adamlar Yalnızken Güçlüdür*, bu bakımdan Bukowski'nin en güzel şiirlerinin yer aldığı kitaplardan biri.

ve şimdi anlıyorum ki
iyi yazılmış bir cümle kadar
harikulade ve saf ve mükemmel
hiçbir şey yok. (En İyi Adamlar Yalnızken Güçlüdür)

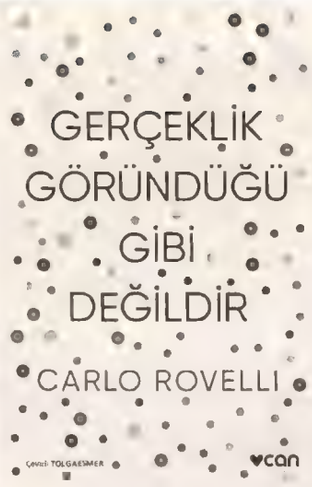

Demokritos'u Silen Tarih

Yeni kitaplar almaya devam ediyorum. Bazıları anında o an elimdeki kitapların önüne geçiyorlar. Carlo Rovelli'nin *Gerçeklik Göründüğü Gibi Değildir*'i (Can Yayınları, Ekim 2018), çok karmaşık Fizik konularını felsefi boyutu ile birlikte herkesçe anlaşılabilir biçimde anlatıyor. Elime aldım ve güzel bir roman gibi akıp gitti sayfalar. Örneğin kitabın alt başlıklarından biri "Zaman Yoktur" adını taşıyor. Bir söz sanatı yapmıyor burada Rovelli ve bugüne kadarki dünya-evren kavrayışımızı yerinden oynatıyor. Ama çok daha iyisini kuruyor hemen. Antik Yunan düşüncesinin önemli isimlerinden Demokritos için söyledikleri çok önemli Rovelli'nin. Çok da üzücü. Tek bir yanlış hamle ile insanlığın nasıl binlerce yıl kaybettiğini yüreklice dile getiriyor:

"Ne yazık ki Demokritos'tan geriye hiçbir şey kalmazken, Aristoteles'in sonradan Batı düşüncesinin temelini oluşturan tüm yapıtları günümüze ulaştı. Demokritos'un yapıtlarının hepsi ulaşsaydı ve Aristoteles'ten hiçbir şey kalmasaydı, uygarlığımızın düşünce tarihi belki de daha iyi olurdu." (s.37)

Tek tanrılı düşünce sistemini besleyen, ona felsefi dayanaklar getiren ya da o yönde kullanılan Aristoteles yolu Ortaçağ'ın bugün bile kapanmayan dişlileri arasına attı bir bakıma insanoğlunu. Neyse ki insanlık o çukurdan çıktı ve bir modern bilim, dinin dogmalarına gereken yanıtları her alanda vermeye devam ediyor. Rovelli'nin kitabı bu açıdan iyi bir "son söz" gibi görünüyor. Henüz bitirmedim ama ilk yüz sayfa kadarki kısım bunu söylememe yetti.

Afşar Timuçin Hoca ile aynı dergide yazıyor almak çok büyük bir mutluluk. Bu bir de sorumluluk yükledi bana. Afşar Hoca'nın 3 ciltlik *Düşünce Tarihi* dizisi (Bulut Yayıncılık) insanlığın bütün düşünsel birikimini aktaran bir eser. İçeriği açısından son derece güçlü görünüyor. Bu 3 cildi de hemen okunmaya başlayacak kitaplar arasına aldım.

Kitap Fuarı'nın getirdiği hüzün böylece dağıldı yavaş yavaş. Kitap satın almak güzel, satın alacağımızı kitapların kapaklarını açıp bir gün okuyacağımızı düşünmek daha da güzel. Ama en güzeli okuyor olmak bu kitapları. Ömür boyunca bizi bağlayacak bir zincir bu.

MESELE YENİ DEĞİL, ARABESK HİÇ DEĞİL -1-

Ekrem Ataer

Üretene kızıyoruz, söyleyene kızıyoruz, dinleyene kızıyoruz, kızıyoruz allah kızıyoruz. Çaktırmadan ya da bilerek biraz da hakarete varan aşağılamalardan da geri kalmıyoruz. Hedefte ise hep o "bidon kafalı", "göbeğini kaşıyan" ayak takımı var. İşin matrak tarafı da bunu genelde "sol açıkta" top koştururken yapıyoruz. Sonra bir bakıyoruz ki sahada en zayıf olduğumuz ve karşı akınları önleyemeyip golü kalemizde gördüğümüz koridor tam da bu hat, sol açık.

Vizyonda olan "Muslum" filmi ile tartışma su sıralar tekrar alevlendi

Arabesk müzik şu memlekette yıllardır tartışılıp durur. Hatta öyle ağır iddialarla, okkalı hakaretlerle, fena halde çokbilmişliklerle ve aşağılamalarla tartışılır ki şaşırmamak mümkün değildir. Seçkinlerin dinlese de bir günah gibi sakladığı, itilmişlerin gururla ve yana yakıla "arabeks" diye dinlediği, "aydın" zümrenin dinleyeni vatan haini, söyleyeni hamam böceği olarak gördüğü bir malzemedir arabesk.

Vizyonda olan "Müslüm" filmi ile tartışma şu sıralar tekrar alevlendi. Yine girdik o zifiri tünele. Hiçbir aydınlatmanın olmadığı ve olmasına da izin verilmediği tünele. Kaza yapmamak, birilerine çarpmamak, kırıp dökmemek mümkün değil. Çünkü kimse kimseyi görmüyor, dinlemiyor, hissetmiyor bile! Ortalık zifiri karanlık. Tüneldeki bütün sürücülerin tek iddiası "doğru" olanı veya olması gerekeni yalnızca kendilerinin bildikleri... Hâlbuki hayat başka parametrelerle onları da önüne katarak akıp gidiyor, farkında bile değil biçareler.

Müslüm filminden sonra muhtemelen aydın ama asla münevver olmayan takımdan yine bildik sesler yükseldi. Hatta o derece yükseldi ki *"Müslüm'den Pavarotti yaratmaya kalkmak da neyin nesi? Arabesk sanatın çukurudur, ülkedeki kültürel tükenişin en net örneğidir. Herhangi bir estetik değeri yoktur. Bağıra çağıra söylenen o berbat sözlerle ortaya çıkan gürültüye müzik muamelesi yapmak gerçek sanatçıya / müziğe ihanet değil de nedir?"*e *(Cumhuriyet, 01.10.2018)* kadar uzandı iş. Dinleyeni "ihânet-i vataniyye"yle bile itham etmişti bu takım, hatırlarsınız.

Üretene kızıyoruz, söyleyene kızıyoruz, dinleyene kızıyoruz, kızıyoruz allah kızıyoruz. Çaktırmadan ya da bilerek biraz da hakarete varan aşağılamalardan da geri kalmıyoruz. Hedefte ise hep o "bidon kafalı", "göbeğini kaşıyan" ayak takımı var. İşin matrak tarafı da bunu genelde "sol açıkta" top koştururken yapıyoruz. Sonra bir bakıyoruz ki sahada en zayıf olduğumuz ve karşı akınları önleyemeyip golü kalemizde gördüğümüz koridor tam da bu hat, sol açık.

Bu takım 1970'lerde Devlet Konser Salonu'nda düzenlenen "Itrî Konseri"ne de şiddetle karşı çıkmıştır. *"Itrî konseri devlet salonunda verilirse devlet sanatçılığı unvanımı reddedeceğim."* diyen sanatçılarımıza da rastlanmıştır bu ülkenin kültür tarihinde. Gericidir! çünkü Itrî, yozdur! ve Cumhuriyet ilkelerine ve Cumhuriyet Devlet yapısına yakışmamaktadır!.. Çünkü kültür ancak seçkinlerin sınırlarını çizeceği ve icazet edeceği noktada yürüyebilecek bir hareketliliktir. Aradan yıllar geçmiş, 40 yıl sonra Unesco tarafından "2012 Itrî Yılı" ilan edilmiştir. İşin ucunda Unesco olunca bu sefer koro halinde feryad eden bu takım suskunluğu seçmiştir. İşin ucunda Unesco vardır çünkü, neme lâzım. Bu konuyu daha sonra uzun uzun anlatırım... Şimdi dönelim şu arabesk meselesine.

Arabesk konusundaki temel alerji aslında müzikal seçkiden ziyade sınıfsal ve kültürel katmanların karşılıklı husumeti gibi görünüyor. Temelde tarif edilenin bir müzik türü icra beste kalıbı notasyon sistemi sözler vs. olmadığını doğrudan doğruya sosyal bir katmanı işaret ettiğini görüyoruz. Ve hatta dinleyeni üreteni hedef tahtasına koyarak kum torbasına çevirerek şiydirilen bir tanımlama halini almıştır arabesk. İşaret edilen sosyal sınıf bu cehl-i mürekkep takımının penceresinden doğrudan doğruya Cumhuriyet düşmanı olabilecek kadar da tehlikeli görünmektedir.

Arabesk konusundaki temel alerji, aslında müzikal seçkiden ziyade sınıfsal ve kültürel katmanların karşılıklı husumeti gibi görünüyor. Temelde tarif edilenin bir müzik türü, icra, beste kalıbı, notasyon sistemi, sözler vs. olmadığını, doğrudan doğruya sosyal bir katmanı işaret ettiğini görüyoruz. Ve hatta dinleyeni, üreteni hedef tahtasına koyarak, kum torbasına çevirerek giydirilen bir tanımlama halini almıştır arabesk. İşaret edilen sosyal sınıf, bu cehl-i mürekkep takımının penceresinden doğrudan doğruya Cumhuriyet düşmanı olabilecek kadar da tehlikeli görünmektedir. Birçok ülkede konserler verdim, müzik kongrelerine katıldım, konservatuvarlara konuk oldum ve hatta bizzat derslere katıldım fakat hiçbir yerde dinlediği müzik yüzünden bir sosyal sınıfın diğer sınıf tarafından sanat eliyle bu derece aşağılandığına tanık olmadım. Bu kibirli ve resmi ideoloji yanlısı anlayışın tarihi aslında çok ama çok daha gerilerde...

Münevverden Aydına, Muhterem'den Monşer'e

Osmanlı son dönemine akarken çağa ayak uydurmak ve kaybedilen zamanı kazanmak için yapılan Islahat Hareketleri, doğal değişim sürecinde bazı alanlarda doğal olmayan sonuçları da beraberinde getirmiştir. Mehteran'ın kaldırılması, Musikâ-i Hümâyun'un yani ordu bandosunun kurulması ve Donizetti Paşa'nın saraya getirilmesi, Meşrutiyetlerin ilânı, batı ile olan kültürel yakınlaşma çabaları devlet yönetiminin yanında kültür ve sanat alanında da bir dönüşümü zorlamıştır. İstanbul'un köklü ailelerinde Fransızca modası, Paris'in kıblegâh olması ve daha birçok hareketlenme yeni bir sınıfın ayak sesleriydi sanki. Kültür ve sanat alanındaki değişim ve dönüşümü yukarıdan aşağıya organize etmeye kalkarsanız sert virajlarda kaza yapmamanız mümkün değildir, çünkü bu iki alan sosyal katmanlar arasında belki de en fazla mayalanması gereken alanlardır.

Zorlama ve biraz da mecburi dönüşümler karmaşık bir trafik ve beraberinde kaçınılmaz kazaları getirmiştir. Bu kazalar, ulusal ekonomisinin olduğunu iddia edemeyeceğimiz bir toplumdan burjuva yaratmak gibi bir paradoksu doğurmuş, bu paradoksun dayattığı paradigma ise vücudun hazır olmadığı bir dönemde dayatıldığı için de kendi antikorunu üretmiştir. Bizim "aydın" takımının tartıştığı ise paradigma değil, antikordur. Bu da olsa olsa ancak mizahı beslemiştir. En güzel örneklerinden biri de Recâizâde Mahmut Ekrem'in Araba Sevdası'dır. Aslına bakarsanız Yeşilçam'ın siyah beyaz yapıtlarının temelinde de bu mizah duygusu hakimdir. Her filmin sonu bellidir; zorla yaratılan sınıf, sırtına aldığı rüküşlük urbası ile önce komik, sonra da madara olur. Filmin sonunda ise kaybeder. Yine öyle olacaktır sanırım!

Son Osmanlı münevver takımı ile zorla yaratılmaya çalışılan aydın sınıf arasındaki ciddi çelişkinin günümüze yansıması kültür sanat alanlarının zenginleşmesinden ziyade, sosyal sınıfların arasındaki uçurumun daha da derinleşmesine hizmet etmiştir. Devletin resmi sanat politikası dediğimiz bu ucube anlayış ve program, toplumun doğal gelişiminin önünde en büyük engel halini almıştır.

İşte Itrî konserine karşı çıkan devlet sanatçısı hanımefendinin devrin Kültür Bakanı Talat Halman'a yazdığı tehdit mektubu da bu anlayışın ürünüdür.

Son dönem Osmanlı ve yeni Cumhuriyet'in Doğu, özellikle Arap toplumlarına ve sanatına biraz soğuk duruşu, devlet politikası halini almış ve beraberinde yasaklamaları getirmiştir. Geleneksel müziğin TRT Radyolarında 2 yıl yasaklanması, eğitiminin ise 50 yıl gündemde olmamasının da sebebi budur.

1950'li yıllarda ülkeyi kasıp kavuran Hint filmleri furyası beraberinde doğucul ve bu topraklara hiç de yabancı olmayan melodileri getirmiştir. Bu filmlerin en önemli bestecisi ise merhum Sadettin Kaynak'tır. Halk içinde birden sevilen ve adeta fenomen olan Kaynak, beraberinde bir de tehlikeyi getirmiştir. "Muassır medeniyet" yolunda hızla ilerleyen genç Cumhuriyet'te bu sefil (!) Hint – Arap karışımı müziklerin ne işi vardır? Sonunda olan olur ve Hint müzikleri de yasaklanır.

Uzun bir süredir baskı altında olan ve ikincilleştirilen, konservatuvarlardan kovulan geleneksel müzik, yalnızca 1926'da başlayan Halkbilimi alanında Anadolu'daki alan taraması ve derlemelerle devam eder. (Bu çalışmaları ileride daha ayrıntılı yazacağım.)

Toplumun geleneksel duyum ihtiyacı yalnızca dar bir alana sıkışmış ve zorunlu olarak piyasa koşullarına terk edilmiştir. Toplum, Halk Musikisi ve Klasik Türk Müziği üst başlıkları ile ayrıştırılmış, aynı membadan beslenen bu temel alan üvey evlat konumuna düşmüştür. Bugün bile konservatuvarların en kronik hastalığı olan "Doğucular-Batıcılar" ayrışmasının ve zıtlaşmasının tohumları artık yeşermeye başlamıştır. (Devam Edecek)

RESUL BABAM

Musa Ağacık

Babamın, sadece benimle değil, tüm insanlarla da ayrıca sıcak bir diyaloğu vardı. Son derece hoşsohbetti ve sevda türküleri söylemeyi çok severdi. Kederli olduğunda ise, savaşa ve aşiret kavgalarına kurban giden insanlara dair ağıtlar söyleyerek kendini avutuyordu. Sanırım, ben de türkü söylemeyi babamdan öğrendim. Ben de o nedenle sevinç ve hüzünlerimi türkülerle paylaşıyorum. Bu yolu, sevdiklerime de öneriyorum; çünkü türkü söylemek, insanı gerçekten rahatlatıp, dirençli ve içten kılıyor.

Ben soru sormayı aşka benzetiyorum, iktidar sahiplerine beğenmedikleri soruları sorduğum için polisten yediğim dayakları "aşk acısına" sayıyorum diyen gazeteci Musa Ağacık'ın Musa'dan Beri kitabının yeni baskısı geçen ay yayınlandı. Basının teksesli hale getirildiği ve gerçekleri duyurma niteliğinin silindiği yıllarda "işsiz" kalan Musa Ağacık'ın kitabı, bir soru ve sorgulama şöleni. Son kırk yılın gazetecilik tarihinden izdüşümler getiren kitap aynı zamanda canlı bir siyasi tarihçe sunuyor. Türkiye'nin son kırk yılını etkileyen politikacılar, Demirel'ler, Ecevit'ler, Baykal'lar, Özal'lar, İnönü'ler, Erbakan'lar, Türkeş'ler, Çiller'ler, Erdoğan'lar Musa'nın teybi karşısında kızara bozara, kimi zaman zorbalığa sığınarak cevap bulmaya çalışıyorlar. Musa Ağacık ülkeyle kendini sınırlamıyor, evrenselliği yakalamayı başarıyor; uzaya giden Rus kadın astronotu, Sovyetler Birliği'ni yıkan Gorbaçov'u da yakalayıp sorularının karşısında terletiyor. Bu kitap yalnızca politikacıları değil, toplumun bütün kesimlerini, çocukları, kadınları, işçileri, bilim insanlarını, polisleri insancıl bir

"Peki, Elvan Hatun ile aranızda bir şeyler geçti mi?" "İşte, biz böyle kapı önünde cümbüş ederken, o anda ayaklarımız bizi odaya doğru sürükledi. Tam odadan içeri girerken mübarek Hz. Ali aniden dile geldi ve 'Ya Resul! Bu yaşta da mı?' demez mi?"

gözle soruların sınavından geçiriyor ve hiçbir sayfasında eksik olmayan mizahla yaşamdaki yerine oturtuyor.

Musa'dan Beri'den Musa Ağacık'ın babasını anlattığı bölümü yayınlıyoruz.

Şu an okuduğunuz kitabımı[1] hazırladığım günlerde, büyük ablam Belgüzar Polat'ın yanında, Söke'de kalan babamın Hakk'a yürümesinin haberini aldığımda tarifsiz bir acı duydum. Sağlığında olanaklarım ölçüsünde babamla ilgilenmeye gayret ettim; fakat yine de görevimi tam olarak yerine getirdiğimi söyleyemiyorum. Kuşak çatışması veya başka nedenlerden dolayı, zaman zaman babama karşı kırıcı oldum. Buna karşın, ailenin en küçüğü olmam nedeniyle, o tüm yanlışlarımı hoş görerek beni hep sevdi ve kendince korumaya çalıştı. Birlikte olduğumuz dönemde, baba-oğuldan çok, iki arkadaş gibiydik. Kadınlar dahil, her konuda babamla gayet rahat konuşabiliyordum. Babamın, sadece benimle değil, tüm insanlarla da ayrıca sıcak bir diyaloğu vardı. Son derece hoşsohbetti ve sevda türküleri söylemeyi çok severdi. Kederli olduğunda ise, savaşa ve aşiret kavgalarına kurban giden insanlara dair ağıtlar söyleyerek kendini avutuyordu. Sanırım, ben de türkü söylemeyi babamdan öğrendim. Ben de o nedenle sevinç ve hüzünlerimi türkülerle paylaşıyorum. Bu yolu, sevdiklerime de öneriyorum; çünkü türkü söylemek, insanı gerçekten rahatlatıp, dirençli ve içten kılıyor.

Babamın doğa anaya kavuşması üzerine 19 Ekim 2002'de yazdığım yazıyı sizinle paylaşmak istiyorum:

Resul Baba'ma Saygıyla...

Babam Resul Ağacık, Ekim 2002'de, 102 yaşında don değiştirerek Hakk'a yürüdü. Sevgili babamın okuması-yazması yoktu ama ayaklı kütüphaneydi adeta. Örneğin, Ruslar'ın Erzincan'ı işgal ettiği 1917 yılında öğrendiği Rusça'yı ve yaşadıklarını, Ulu Şaman ile buluşana değin unutmadı. Ayrıca, tarih kitaplarının anlattığı Ruslar ile, babamın anlattığı Ruslar çok farklıydı.

Tarih kitapları 'Rus mezalimi'nden söz ederken; babam, Ruslar'ın kaçanın ardından ateş etmediğini ve süvarilerin çiğnediği ekinlerin ve kestikleri hayvanların paralarını peşin ödediklerini söylüyordu. Tabii, önceleri tek yanlı okul kitaplarının etkisiyle babamın anlattıklarına kuşkuyla bakıyordum. Ama sonra 1917'deki Sovyet Devrimi nedeniyle Rus ordusunun barışçıl bir şekilde geri çekildiğini öğrendiğimde, babamın doğru söylediğine kanaat getirdim. Tarihe tanıklık eden babamın Ermeniler'e ilişkin gözlemi ise şöyleydi:

"Yan yana yaşadığımız Ermeniler, zanaatkâr ve zengin, biz ise fakirdik. Onun için bazılarımız Ermeniler'in yanında çalışıyordu. Önceleri, Ermeniler ile kardeş kardeş geçiniyorduk. Savaş (1. Dünya Savaşı) başladıktan sonra ve Ruslar Erzincan'ı işgal edince, Ermeniler'in huyları birdenbire değişti. Tıpkı Osmanlı padişahları gibi, Türkler'e (Anadolu halkına) zulmetmeye başladılar. Öyle ki, bazı Ermeniler ay sonunda maaş vermek yerine, Türkler'i ellerinden duvara çivilediler. Tabii, bu arada bazı Türkler de intikam için Ermeniler'in kadınlarını, çocuklarını kaçırarak onlara olmadık eziyetler yaptılar. Böylece, Erzincan'ın kara günleri ikiye katlandı; ama tüm bu kötülüklere karşı çıkarak birlikte yaşamaktan yana olan Türkler ve Ermeniler de vardı. Onların da hakkını yememek lâzım."

Ben, altı-yedi yaşlarındayken anam Şahhanım Hakk'a yürümüştü. Babam, annemden sonra bir daha evlenmedi; ama hep arayışlar içinde oldu. Ne zaman bir düğün kurulsa ve Karacaoğlan'ın sevda türküleri okunsa, babamla Karacaoğlan birbirine karışırdı. Sabah erkenden kalkıp kutup yıldızına, tan yerine dua eden, her daim Hızır'ı çağıran, Pir'e bağlılığını bildiren 'yarı Müslüman-yarı Şaman' babamın hoş maceralarından biri şöyledir:

Doksanlı yaşlardayken babam, bir akşam eve gittiğimde bana öfkeli bir şekilde çıkıştı:

"Be adam, 'O mübareklerin resimlerini eve as' diyen oldu mu sana!"

"Baba, o mübareklerin resimlerini eve getirip asmamı sen söylemedin mi?"

"Söyledim!.."

"Peki, şimdi neden kızıyorsun?"

"Ee, sen benim her dediğimi yapıyor musun ki, o mübareklerin resimlerini getirip astın?"

"Baba, hayrola, sen onlara lâf etmezdin! Ters bir durum mu var yoksa?"

"Ne olacak canım, yok bir şey..."

Tabii, "mübarekler"in babamın canını bu denli sıkmalarına önce bir anlam veremedim. Baktım konuşmuyor. Hemen bir çilingir sofrası hazırladım. İki kadehten sonra babamın dili çözüldü:

"Musa, biliyor musun, o mübarekler başıma ne işler açtılar?"

"Nerden bileyim baba?"

"Yahu, Elvan Hatun ile uzun süredir yarenlik ediyoruz!.."

"Elvan Hatun da kim baba?"

"Sen tanımazsın. Geçenlerde bir düğünde tanıştık, birlikte halay çekerken benden hoşlandığını söyledi."

"Ne güzel! Peki, sen de Elvan Hatun'dan hoşlandın mı baba?"

"Tabii, ben de hoşlandım. Elvan Hatun son derece titiz ve tırıntaz (temiz)..."

"Peki, Elvan Hatun ile aranızda bir şeyler geçti mi?"

"İşte, biz böyle kapı önünde cümbüş ederken, o anda ayaklarımız bizi odaya doğru sürükledi. Tam odadan içeri girerken mübarek Hz. Ali aniden dile geldi ve 'Ya Resul! Bu yaşta da mı?' demez mi?"

"Ne yaptın peki?"

Tarih kitapları 'Rus mezalimi'nden söz ederken; babam, Ruslar'ın kaçanın ardından ateş etmediğini ve süvarilerin çiğnediği ekinlerin ve kestikleri hayvanların paralarını peşin ödediklerini söylüyordu. Tabii, önceleri tek yanlı okul kitaplarının etkisiyle babamın anlattıklarına kuşkuyla bakıyordum. Ama sonra 1917'deki Sovyet Devrimi nedeniyle Rus ordusunun barışçıl bir şekilde geri çekildiğini öğrendiğimde, babamın doğru söylediğine kanaat getirdim.

"O anda, yan duvardan Hünkâr Bektaşi Veli Hazretleri dile geldi ve 'Ya Resul! Bildiğin gibi yap!' dedi. Bir de dış kapının yanındaki duvarda asılı Atatürk'e baktım..."

"Atatürk ne dedi?"

"Atatürk, 'Doğru yoldasın Resul, devam et!' dedi."

"Ettin mi peki?"

"Edemedim; çünkü Hz. Ali onay vermedi! Halbuki ne var; gönül bu, ferman dinler mi? Tabii, içine girdiğim bu şaşkın hâl üzerine Elvan Hatun da o anda ne düşündüyse, kızıp evi terk etti!"

"Peki baba, bana niye kızıyorsun?"

"Eee, sana kızmayayım da kime kızayım! Eğer sen her zaman olduğu gibi, beni dinlemeyip o mübareklerin resimlerini getirmemiş olsaydın, şimdi ben de murad almıştım..."

Bu sözünün hemen arkasına da Karacaoğlan Pirimizden şu dörtlüğü ekledi:

Atladım girdim bağa
Alnım değdi yaprağa
Resul murad almamış
Nasıl girsin toprağa?

Yaşamı aşk penceresinden görüp yaşayan 102'lik delikanlı babam bir rivayete göre, bir hastane bahçesinde hemşirelerle yarenlik ederken, başhemşire bir hemşireye;

"Kız, Resul Amca'nın elini koynuna koy bakalım, gerçekten söylediği gibi bir şeyler hissediyor mu?" demiş.

Hemşire babamın elini koynuna koyup bir çift taze kumruyla buluşturmuş. Babam heyecandan o anda doğruca ışık ülkesine göçmüş. Ablamın söylediğine göre, yüzünde mutlu bir tebessüm varmış...

---

[1] Musa Ağacık, Musa'dan Beri, Demirbaş Yayınları, 2018, İstanbul.

ASLINDA ÖYLEYSE BELKİ

Haydar Ünal

yaprak yanılgısı

Sonbaharın üzerinden kalkmayan
Yaprak yanılgısı
Küçük fırtınaların alıp götürdüğü
Kurumuş otlar
Ağaç diplerine biriken
    Özlenmeyen yanlış belki
    Gerçeğin boş kalan yüzünde aradığımız

Yürüyemediğimiz yolların
Acıklı öyküsünde
Bize kalan terimiz
Uzun susmaların kıyısında
    Öfkenin yokluğa karıştığı
    Sistir bizi yoran

Öteki ovaların bilmediğimiz sabahları
Uzaklılığıdır içimizin
Vazgeçilmez yorumlar yaparak
Günlerce düşündüğümüz
Duruşlarımızın aldanışı belki
Geç kalmışlığın telaşıyla
Hiçbir yere gidemeyişimiz

Yüz parçalı denge başımızda
Büyük indirimlerini indirmiş
Buçuklu rakam oylumunda
Kesirlenmiş üşümenin boyutları
Tanımsız ağrılarla
Kavga ve 'post'un
Bilinen paydasıdır aslında

güz çığlığı

Günlerin üzerinden kalkmayan
Güz'ün çığlığı
Kulaklarımızı ince çınlatan
Seyyar yaralar aslında
Kesitlerde sesimizi bırakan
Dargın bir akasyanın dalıdır belki
Yaprağında sürekli yol aradığımız

Endişeli anlamın dilinde
Çözülmeyen sorular
Kararan defterin ağaca susamışlığı
Ormandan gelen hızar sesleri
İçimizin bozkırına yayılan
Susayıp kaldığımız dumanlarda
Eğilip baktığımız
Yüzümüzün bahçesidir bizi yoran

Esmeyen rüzgârın üzerinde unuttuğumuz
Kalbimiz
Dinleyerek kırlangıçları
Bir karanfilin açmasını uzunca
Gözlerimize buğular sindirerek
Boş bırakılmış evlerin
Balkonlarına küserek sustuğumuz

Usta hekimlerden dinlemeli
Kanımızın nerede pıhtılaştığını
Damarlarımıza inen perdelerin
Acısını avuntu yapıp ucuz akşamlara
Sardunya dolu saksılara
Gözyaşlarımızı
İplik iplik döktüğümüzdür aslında

izinsiz dizeler

Kâğıdın kalem bekleyen sonsuzluğunda
Dizelerin izinsiz geçitleri
Sözcüklerin vagonsuz trenlere bindiği
Rayların künyesine yazılan
İmge şöleni
Bulutların unuttuğu damla belki
Parsellenmiş hayatları ürperten

Toprağın dehlizinde oluşan
Mermerin yüzündeki çizginin
Alt sınırı beklediğimiz
Toprak mıdır evladını yitiren
Derisi yüzülen taş öyleyse
Hiçliğin soğuk anıtlarında
Beyazlıktır bizi yoran

Her şeyi anlatmalı olduğu gibi
Yanak yanağa pembe gülüşlerle
Duvarlara konuşmalıyız
Merhabaya duyduğumuz güvenle
Emekleyen çocuklara
Sığırcıkların aç kaldığını
Fırıncılara ateşin alfabesini defalarca

Gecelerin içinden yürüyelim öyleyse
Ay'a soralım taşın gölgesini
Yaşlı ağaçlara ve denize
Suya soralım soruları
Yolculuktur
Varacağımız tan sökümü aslında

Fotoğraflar: Ekrem Ataer

ARA GÜLER: TEDİRGİN BİR GÜVERCİN Mİ YOKSA HÜNERLİ BİR UYUMSEVER Mİ?

Cafer Yıldırım

Ahmet Mithat Efendi'nin Avrupai yaşantının merkezi olarak gördüğü ve yazılarında Garp'ın simgesi olarak kullandığı Beyoğlu'nda 1928 yılında doğmuş. 18 Ekim 2018 tarihinde 90 yaşında aramızdan ayrıldığında yine aynı semtteki vaftiz edildiği kiliseden son yolculuğuna uğurlandı. Her insana nasip olmayan bir mekân bütünlüğü içinde yaşamış olduğunu görüyoruz. Ne var ki hayatı o kadar da güllük gülistanlık geçmemiştir. Halide Edip'in deyişiyle Türklerle Ermeniler arasında yaşanan karşılıklı "kıtaller"in ardından uygulamaya sokulan ve uygulama süreci bir felaketle sonuçlanan 1915 Ermeni Tehciri'nden her nasılsa kurtulmuş bir ailenin mensubudur.

Türkiye'nin fotoğraf alanındaki en yetkin ismiydi. Ayrıca Türkiye üzerinden dünya ile fotoğraf aracılığıyla köprü kurmuş az sayıdaki şahsiyetlerden biriydi.

Kadrajına sadece Anadolu ve İstanbul'u değil, Filistin'den Hindistan'a, Paris'ten Londra'ya birçok ülke ve şehri ve buralardaki insanlık hallerini de dâhil etmişti. İnsanların o yoksul ve çaresiz bakışlarını, seçkin ve mağrur duruşlarını sürrealist bir tablo estetiğiyle şimdiden geleceğe armağan olarak bırakmıştı.

Ardından kurulabilecek bütün övgü, saygı ve nezaket cümleleri kuruldu. Az sayıda ölümlünün talihine düşen görkemli bir cenaze töreniyle de defnedildi.

Kendisiyle ilgili yapılan "fotoğraf sanatçısı" nitelemesini kabul etmezmiş Ara Güler; "Ben foto muhabiriyim" dermiş. "Ara Güler, klick... İşte o an!" adlı yazısında Orhan Bursalı, onun "fotoğraf sanatçısı", "fotoğraf sanatı" ifadelerine karşı çıkmasını, "Haklıdır, sanatçı düş kurgular" savıyla onaylıyor. Fakat bir eklemede bulunuyor: "Ama Ara da o anki gerçeği çekerken üzerine kattığı müthiş yorumla dondurur; bu yorum yani fotoğraftaki hüzün, bakış, düşünce, onu 'sanatçı' yapar. Bu anlamda da fotoğrafında bir 'gizli kurgu' vardır." (Cumhuriyet, 21 Ekim 2018)

Orhan Bursalı'nın bakışı, fotoğraf- sanat ilişkisi açısından yol açıcı olabilecek bir nitelik taşıyor.

Ara Güler, bir meslek olarak başladığı ve sürdürdüğü fotoğrafçılığı mesleki yaşamının daima yükselen grafiği doğrultusunda sanata dönüştürüyor. O, nasıl bir düşünce dayanağı ve ısrarla "ben fotoğraf sanatçısı değilim" dese de ortaya koyduğu ürünler onun üst düzeyde bir fotoğraf sanatçısı olarak bütün dünya tarafından benimsenmesini sağlıyor.

Evrensel Şahsiyetlerin Portreleri

Başarıları saymakla bitmiyor:

1953'te Henri Cartier Bresson'la tanışması sonucu Paris Magnum Ajansı'na katılıyor. Bu ajans için Winston Churchill, İndira Gandi, John Berger, Bertrand Russell, Alfred Hitchcock, Salvador Dali, Picasso gibi birçok seçkin ünlüyle röportajlar yapıyor ve bunların fotoğraflarını çekiyor.

Charlie Chaplin'inle çalışmak için 45 yıl fırsat gözlüyor. Fırsat eline geçtiğinde ise Chaplin, felçli olduğu için o şekilde görüntülenmesini istemiyor. Güler, büyük aktörün fotoğrafını çekmeden oradan

Ne var ki Türkiye'nin iki kutuplu hale geldiği, bir tarafta Cumhuriyet yanlılarının diğer tarafta Cumhuriyet değerlerini bir türlü hazmedememiş olduklarını her tür davranış ve icraatlarıyla gösterenlerin iktidar olduğu bir dönemi yaşıyoruz. İşte böylesi bir dönemde Ara Güler'in güvercin tedirginliğine mi yoksa içinde bulunduğu ortama uyum sağlama kabiliyetine mi yormamız gereken birçok tutumuyla karşılaştık.

Ara Güler'in sanatçılığının değil ama sanatçı duruşunun sorgulanması gereken alan da burada başlıyor.

ayrılıyor. Türkiye'de İslamcı siyasetin mimarı Necmettin Erbakan'ı Atatürk fotoğrafı önünde görüntülemek için de çok çaba harcıyor ve bu görüntüyü sonunda yakalıyor.

Photography Annual Antolojisi, onu dünyanın en iyi yedi fotoğrafçısından biri olarak kaydediyor.

Almanya'da çok az fotoğrafçıya verilen Master of Leica unvanı 1962'de ona veriliyor.

Ara Güler; ilk ve en üretken romancılarımızdan, aynı zamanda Türk edebiyatının Gogol'ü olarak da anılan Ahmet Mithat Efendi'nin Avrupai yaşantının merkezi olarak gördüğü ve yazılarında Garp'ın simgesi olarak kullandığı Beyoğlu'nda 1928 yılında doğmuş. 18 Ekim 2018 tarihinde 90 yaşında aramızdan ayrıldığında yine aynı semtteki vaftiz edildiği kiliseden son yolculuğuna uğurlandı. Her insana nasip olmayan bir mekân bütünlüğü içinde yaşamış olduğunu görüyoruz.

Ne var ki hayatı o kadar da gülük gülistanlık geçmemiştir. Halide Edip'in deyişiyle Türklerle Ermeniler arasında yaşanan karşılıklı "kıtaller"in ardından uygulamaya sokulan ve uygulama süreci bir felaketle sonuçlanan 1915 Ermeni Tehciri'nden her nasılsa kurtulmuş bir ailenin mensubudur.

Ara ve Türkiye İçin 1955 Dönemeci

Atatürk öldüğünde Ara, 10 yaşındadır. Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin en güçlü şahsiyetinin Gümüşsuyu'ndaki heykelinin Ticani tarikatı üyeleri tarafından parçalanma sahnelerini çektiği 1955 yılında, Yeni İstanbul gazetesindeki işinde beşinci yılını doldurmuş 27 yaşında bir gençtir.

Bu fotoğraf üstelik onun ilk basılan fotoğrafıdır.

Irkçı ve İslamcıların gerçekleştirdiği 6-7 Eylül olayları da onun meslek yaşamında bu ilk fotoğrafının basıldığı yıla rastlamıştır.

Ara Güler, Orhan Kemal'le birlikte Harbiye tarafından yürüyerek geldikleri Taksim'de saldırganların Eftalupos kahvesini yıktıklarını görmüştür. Babasına ait olan Dacat Güler Ecza Deposu da yıkılan kahvenin hemen yanındadır. Saldırganlar bu deponun Ermeni bir

aileye ait olduğunu anlamadıkları için ona dokunmamışlardır. Aile, gerçek soyadlarını kullanmış olsa 6-7 Eylül saldırganlarının işyerlerini yağmaladıkları ailelerden biri de Güleryan ailesi olacaktır.

Ara Güler'in gerçek adının Aramyan Güleryan olduğunu ölümüyle birlikte öğrenmiş olduk. Ermenice Aramyan'dan Türkçe Ara'ya; yine Ermenice –yan (oğlu) takılı Güleryan'dan Güler'e geçmesini her ülkenin azınlıklarında temel bir duygu haline gelmiş bulunan "güvercin tedirginliği"yle ilişkilendirebiliriz. Bunun yanında Güler'in hayatla ilgili içgüdüsel gerçekçiliğinin kuvvetine ve içinde yaşadığı ortama adapte olma kabiliyetinin yüksekliğine de yorabiliriz bu durumu.

Ne var ki Türkiye'nin iki kutuplu hale geldiği, bir tarafta Cumhuriyet yanlılarının diğer tarafta Cumhuriyet değerlerini bir türlü hazmedememiş olduklarını her tür davranış ve icraatlarıyla gösterenlerin iktidar olduğu bir dönemi yaşıyoruz.

İşte böylesi bir dönemde Ara Güler'in güvercin tedirginliğine mi yoksa içinde bulunduğu ortama uyum sağlama kabiliyetine mi yormamız gereken birçok tutumuyla karşılaştık.

Şiddetli olduğu kadar da tecrübe ile sınanmış olan içgüdüsel hayatta kalma arzusu ve içinde bulunduğu şartlara adaptasyon yeteneği onu Türkiye'nin en güçlü ve her anlamda yetkili isminin kapısını çalmaya kadar götürmüş olabilir. Bunun yanında o bütün bunlardan bağımsız olarak fotoğraf kataloğuna sözünü ettiğimiz bu kişinin de fotoğraflarını ekleyerek albümünü tamamlamak istemiş olabilir.

Ara Güler'in objektifinden yansıyan son fotoğraflardan biri görkemli bir saray kütüphanesinin koridorlarında AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın raftan aldığı bir kitaba dikkatle bakarkenki görüntüsüdür. Aynı şahsiyetin aile arsında, torunları, çocukları ve eşiyle birlikte bulunduğu şefkat, sevgi ve huzurla taçlandırılmış hayat sahnelerini görüntüleyen başkaları da var.

Sanatçı Tavrı

Ara Güler'in sanatçılığının değil ama sanatçı duruşunun sorgulanması gereken alan da burada başlıyor. "Ara Güler tartışması hızlı oldu medyada. Meğer ne çok kişinin yaşamına değmiş, elini sıkmış, hatırasında yer almış Güler. Dahası, onun makinesinden gördüğümüz İstanbul nasıl aydınlık, cıvıltılı, yaşanılası bir yermiş. Kim tüketti bu İstanbul'u hızla ve zalimce? Ara Güler bilmez değildi her halde, betona tapanların kimler olduğunu. Onca keskin gözü olan biri, pis kokuyu aynı hassaslıkla alır. Hele ki uzun ömründe ne tür toplumsal çalkantılara tanıklık etmiştir Ara Bey. Darbeler, öğrenci olayları, işçi hareketleri... Haklıyı, haksızı keskin gözüyle fark eder, işi budur. Neden saray fotoğrafçısı oldu aniden? Kitap özetini bile zorla okuyan RTE'yi neden kütüphane önünde çekti mesela? Ya da Gezi çocuklarının katledildiği Taksim Meydanı'nı, ramazanda görüntüleyip 'Taksim'de Huzur' diye sunabildi?" (Enver Aysever, Cumhuriyet, 24 Ekim 2018)

Sanatçı sadece yaratıcılık yeteneğinin karşılığı değil, mensup olduğu halkın yanılgılarını bertaraf edip onu aydınlığa kavuşturmaya çabalayan kişidir. Atatürk'ün o meşhur sözünde ifade ettiği gibi "Alnında ilk ışığı hisseden kişidir."

Biz Ara Güler'e sadece yetenekleriyle kendisini dünya âleme kabul ettirmiş bir sanatçı olarak bakamayız. Onun da atmosferinde doğup büyüdüğü, soluk alıp verdiği Cumhuriyet'in bu ülke insanı adına ortaya koyduğu kazanımlar, Cumhuriyet'in bu coğrafya insanı için oluşturduğu aydınlanma süreci açısından da bakmak durumundayız.

Gezi olaylarının akabinde, ramazanda, Beyoğlu Belediyesinin davetlisi olarak katıldığı iftar yemeğinde çektiği fotoğrafları "Taksim'de Huzur" adıyla sunan, objektifine yansıyan son fotoğrafları Osmanlı özlemiyle kurulmuş sarayda çeken bir sanatçının yeteneği değil ama etiği tabii ki sorgulanır ve tartışılır.

Bu sanatçı ne denli kabiliyetli olursa olsun, onun geleceğe aktarılan biyografisinde bu tartışmalar en dikkat çekici paragrafları oluşturur.

Oturup kalktığı aydınlar, şair, yazar, ressam ve entelektüeller ideolojik yapısı bakımından ona sol, sosyalist bir görüntü veriyor. Fakat bütün bir hayat serüvenini dikkate aldığımızda bu sol görüntünün gündelik ilişkilerin yanıltıcı bir yansıması olduğunu anlıyoruz. "Ara Güler'le Bir Ara" kitabının yazarı Ekrem Ataer, onu ideolojik duruşu bakımından "anarşist" olarak tanımlıyor. Fotoğrafını çektiği kimselerle ilgili seçimi, dobra konuşmaları, hatta bu dobralığını pekiştiren küfürleri bakımından anarşist bir görüntü verse de otorite ile kurduğu ilişkiler onun anarşist olmasını mümkün kılmıyor.

O kendisini "romantik gerçekçi" olarak tanımlıyor. Biz de öyle kabul edelim.

Cumhuriyet'le yaşıt ömrünün ardından dileğimizi bir kez daha iletelim: Toprağı bol, ruhu şad olsun!

UYANAN GÜZEL'DE UMUT VE UMUTLA UYUTULMAK

U. Günel

Ana karakter Vahide, menopoza beş kala kendini bulmaya çalışıyor... Bu mesele yüklü karakter bolluğundan etli butlu bir roman çıkacağını düşünüyoruz ama ayaküstü okunacak, neredeyse dizi film duyarlılığıyla yazılmış bir roman çıkıyor. Ne özlediğimiz felçli (ya da hasta) bakımı ile kadın ilişkisi; ne aksi baba ve kız çocuğu ilişkisi; ne etraflı bir kadın cinselliği araştırması; ne şehir ve insan ilişkisi... Her şeye dokunuluyor ama yoğunlaşılmıyor. Yüzeysel bir kadın meseleleri kitabı.

2017 yılının sonlarında Jale Sancak'ın konuk olduğu bir etkinliğe katılmıştım. Etkinlik süresince birkaç sayfa not almıştım ama diğer okumalarım nedeniyle bu notları *Belki Yarın* bağlamında derinlemesine düşünme fırsatım olmamıştı. Birbirinden karamsar ve umutsuz öykülerin yer aldığı *Belki Yarın* adlı kitabın üzerine gerçekleştirilen bu etkinlikten sonra açıkçası yazarın diğer kitaplarını okuma niyetim pek yoktu. Ta ki değerli yazar Ayşe Güren'in *Uyanan Güzel* romanı hakkında sosyal medya hesabından yayımladığı kısa bir değerlendirmesini okumama ve yazar Jale Sancak'ın bu romanına Attilâ İlhan Roman Ödülü verilene kadar.

Ayşe Güren, *"...söyleyecek çok şey var ama şimdilik bu kadarı yetsin,"* notuyla şubat ayında yazdığı değerlendirmeyi, ödül nedeniyle yeniden yayımlıyor: *"Jale Sancak'tan* Uyanan Güzel... *•Menopoza giren bir kadına sev, seviş, git resim yap, kitap oku, uyan... diyor*

kitap. Açıkçası başka da bir şey demiyor. Bir romandan beklediğimiz derinliğin yanından bile geçmiyor. Hâlbuki karakterler bir çağı, bir meseleyi uzun uzadıya edebi bir formda anlatmaya öyle müsait ki... Felçli, aksi, ihbarcı bir baba; annesiz babasız bir militan çevreci yeğen; Bosna savaşında bacağını yitirmiş, buralarda protez bacak yaptırmak için şarkı söyleyen bir sevgili adayı; acılı bir geçmiş... Ana karakter Vahide, menopoza beş kala kendini bulmaya çalışıyor... Bu mesele yüklü karakter bolluğundan etli butlu bir roman çıkacağını düşünüyoruz ama ayaküstü okunacak, neredeyse dizi film duyarlılığıyla yazılmış bir roman çıkıyor. Ne özlediğimiz felçli (ya da hasta) bakımı ile kadın ilişkisi; ne aksi baba ve kız çocuğu ilişkisi; ne etraflı bir kadın cinselliği araştırması; ne şehir ve insan ilişkisi... Her şeye dokunuluyor ama yoğunlaşılmıyor. Yüzeysel bir kadın meseleleri kitabı."

Noktasına virgülüne dokunmadan alıntıladığım bu değerlendirmeye noktasından virgülüne kadar katılıyorum ve yaklaşık bir yıl önce katıldığım Jale Sancak söyleşisinde aldığım notlara dönüyorum. Jale Sancak şiirle ilgilenmeye ve yazmaya başladığında Attilâ İlhan'dan epey etkilendiğini, hatta yazarken ona öykündüğünü belirtiyor bu söyleşide. Yıllar önce Attilâ İlhan'a öykünerek başladığı edebiyat yolculuğuna Attilâ İlhan Roman Ödülüyle umutlu adımlarla devam ediyor. Herkes için geçerli değil bu umut. Özellikle de yukarıda sözünü ettiğim *Belki Yarın* kitabında yer alan öykülerdeki karakterler için. *"Umutsuzluğu anlatmaktan yanayım. Karamsar bir yazarım. Umuttan yana olmamız gerekiyor aslında ama boş umutlar beni ilgilendirmez,"*[1] diyor aynı söyleşide yazar. Şöyle bir yöntem belirlemiş kendisine: *"Umutsuzluğu görüp oradan çıkmak isteriz. Umutsuzluk daha kışkırtıcı bir etki yaratabilir düşüncesiyle... (...) yarın her zaman umut falan değildir. (Yazar) umudu söylemek zorunda değil. Tıpkı hayattaki gibi olsun istedim."**

Yazarın, yapıtlarında hep umutlu şeyler yazması gerektiğini düşünmüyorum ama umut kadar umutsuzluğun da mutlaklaştırılmasına karşıyım. Notlarımı tekrar okurken Fethi Naci'nin şu sözleri aklıma geliyor: *"Mesele, 'en kötüyü, en hazini, en dertliyi' anlatmak meselesi değildir; mesele, 'en kötüye, en hazine, en dertliye' bakış meselesidir, yani yazarın gerçeğe bakışı, gerçeğe nüfuz etmesi meselesidir. Çünkü acıyı dile getirmek başka şeydir, karamsar olmak başka şey."*[1]

Ne denli umutsuz karakterler ve öyküler de yazsa Jale Sancak'ın öykülerinde, günümüz öykücülerinde, hatta çoğu zaman medyada bile göremediğimiz yaşam gerçeklerini görüyoruz. *"Boğulan Suriyeli bir çocuğu ya da Ermeni katlini yazmak bellek oluşturmak için yeterli mi?"* sorusuna, *"Dünya görüşünüzle ilgili... Ermenilerden nefret ediyorsanız, ırkçıysanız, oradan bakıyorsanız bu öykülerin hiçbir karşılığı yok. Gene de taze tutulması, unutulmaması için bunların yazılması yararlı. Gazeteler ya da medya bu konulara değiyor ama çarpmıyor, vurmuyor."**

Uyanmak Her Zaman Umut mudur?

Uyanan Güzel romanında ise *Belki Yarın*'dan farklı olarak ve ilginçtir, umut var. Bu umut, bireyi (romanda Vahide ve belki de Deniz'i) olumsuzdan olumlu bir yaşama doğru değiştiren, bir anlamda bireyin kendi gelişimini ortaya koyan bir umut olması dolayısıyla aynı zamanda bir bildungsroman (oluşum romanı) örneğini ortaya çıkarıyor. Vahide'nin oluşum sürecinde karşısına çıkan olumsuzluklar, uyumsuzluklar, çatışmalar ya da yenilgiler, onun olgunluğa ya da gelişimine, toplumla uyumuna erişmesi yolunda bir aşama olabilir ve bu yolun sonunda kendi kişiliğini bulabilir. Bu de-

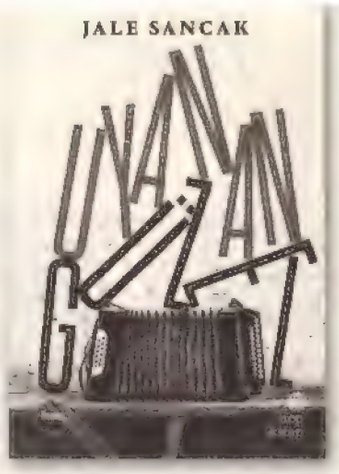

Deniz direnişte gazdan etkilenip Ceren tarafından apar topar Vahide'nin dükkânına getiriliyor. Bu sahnenin apar topar, adeta sansürlenerek geçilip başka bir bölüme başlanmasını anlayamıyoruz. Son bölümde Vahide, Denizlerin katıldığı festivale gidiyor. Arda da diğer yönden Deniz'e doğru yürüyor. Deniz'in ikisinden de haberi yok. Deniz aşkına kavuşuyor. Jale Sancak romanda politize edemediği ana karakteri Vahide'yi söyleşide politize etmeye çalışıyor. Politik olarak derinleştirilebilecek Deniz karakterini ise ergen aşkına kurban ediyor.

ğişim, gelişim ya da oluşum olumluya doğru gidiyor görünse bile –hiç değilse Vahide için olumluya gidiyor diyebiliriz- Deniz için pek öyle değil. Kitabı okuyanlar tam tersini düşünüp, "hayır, Deniz için de olumluya gidiyor, sevgilisi Arda'yla buluşuyorlar," diyebilirler. Vahide yaşı, yaşanmışlıkları, bakmak zorunda olduğu felçli babası Azim Bey ve diğer nedenler dolayısıyla gidebileceği en olumlu yöne gidiyor. Resim yapıyor, kitap okuyor, ne denli umutsuzca bir aşk olsa da âşık oluyor, sevişiyor...

Deniz ise genç yaşı, politik duruşu, şikâyetleri, heyecanları, teyzesi Vahide'nin onunla paylaştığı anıları ve yakınındakilerin geçmişte içerisinde bulundukları siyasi olaylar nedeniyle çok daha cesur, eylemci, tam anlamıyla bir Deniz (Gezmiş) karakteri olacakmış gibi hissettirilmesine karşın gerçek ve derinlikli bir karakter olamıyor. Roman boyunca Deniz'in iç dünyasını, çatışmalarını göremiyoruz. Bunun nedeni Vahide'nin onu da, babası Azim Bey'in ihbarı sonucu kaybettiği sevgilisi Sedat gibi kaybetme korkusundan ötürü apolitikleştirmeye çalışması, sıklıkla uyarılarda bulunması, engellemeye çalışması gibi gözükse de, hiç de öyle değil. Deniz'i, "gerçek Deniz" yapmayan yazarın kendisi, yani Jale Sancak! Deniz'in de deyişiyle, *"hep böyle ondan az, şundan biraz hallerimiz." (s.50)* Roman boyunca her şeyden biraz var; Deniz'in arkadaşlarıyla, teyzesiyle konuşmalarında dile getirdiği düzen eleştirileri de yüzeysel kalıyor, derinleştirilmiyor.

Vahide, elbisesini diktiği dizi oyuncusu Melis'le tanıştırmak istiyor Deniz'i. Deniz tanışacakları gün, Melis hakkında şöyle düşünüyor: *"Ne mene biri bakalım şu Melis! Dizinin adına bak,* Aşkın Adresi. *Yazabilir miyim bu tür şeyler, bilmem kaç kısım, bitmeyen sulu aşk, parası iyi diye, bayağı iyi diye hem de? İnanmadığım, aptalca bulduğum şeyleri yazabilir miyim? Seyirciyi pışpışlayıp uyutan..." (s.117)* Jale Sancak da derinlikli olmaya çok uygun bir romanda, sistem eleştirisini ucundan gösterip, okuyucuyu günümüz televizyon dizilerindeki ergen aşk hikâyesine benzer bir hikâyeyle uyutuyor.

Romanın akıcılığının, bir çırpıda okunmasının nedeni derinlikli olmaması olduğu kadar yazarın kullandığı tekniğin başarısı da olabilir. Roman, Vahide'nin değişim süreci ekseninde monologlarla, bilinç akışı ya da anımsama tekniğinin başarılı kullanımıyla akıp gidiyor. Jale Sancak, ne anlattığından daha çok nasıl anlattığını önemseyen bir yazar. Akıcı dili ve sade kurgusuyla roman kendini rahatlıkla okutabilse de, bu durum karakterlerin ve meselelerin derinleşmesini sağlamıyor.

Burada bir yıl önceki söyleşiden aldığım notlara dönmem gerekiyor. Neden karamsarlık sorusuna, Jale Sancak'ın verdiği yanıt *Uyanan Güzel* için de bize yardımcı oluyor: *"Söylemek istediklerimi öyküye alet ettim."** Söylediklerimiz kadar söylemediklerimizden de sorumluyuz.

Romandaki ana karakter Vahide'nin yaşamının, aşk yaşamının kıpırdanması, dolayısıyla resim, kitap vb. şeylerle uğraşması onun kendi umudu. Yani dünya kirlenmeye, koca binalar dikilmeye, insanlar çürümeye, ezilenler daha çok ezilmeye, egemen güç baskı rejimine devam ediyor. Yazarın okura sunduğu karakterler okurda politik zeminde boy atacak bir roman okuyacağı duygusu uyandırırken, bu zemin, Vahide'nin duygusal gereksinimlerini karşılamak için apolitikleştiriliyor ve "toplumsal umut" ya da "çözümleme" romandan dışlanıyor. Apolitikleştirilen karakterlerle çürüme sürdürülüyor.

Jale Sancak 181 sayfada yer vermediği, söylemek istemediği şeyleri başka bir söyleşide söyleyiveriyor: *"Uyuyan güzel, uyanan güzele dönüştü' diyor Deniz, teyzesi için. (...) o kendine kapanık Vahide birtakım durumlar, olgular nedeniyle geç de olsa uyanıyor, farkına varıyor, korkularından sıyrılıp cesaretleniyor, bir tutamak yaratıyor ve tutunmayı öğreniyor. Hatta roman biterken politize olmasına bir adım kalıyor diyebilirim. Sonrasında olduğuna emin olabilirsiniz, benim kuşkum yok."*[2]

Deniz direnişte gazdan etkilenip Ceren tarafından apar topar Vahide'nin dükkânına getiriliyor. Bu sahnenin apar topar, adeta sansürlenerek geçilip başka bir bölüme başlanmasını anlayamıyoruz. Son bölümde Vahide, Denizlerin katıldığı festivale gidiyor. Arda da diğer yönden Deniz'e doğru yürüyor. Deniz'in ikisinden de haberi yok. Deniz aşkına kavuşuyor.

Jale Sancak romanda politize edemediği ana karakteri Vahide'yi söyleşide politize etmeye çalışıyor. Politik olarak derinleştirilebilecek Deniz karakterini ise ergen aşkına kurban ediyor. Burada sorulması gereken soru şu: Politikleşmeye çok uygun karakterler olmasına karşın Deniz'i ve Vahide'yi apolitikleştiren nedenlerle Jale Sancak'ı romanı yazarken apolitikleştiren nedenler aynı olabilirler mi? "Yüzeysel politiğimiz Deniz" bunun yanıtını romanda vermiş görünüyor: *"Hepimiz korkuyoruz Melis. Çağ, korku çağı." (s.118)*

Olmazsa olmazımız Doğan Hızlan'ın onursal başkanlığında toplanan, başkanlığını Selim İleri'nin yaptığı; Asuman Kafaoğlu Büke, Mehmet Eroğlu, Ülkü Karaosmanoğlu ve Ali Cem İlhan'ın yer aldığı seçici kurulun, Jale Sancak'ın *Uyanan Güzel* romanına 2018 Attilâ İlhan Roman Ödülü'nü verme gerekçesi şöyle:

"Renkler, dokular ve seslerin anlatısında Jale Sancak, kayıp bir şehirde kıyamet öncesi umutsuzluğun nasıl aşk ile umuda dönüşebildiğini ve inancın sevgiyle yeniden yeşerttiği bir dünyayı anlatıyor."[3]

Ödül seçici kurulunun açıklaması pek doğru değil. *Uyanan Güzel* romanında *kıyamet öncesi umutsuzluk,* aşk ile umuda falan dönüşmüyor. *Sevgiyle dünya yeşermiyor.* Romandaki ana karakter Vahide'nin yaşamının, aşk yaşamının kıpırdanması, dolayısıyla resim, kitap vb. şeylerle uğraşması onun kendi umudu. Yani dünya kirlenmeye, koca binalar dikilmeye, insanlar çürümeye, ezilenler daha çok ezilmeye, egemen güç baskı rejimine devam ediyor. Yazarın okura sunduğu karakterler okurda politik zeminde boy atacak bir roman okuyacağı duygusu uyandırırken, bu zemin, Vahide'nin duygusal gereksinimlerini karşılamak için apolitikleştiriliyor ve "toplumsal umut" ya da "çözümleme" romandan dışlanıyor. Apolitikleştirilen karakterlerle çürüme sürdürülüyor. Kitap başlangıçta iyi bir roman olma potansiyeli taşırken, sonrasında bir kişisel gelişim kitabına dönüşüyor. Jürinin ödül gerekçesi ise roman sanatına ilişkin hiçbir ölçüt taşımıyor. Aynı gerekçeyle pek çok roman, kişisel gelişim kitabı, televizyon dizisi de ödül alabilirdi.

---

[1] Fethi Naci. Edebiyatımız Karamsar mı?. İnsan Tükenmez. s.67-68. Adam Yayınları. 1997. İstanbul.

[2] http://songemidergisi.com/9184-2/

[3] https://www.kulturservisi.com/p/atilla-ilhan-roman-odulu-jale-sancak-ve-onur-caymazin/

YENİ GELEN ŞİİRLERİ İLE DE YENİ MİYDİ?

ÖZGÜNLÜK MESELESİ

Özgün Ergen

Bu dizeleri yan yana getirsek, hiçbir şeyi değiştirmeyecektir. Şairin kendine özgülüğü, şiirin olmazsa olmaz temel sanatları dahi burada bulamıyoruz. Şiirin sesi ise zaman zaman düşüşe geçiyor. İmge, çok söylemeden de anlatabilme ustalığıdır. Burada, bir tek kalıptan çıkmış gibi. Üstelik yan yana getirildiğinde tamamen düz cümleler...

Selçuk Demirel

Bu yazı, yazılması zor bir yazıydı benim için. Çünkü Yeni Gelen, benim için piyasanın, ödüllerin edebiyatı belirlemesine, ödül sistemindeki kirliliğe karşı çıkışıyla önemli bir dergi... Fakat elimizdeki 9 sayıda, şiir özelinde -yayımlanan birkaç şiiri dışarıda tutarsak- yeterince, hatta hiç doyurucu değil... Piyasaya, haksızlıklara karşı çıkan bir dergi, aynı zamanda estetik anlamda yeni bir çizgi, yeni bir atılım, yeni poetikalarla güçleneceğimiz bir atılım olmalıydı. Bunun olabilmesi, derginin bütüncül bir yayın kurulu çizgisinin olması ile mümkün... Yeni Gelen her yazardan bir katkı bekliyor beklemesine, ancak yayımlanan şiirler, günümüzün estetik beğenisini, yeni şiir anlayışını karşılayacak düzeyde değil. Bu kadar yoğun didaktiklik toplumcu gerçekçi şiirlerde bile yoktur. Üstelik her şiir, özgün olmalıdır. Şiirlerde ben, başkalarına benzemeyen o kendine özgü ayrıksı yanı görebilmeliyim.

Sözün özü, "emek" demeden emeği, "dostluk" demeden dostluğu, şairin kendine özgü söz dizimiyle, şiire özgü, ritmi, imgeyi göz ardı etmeden anlatması...

Haydar Ergülen, k.iskender, Ali Lidar gibi kişilerin şiirlerini eleştirirken, bunların yerine neyi getirip ne koyduğumuza bakmalı. Yoksa bütün bu kişilerin de gerisine düşeriz.

İlk olarak ilk sayıdan, Mart 2018 sayısından örnekleyelim.

Bu sayıda Mustafa Göksoy'un "Börtü Böceğe Kıyamam" ve "Anlayışım" şiirleri yayımlanmış.

Şiir normal bir şekilde başlıyor. Şiirin ikinci bölümünden itibaren, mesaj verme kaygısı o kadar belirgin ki şiiri öldürmüş, hatta boğmuş. Diyor ki:

"Işıltıyı kuşanıp
Balçık yoğunluğunda kötü kokan
Eyy yobaz zihniyet
Toprak bile huzursuz varlığınızdan
Börtü böceğe kıyamam"

(Börtü Böceğe Kıyamam)

Diğeri "Anlayışım"dan örnek verelim.

"Ne olursa olsun
Kötülük barındırmaz gönlüm
Işıltılı günlerin inancındayım"

İki kere "ışıltı" kelimesi kullanılmış. Şiirin temel elementleri yok. Söyleme inceliği, "eyy yobaz zihniyet" dediğimizde yobazlığı anlatmış olmayız. O karanlığı, küçük bir kız çocuğunun içini titretecek biçimde betimleyerek anlatabilmek önemli olan.

Yine bir başka şiir aynı sayıdan:

Turgay Çimen'in, "Kalk Rakı İçelim" şiirinden bu örnekler:

"Ellerin ne kadar da emekçi
Ellerin sömürülmüş binlerce yıldır
Böylesine boyun eğmek niye
Bir çilingir sofrası kurarız
Birlikte özgürleşmeyi konuşuruz."

Bu dizeleri yan yana getirsek, hiçbir şeyi değiştirmeyecektir. Şairin kendine özgülüğü, şiirin olmazsa olmaz temel sanatları dahi burada bulamıyoruz. Şiirin sesi ise zaman zaman düşüşe geçiyor. İmge, çok söylemeden de anlatabilme ustalığıdır. Burada, bir tek kalıptan çıkmış gibi. Üstelik yan yana getirildiğinde tamamen düz cümleler...

Herkesin Yazabileceği Kolaycılıkta

Derginin 2. sayısının sayfalarını açtığımda, bu kez Turan Karatepe'nin şiiri: "Dergimiz Yeni Gelen". Sloganvari, ama slogan şiir de değil. Bir "Haziranda Ölmek Zor" gibi içi-

Yeni Gelen her yazardan bir katkı bekliyor beklemesine, ancak yayımlanan şiirler, günümüzün estetik beğenisini, yeni şiir anlayışını karşılayacak düzeyde değil.

Dergide okuduğumuz şiirlerde, "emek" sözcüğü o kadar çok kullanılmış ki, neredeyse gizli bir sözleşme yapılmış gibi. Emekçi ve solcu olmanın kanıtı, emek sözcüğünü kullanmak mıdır? Bu yeterli midir? Hiç sanmıyorum. Öyle olsaydı Nâzım Hikmet, Gülten Akın, Melih Cevdet Anday, Edip Cansever, Ece Ayhan... Bu kadar uğraşmazlardı. Bu kolaydır.

mize işleyen bir yapısı yok. Kalemi eline alan herkesin yazabileceği kolaycılıkta ve yer aldığı dergiyi övücü bir tarz içeriyor.

"Bir roman, bir hikâye,
bir şiirdir 'Yeni Gelen'
Emekli, emekçi, öğrencidir
'Yeni Gelen'
Kanlı Pazar'ı, Maraş, Çorum,
Sivas'ı unutturmayan
İnsanlık davasını mahşere
bırakmayandır 'Yeni Gelen'"

Aynı sayıda Mehmet Ercan'ın "Hüküm" şiiri de var. Yine kapitalizm, gericilik temaları var onun şiirinde de. Halk şiiri ritimleri gözetilerek yazılmış. Ama daha incelikli ele aldığı için bu sayıda severek okuduğum şiirler arasındaydı Mehmet Ercan'ın şiiri.

Dönem değişirken, Yeni Gelen'de yayımlanan şiirlerin pek çoğu, dönemin gerisinde kalıyor. Bu çağı eleştiriyoruz, kirliliği, insanlara dayattıklarını, yoksulluğu yaratan koşulları... Bunu yaparken, estetik anlamda çağın ilerisinde olmalı. Sözler, ancak o zaman karşılığını bulur. "Emekçidir bizim özümüz/ Bulutlarla bezeli sözümüz" diyerek bunu yakalayamayız. Bunlar ilkokul şiirleridir.

3. sayıda yine Mustafa Göksoy'un şiiri, "İnsan Arayışı"nı okuyorum.

Diğer şiir, "Red, Kurgu, Ütopya"

"Düşünürken
İnsanı kucaklayan
Söz bakış kavga olmasaydı
İnsn nasıl insan olurdu"

(İnsan Arayışı)

Red Kurgu Ütopya da yine ilk sayıya benzer: *"Yeni gelen şiir kavgasına sarıldım / Bebelerin sevinci avuçlarımda şimdi"*

7. sayıya doğru ilerliyoruz. 7. sayıda Ali Eşki'nin bir şiiri var: "Ütopya".

"İşte öyle bir düş çarkı döndürüyor yaşamı" gibi güzel bir dize var. Ama o kadar didaktik *ilerliyor ki şiir... Olduğu gibi.*

"Ve bu mücadele sürecek
Minarelerden yayılan beş vakit ses
En yüce olanın özgürlük
Tek geçerli değerin emek
Olduğunu söyleyene dek!"

Biçim Üzerine Düşünmek

Aynı sayının arka kapağında Hayrettin Ökçesiz'in "Frankfurt Deyişleri" şiiri var. Biçim üzerine düşünüldüğü için güzel buldum şi-

iri: *"İçi olmayan tek şey aynadır. Dışı da yok. Sır budur."*

8. sayıda Evin Okçuoğlu'nun şiiri:

"yana yana kâğıt
el yaka
tüte tüte borç
dağı aşa"

Kâğıt fabrikalarının satılması, yoksulluk sorunu, daha iyi anlatılamaz mıydı sorusunu sorduran bir örnek. Dergide okuduğumuz şiirlerde, "emek" sözcüğü o kadar çok kullanılmış ki, neredeyse gizli bir sözleşme yapılmış gibi. Emekçi ve solcu olmanın kanıtı, emek sözcüğünü kullanmak mıdır? Bu yeterli midir? Hiç sanmıyorum. Öyle olsaydı Nâzım Hikmet, Gülten Akın, Melih Cevdet Anday, Edip Cansever, Ece Ayhan... Bu kadar uğraşmazlardı. Bu kolaydır.

Derginin son sayısında, Mustafa Göksoy'un "Özgün Çağrı" şiiri var. Bu dergide yazan kişilerin hiçbirinin, liberal, insani bakımdan kötü olduğunu düşünmüyorum. İyi niyetlerine inancım sonsuz. Ancak şiiri, tek bir kaynaktan öğrenme ve orada durup kalma sıkıntısı yine var. *"Eleştirini canıma sarmaladım / Çocukluğumla başbaşa düşlüyorum /... / Yoldaşıyım hep Yeni Gelen'in"*

En yalın olarak şunları söyleyeyim. Bir halk türküsü vardır hani, *"Ben o yâre güvendim / Dağlar elime geldi"*. Bu bir şiir dizesi olarak kabul edilebilir. Özgünlüğü tartışabiliriz. Ama burada ses var, imge var. "Aşk mücadeledir" demiyor mesela bunu yazan.

Melih Cevdet'in bir şiiri var. *"Yaşayamadım yirminci yüzyılı / Kim yaşadı ki kendi yüzyılını / Akarsuyun dilinden sezenimiz yok"* diyor Yağmurun Altında'da. Ne kadar etkileyici, başka kapılar açıyor. Algı açıcı üstelik...

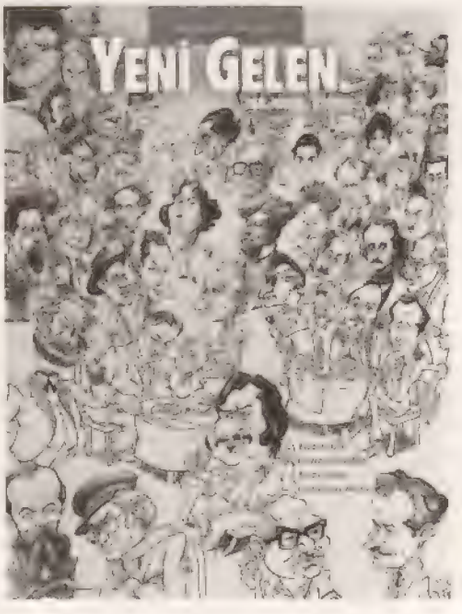

Aynı sayıda Mehmet Ercan'ın "Hüküm" şiiri de var. Yine kapitalizm, gericilik temaları var onun şiirinde de. Halk şiiri ritimleri gözetilerek yazılmış. Ama daha incelikli ele aldığı için bu sayıda severek okuduğum şiirler arasındaydı Mehmet Ercan'ın şiiri.

Ses,
Özgünlük,
İmge,
Ve bir felsefe var...

Bir de bugünlerde, dergilerden okuduğum, izlediğim İlayda Vurdum'un şiirinden söz etmek isterim.

Yıldız Tozu dergisinin 2. sayısında yayımlanmış bir şiir "Yağmur Mesafesi". Dizeleri çarpıcı, usul usul, bir fotoğraf karesi gibi görsel imgelerle ilerleyen bir şiir. Yağmurun, tozlu sokakların dile gelmesi gibi naif, ama güçlü bir şiir.

"Göğün yuva yaptığı sessiz balkon" sanki İlayda. Şairin sesini o kadar somut olarak hissedebiliyoruz ki bu şiirde.

"Dışarda sessiz bir balkon var
Göğün yuva yaptığı
Benim içimi dışımı bir tutmuşlar
Ve biri tutuşturmuş elime çiçeği
Büyüt diye
Bir duvarın dibinde
Kurutmuşum kendimi
Elimde çoğalan bir çiçekle"

Şimdilerde böylesi şiirler yazılabiliyorken, şiirin en temel elementlerinin göz ardı edildiği, gelişime kapalı bir şiir yazmak başka türlü nasıl açıklanabilir? Söz gelimi bir Nâzım Hikmet'in şiiri, bir Ece Ayhan'ın şiiri, onlar solcu diye ilerici sayılamaz, ancak estetik değerleri ölçüsünde devrimcidir bu şiirler... Estetik düzeyiyle de çağı yakalayamamış şiirler okumak, bizi ileriye taşıyamaz. Özgünlük meselesi bu yüzden önemli, önce özgünlük! Bu da dile önem vermekten, şiire ilişkin yeni bir bakış açısı edinmekten geçiyor.

NOT: Bu yazı, dostlarıma yazdığım bir eleştiri yazısı. Yol açıcı olmasını umarım. Aslında, bu derginin şiir anlamında da "yeni"yi, "yeniliği" ifade etmesi, bu bizim en çok istediğimiz şey...

DEĞERSİZLEŞTİRMENİN KIYISINDA

Asım Öztürk

Karanlığın yoğunlaştığı, pis kokuların yaygınlaştığı dönemlerde yaşamı karşılayan parlak, içi umut ve ışık dolu sözcükleri üreten hep insanlığın gerçek sesleri olmuştur. Direnmeyi, direnci çoğaltan bu seslerle sürüp gelmiştir insanoğlunun bunca gelişmişliği.

Resimler: Goya

Tümceler uzayıp sözcükler yan yana geldikçe sayfalar doluyor, yazılanlar alıp başını savruk ve dağınık bir biçimde gidiyor. Anlamın yok olduğu yerden başlıyor körlüğümüz. Neye dokunsak, yüzeyselliğin sularında çırpınıp duruyor susuz ve oksijensiz kalan yaşam ve canlılar. Çırpınıp duran birkaç dize, çığlığını yükselten birkaç kalem. Ağır ağır kötü kokarak kendini çürüten bir bataklık. Suyun buharlaştığı yerde sıkışıp kalmış bireyler, umarsız, karanlık içinde koşturup duruyor.

Bu karanlıktan yararlanan birkaç doğuştan kör bellek, bilgi yoksunu kıyılara doğru kendini atarak kurtulacağını sanıyor. Bulunduğu yerden durmadan değişen yaşama, değişen yaşam koşullarına karşın ayaklarını bu karanlığın içine daha da gömerek konumunu güçlendirmeye çalışıyor.

Giderek çıkış yollarının yok olduğu, kıpırdanıp soluk almanın zorlaştığı bu çıkmazın adını koymaktan uzak duranlar, bu bataklıkta birbirinin elini tutup aynı körlük içinde tümceler kuruyor. Yazdıklarının benzerliğine bakmaksızın, birbirine tutunmanın kör derinliğine kapılarak, dışarıda, gerçek yaşamda olup bitenleri değersizleştirmeye çalışıyor. Çekilen acıların, yaşanan bunca gerçekliğin bile yok sayıldığı bir sekmeyle sayfalar dolusu düşünce kırıklarıyla tam bir ikiyüzlülükle bataklığı örtmeye çalışıyorlar. Karanlığın yoğunlaştığı, pis kokuların yaygınlaştığı dönemlerde yaşamı karşılayan parlak, içi umut ve ışık dolu sözcükleri üreten hep insanlığın gerçek sesleri olmuştur. Direnmeyi, direnci çoğaltan bu seslerle sürüp gelmiştir insanoğlunun bunca gelişmişliği.

Edebiyatın Sorumluluğu

Kıyasıya sürüp giden bu yok ediş içinden nasıl yaşamı ve insanlığı üreten değerleri çıkarabiliriz. En onulmaz zamanları göğüsleyen bu sesler, bu duruşlar neyin karşılığı olursa olsun çığlıklarını yükseltmeye hep gönüllü, hep zorunlu olmuşlardır.

İçinde çırpınıp durduğumuz bu karanlık düzlemin kıyısını bulmak için kulaç attıkça, sözcüklerimizi, tümcelerimizi o biriktirilen değerler üzerine kurdukça umutsuz olmamıza gerek yok. Her zaman bu dar alanlardan insan ve insanlık çıkıp kurtulmanın bir yolunu bulmuştur. Buna içeriği çok açımlanmamış genetik bir değişim, evrimsel bir sürekli devrim de diyebiliriz. Değişim konusundaki durdurulmazın arkasında yatan nedenlerden birisi de budur. Nasıl, nerede, kiminle ve kimlerle bir araya gelerek bu karanlık düzlem zorla sürdürülürse sürdürülsün, gelişimin ve değişimin önünde duramazlar. Asıl üzerinde durulması gereken bu değişim süreçlerinde toplumların, insanların nasıl bedeller ödediği, tarihsel bilgisi ve birikimi olmadığı için dönüp dönüp bunları yeniden yaşadığı gerçekliğini konuşmamız ve yazmamızdır.

Yazın ve edebiyat; tüm bu değişimlerin, değişimleri yaşanırken kanayan insanlığın neresindedir? Bu süreçlerin tanığı olmanın ötesinde, insanlık adına, bunca biriktirdiğimiz güzel ve anlamlı değerler adına yazar, sanatçı yaşamın neresindedir? Salt bir gözlemci olmayı mı seçmektedir, yoksa gözlemciliğin ötesinde yapılanların yaşanan gerçeklikler karşısında ne kadar çok olumsuzluklar içerdiğini görerek sesini yükseltmekte midir? Sözcüklerini, tümcelerini, yaşama karşı tüm sanatsal edinimini bu sürecin neresine koyduğu, bu sürece nesrinden baktığı çok önemlidir. Yapılanlara katılmak, yapılanlara ses çıkarmamak, yapılanlara karşı durmak bağlamında, kendini nasıl konuşlandırmaktadır? Bunu belirlemiş olmak sanat adına, sanatın ge-

Bizden önceki yazarların, sanatçıların oluşturduğu tüm güzel değerleri yok sayarak, onları görmemeglikten gelerek, kültürel direnç duvarlarımızı yıkmak istiyorlar.

leceğe eklemlenmesi adına vereceği karar çok önemlidir. Hiçbir şeye dokunmadan, insanlığının bunca kanamalarına ses çıkarmadan, birileri ya da bazı çevreler bak beni ne çok beğeniyor yaklaşımından yola çıkarak günü ve geleceği kurtardığını sananlar azımsanmayacak kadar çok olabilirler. Hiç unutmamalıdırlar ki bu kişiler kendi yaşadıkları dönemleri bile aşamayan yapay beğenilerle oluşturdukları karanlıkta kalmak zorundadırlar.

Her dönemde böylesine sayısal çoğunluklar içinde böbürlene böbürlene gezip duranlar aslında bir plağın iğnesi gibi daracık bir dairenin içinde dolanıp durmaktadırlar. Onlardan sanatın ve sanatçının gerçek anlamda devrimci duruşlarını beklememiz oldukça zordur. Tam tersine sanatsal anlamda devrimci duruş sergileyen yazarların, sanatçıların önünü kesme konusunda bir başka görev de üstlendiklerini görüyoruz. Bunun büyük bir beceri

Hiçbir şeye dokunmadan, insanlığının bunca kanamalarına ses çıkarmadan, birileri ya da bazı çevreler bak beni ne çok beğeniyor yaklaşımından yola çıkarak günü ve geleceği kurtardığını sananlar azımsanmayacak kadar çok olabilirler. Hiç unutmamalıdırlar ki bu kişiler kendi yaşadıkları dönemleri bile aşamayan yapay beğenilerle oluşturdukları karanlıkta kalmak zorundadırlar.

olduğunu sanmalarından kaynaklanan yetersizlikleriyle bu alanı oluşturan ve dolduran sanatçıların, egemenin sanat memurları tarafından kullanıldıklarını bilmeleri oldukça zordur. İç içe geçmiş bu anlam kaymaları içinde yitip giden salt onların çabaları ve emekleri değil, bir başka boyutuyla da yaşadıkları zamandır.

Yarına Neleri Taşımalıyız?

Sistem, sanatı ve sanatçıyı bir tüketim aracı haline getirip bu alandan da para kazanmayı düşünenler eliyle kullanmaktadır. Kısır ve bastırılmış beğenilme duyguları ve ezilmiş, yok sayılmış kişilikleri içinde yeni bir değer üretebilir miyiz kaygıları hep ön planda olmuştur. Bir an önce önde olmak, tanınıyor olmak (nasıl bir duygudur?), kendisinden birilerinin büyük harflerle söz ediyor olması, bunun için de kimlerle, nasıl ve nerede birlikte olmalıyım kaygıları taşıyanlar gü-

Derin ve anlamlı okumalar yapmadan, günübirlik bilgilerle yetinerek yapılanları ve günümüzü her açıdan anlamamız zor olacaktır. Günümüz bilgilendirmelerinin büyük çoğunluğu günlük yapay bilgi tüketimlerine dayalı olduğu için geride kalanların anlamsız, değersiz birer kabuk olduğunu görüyoruz. Bize dek ulaşan sanatsal ve kültürel edimlere buradan neyi ekleyebiliriz, neyin önemini kavrayarak geleceğe izler düşürebiliriz?

nümüzde giderek çoğalmaktadır.

Asıl sağlıksızlık bu değil, bu olumsuzluklar içeren ortamın ayırtında olmamak, edindiği bilgiler, biriktirdiği yaşanmışlıklarla bu olumsuzluklar içeren ortama katkı koymaktır... Nasıl ayırtında olmalıdır, neler yapmalıdır gerçekliğini derinlemesine açacak olursak; bu sorunun açılımı birikimlerimiz, deneyimlerimiz, değerlerimiz olacaktır. Derin ve anlamlı okumalar yapmadan, günübirlik bilgilerle yetinerek yapılanları ve günümüzü her açıdan anlamamız zor olacaktır. Günümüz bilgilendirmelerinin büyük çoğunluğu günlük yapay bilgi tüketimlerine dayalı olduğu için geride kalanların anlamsız, değersiz birer kabuk olduğunu görüyoruz. Bize dek ulaşan sanatsal ve kültürel edimlere buradan neyi ekleyebiliriz, neyin önemini kavrayarak geleceğe izler düşürebiliriz?

Her günün yeni değersizleştirmelerle, içi boşaltılmış sözcüklerle çoğaltıldığı bir yerde, nasıl olur da geleceğin o umut dolu yarınlarına seslenebiliriz? İçinde yaşadığı günlerin gerçeklerinden ve gerçekliklerinden durmadan kaçan, sözcük ve tümce yığınları arasından kendine kaçmak için yol bulmaya çalışanlarla nereye varabiliriz? Yapılanın adı ne olursa olsun, değerlerinin içi boşaltılmış, yaşamı karşılamayan, düzlemleri değiştirilmiş, istemsiz yalanlara bulaştırılmış sözcüklerin gideceği yer bellidir. Bu güne dek duygularımızı, düşüncelerimizi, duruşumuzu, kavramamızı, anlamamızı ayakta tutan ne varsa ona saldıran dilsel ve kültürel bir yapının karşısında nasıl direneceğiz? Yetersiz birikimlerimizle bunu, bu durumu karşılayabilecek miyiz? Bizden önceki yazarların, sanatçıların oluşturduğu tüm güzel değerleri yok sayarak, onları görmemezlikten gelerek, kültürel direnç duvarlarımızı yıkmak istiyorlar. Bunu yaparken yine içimizden birilerini kullanarak, birilerinin eksikliklerinin önünü açarak, kara taşlarını parlatarak yapıyorlar. Bizim yaşamın içine konumlandırdığımız tüm önemli ve değerli gördüğümüz ne varsa onları yıkmaya çalışıyorlar. Bu değersizleştirme çabalarıyla, insanlık adına, yaşam adına ne kadar güzel değerlerimiz varsa onları yok etmeye çalışıyorlar. Bedeller ödeyerek biriktirdiğimiz tüm güzel değerlerimizin altını oyarak, yapay gündemler yaratarak, albenisi çoğaltılmış sayfalarla sunarak ezip geçmek istiyorlar.

Geleceğe ilişkin neyi düşlüyor, neyi amaçlıyorsak tüm bu bedelleri çok ağır ödenmiş değerlerimizle yürümeliyiz. O değerleri içinde yaşadığımız süreçten ürettiğimiz değerlerle, yeni değerler katarak çoğaltmalıyız. Bunu yapmadığımız sürece, yazdıklarımızın, yaptıklarımızın bu kültürel sürecin içinde bir anlamı yoktur.

Anlamsızlığın bir parçası olmaktansa, anlamın ve biriktirilenlerin küçücük bir kırıntısı olmayı göze aldığımız gün, kendi ışığımız ve sözcüklerimizle geleceğe eklemlendiğimiz, geleceği kurduğumuz gündür.

Şiirevi-Güvendik-Urla

Resimler: Marc Chagall

DÜŞSESLE FISILDAŞMALAR

Yeşim Zuhal Yolcu

Günün aydın olsun Düşses. Çivit mavisi pazarlar. Haftanın en güzel günüdür pazar. Ben pazarlar için yaşıyorum. Çiğ balık kokar pazarlar. Bir pazar günü ansızın ölüvermek isterim. Uykumda sessizce. Başparmağımı emerken. Başucumda samur bir kürkü andıran sarı tüylü kedimin yanında. Yaşamak güzel, ölümü yaşatmak, onu dillendirmek niye?

16 Şubat 2018

Günaydın Dış ses. Artık sana bir isim bulmalıyız. Düşses olmalı adın. Düşeş ve düşesle ne kadar kafiyeli. Düşbahçemsin sen. İçinde krizantemlerin, şebboyların, yıldız çiçeklerinin şarkı söylediği... Oyun arkadaşım Düşses... Çocukken hiç oyun arkadaşım olmadı benim biliyor musun?

Bugün hava yağmurlu. Bir kuzey ülkesinde hissediyorum kendimi. Tüm gün okuma yapacağım. Ek dergisinde Atıf Yılmaz'la ilgili mükemmel bir yazı buldum. Haydar Ali Albayrak diye bir adam birkaç filmini incelemiş. Feminist kuramı okudukça daha bir protestleşiyorum.

Zaten yurdumuz erkeklerini hep kaba kesim bulmuşumdur. Hepsi cinsel haz odaklı düşünen, kadını nesneleştiren varlıklar. Toplumsal cinsiyet ve cinsel kimlik konularında sınıfta kalmışız. Cumhuriyet devrimiyle birlikte kadınların sosyal yaşamı olumlu anlamda değişim göstermiştir. İdeolojimiz ne olursa olsun gerçek olan budur.

Bununla beraber nezaketten yoksun, kadının yaşam alanının hane içiyle sınırlandırılmaya çalışıldığı bir ülkede yaşıyoruz. Eril'in egemenliği hüküm sürüyor.

Eril olan güç ve iktidar temsiliyken, dişil özne erkeğin arzuladığı bir metaya ve tüketim nesnesine indirgeniyor... Cinsel faşizm ise yine erkeğin kadın temsiline duyduğu sapkın düşüncelerden ileri geliyor. Kadının bu durumdan kurtulması için ekonomik bağımsızlığına kavuşması yeterli değil.

Alt sınıf ve alt orta sınıf diye kategorize edilen kadınlar kamusal alanda erkeğin psikolojik ve cinsel şiddetine maruz kalıyor. Kadınlarımız da arzulanan olmaktan duyduğu hazzı ve suskunluğunu yok etmeli.

Tabular, gelenekler, kültürel normlar, kadının hatta erkeğin bireyselleşmesine büyük engeller koyuyor. Aile içi faşizm de bu olsa gerek. Baba figürünün baskın oluşu tüm aile fertlerinin hayatının onun kontrolünde oluşu çok yanlış bir alışkanlık. Herkes kendi yaşamının mimarı olup kişilik kazanmalı. Evet, çok tekinsiz bir ülkede yaşıyoruz fakat koruyuculuk savunmasızlığı getirir.

Ben her zaman doğunun geleneklerini reddettim. Bağnazlıkta ün yapmış bir coğrafyanın çocuğuyum. Bu anlamda cesaretli bir savaş verdim. Tehlike arz eden durumlardan aklım ve sezgilerimle başa çıkmayı başardım. Ruhum, bedenim ya da yaşamım elimden hiç kayıp gitmedi. Sanırım en büyük sarsıntıları yaşadığım ve kötü alışkanlıklar edindiğim yer babaevidir. Bak, babaevi dedim. Eril'in egemenliği zihnime kazınmış, o ev tapuda babama ait görünse de ailemizin ortak paylaşım hanesidir. Bazı erkekler ölmeli Düşses, bazıları ise ölüm tehlikesi geçirmeli...

23 Şubat 2018

Merhaba Düşses. Uzun zaman oldu yazmayalı. Yağmurlu bir gün ve ben hâlâ mutlu hissediyorum. Gri bir hava var. Geçmişte kıymetli biri olduğunu düşündüğüm bir arkadaşım vardı. En sevdiği renk griymiş. Ne sevimsiz bir renk. Bunca renk varken insan neden griye vurulur? Artık gri kadar değersiz olan kıymetsiz arkadaşımı öldürdüm. Ne çok insan kalbimde can verdi. Duyduğum huzurun kaynağı bu. Beni bir parça anlasınlar diye çok

çabaladım. İnsanı yoran insandır bilir misin? İnsanların niyetlerini ve davranışlarını çok şeffaf bir biçimde görüyorum. Edilgen biri değilim artık. Kendi isteklerimi, beklenti ve fikirlerimi cesurca belirtebiliyorum. Kolayca kopabiliyorum onlardan. Yerli yersiz duygusal bağ hissetmiyorum. Dünyama aldığım insanlar dengeli. İçimdeki gökkuşağını öldürmüyorlar. Ben bir failim artık. Bunun benim için önemini anlayabildiğini biliyorum. **Düşses:** *Bu durum büyük bir önem atfediyor. Derinliğe ulaşamay*ınca, *karşındakinin derinliğinde sarhoşluk yaşamadıkça olmuyor. Duygu yüklü olmak,* çocukça tutumlar seni benim gözümde sevimli kılıyor. *Hayat çok ama çok keyif verici. Hazcı olmanın pragmatikliği yok sende. Huzurdur kutsadığın. Ne zararsız.* Doğru yoldayım bence. Sevgi ya da anlayış beklemiyorum artık. Kendimde garip bir zenginlik buldum. Daha önce hiç bilmediğim bir hormon üretiyor beynim. Farklı bir algı kapısı. Ütopik değil gerçeklik algısı. Değişik bir frekans. İyileşme hissi gibi. Sıradan şeyler bana keyif veriyor. Gerçekliğe sığınmanın verdiği tatmin. Kelimeler, ne çok anlatılası anlamlandırılması gereken şey var, tatlı bir yorgunluk hissi veriyor.

Hava yağmurlu ve ben mutluyum biliyor musun? Gri diye bir renk var ve yeryüzü bu rengin esiri oluyor bazen. Yaşamak çok güzel. Güzel duygu geçişlerini seviyorum. Sıkıntı verici olaylara daha analitik yaklaşıyorum. Ruhumu insan formunda olanlara dökmek şart mı? Hiç değil. Boşluk var işte, hiçliğin hissiyatı? Birlikte bir roman yazalım mı? İki karakter olacak, belki üç. Seni seviyorum Düşses. Öp beni.

24 Şubat 2018

Günün aydın olsun Düşses. Çivit mavisi pazarlar. Haftanın en güzel günüdür pazar. Ben pazarlar için yaşıyorum. Çiğ balık kokar pazarlar. Bir pazar günü ansızın ölüvermek isterim. Uykumda sessizce. Başparmağımı emerken. Başucumda samur bir kürkü andıran sarı tüylü kedimin yanında. Yaşamak güzel, ölümü yaşatmak, onu dillendirmek niye? Sigarayı azalttım. Yakında bırakıcam, bir pazar günü belki. Pazarlar diyorum çivit mavisi oluyor. Pazar tezgâhlarında paket paket çivit satılıyor. Çamaşırlar bembeyaz oluyormuş çivitle yıkanınca. Ruhlarda beyaz mı olur çivide bulursak Düşses. Senin gözlerin camdan mavi. Kayıplarda volta atıyorum gözlerin gözlerime değince. Akıp gidiyor bir yerlere ruhum? Ben neredeyim en çok seninle olduğum vakitlerde? Pazarlar diyorum çivit mavisi oluyor. Şüphe götürmez. Koca mavi gözlerinin bir kadın rahmi gibi genişleyen genişleyen bebekleri. Karanlık kar kuyuları mavi bebekleri. Her pazar öperim annemin pembe etli dudaklarını. Negatif oidupus kompleksi diyor buna psikiyatri. Bir de alnına öpücükler konduruyorum. Başımı önüme eğdiğim vakit alnımdan öpülmek isterim. Özgür, yüzümü öpücüklere boğar. Mağrur başım okşanmak ister. Bir ruha dokunabilmek kaç asır sürer. Artık sevmeye kabiliyetim yok. Hissizlik kıskacı bu. Ne büyük bir huzur bu. Sevgiden feragat etmenin özgürlüğü gerçek bir hafiflik verir. Senin ruhun kaç gram Düşses anlat bana. Saçların hangi boyda.

9 Eylül 2018

Üst kata yeni komşular taşındı Düşses. Çocukların çıkardıkları gürültüden yakınır çoğu kişi. Ben aksine mutluluk duyarım böyle

zamanlarda. Güvende hissederim kendimi, kimsesizliğim silinir gider. Neşeli bir kalabalığa özlem duyarım Wuwu'nun işten eve dönmesini beklediğim saatlerde. . Mesela kömür sobamız olsun, üzerinde mısır patlatalım, kestane pişirelim. Evin büyükannesi torunlarına bez bebek yapsın. Çocuklar mandalina kabuğundan kolyeler yapıp annelerinin boynuna taksın. Evin babası karısının pişirdiği üzerinde dumanı tüten balık çorbasını iştahla kaşıklasın. Evin kedisi tüm aile bireylerine sürtünsün, hepsinin kucağına kıvrılsın uyusun. Kardeşlerim olsun, onlara okuma - yazma öğreteyim. Huzurlu bir çok seslilik. Şiddetin kelime anlamını bilmeyen dev bir kadro, geniş aile. Yer sofrası olsun. Üzerinde kurufasülye, pirinç pilavı, soğan, ayran ya da patates, köfte, makarna. Beş çaylarında evimize mahallenin tatlı komşuları gelsin. Tatlı dedikodular dönsün dursun dillerde. Yanlarında el işi ve ponponlu terliklerini getirsinler. Kafamı kitabımdan kaldırıp gizlice onları seyredeyim. Niye elimde kitap, kaçamak bakışlar fırlatayım ki onlara. Aralarına karışayım. Okuldan arkadaşlarım gelsin bize yatıya. Birlikte muzlu likör içelim. Film izleyelim birlikte. Sinemadan konuşalım Düşses. Kapı önüne oturup çekirdek çitleyelim. Sokak buram buram hanımeli koksun.

Çiçeğin balı dilimizden dudağımızdan süzülüp dursun umuda. Gece çiçekli gecelikleriyle çamaşır asan kadınlar olsun, sonra sokakta halı yıkayan, çeşmeden su taşıyan kadınlar. Neredeyiz biz Düşses? Bunca özlem bir cenin gibi tekmelemekten yorgun düşürüyorsa yüreklerimizi niye yitirilişi için ağıt yakmıyor insanlık? Düşümün izdüşümü, düşümün gündoğumu iki porselen fincan getir de dayayalım sese nefese acıkan kulaklarımızı, kulak ver dünyanın en güzel nakaratına. Çocuk çığlıkları. Sesler, düşsesler değil. Basbayağı sesler canım, yüksek desibelde çocuk sesleri. Öyle kapmışım ki şifayı, sesim Rutkay Aziz ve Ruhi Su karışımı bir tonda çıkıyor. Alto ve Bass'ın harmanı.

25 Eylül 2018, 12:48

Düşses öğle vakti geldi. Yağmur çiseliyor. Rüzgâr yüzüme tatlısert bir babanın tokadı gibi inip duruyor. Ruhumdaki tüm korkuları, çürümüş yapraklar gibi uzağa uçuruveriyor. Saatlerce yürümek istiyorum. Saatlerce kitap okumak, Kuzeyli yönetmenlerin filmlerini peş peşe izlemek, bir bohem kafede oturup insanları dikizlemek ve en mahrem sırlarını açığa çıkarıp onları yazmak istiyorum. Ruhum kış benim. Yazın tembelleştirdiği gövdem çeviklik kazandı. Yaz neşenin değil hantal ruhluların, kalbi körelenlerin mevsimi. Buz tutmuş bir akarsuyun üzerinde çırılçıplak yürümek istiyorum. Bir buz cehennemi... Dirilmek buymuş meğer. Artık ruhum ve bedenim bana ait. Ani kalp çarpıntıları, titremeler, yerin ayağımın altından kayıyor gibi olduğu zamanlar yok. Esaret, o saatler süren anlamsız korkular bitip tükendi. Tükendiğini sanıyor insan ama yepyeni biri oluyor. Ne çok değiştim ben? Yüzüm, bakışlarım, yürüyüşüm, gülümsemem, değiştim ben. Artık bambaşka biriyim. Göz çevremde, ağız kenarımda çizgiler belirdi? Ne zaman oldu tüm bunlar? Şakaklarımdaki beyaz tutamları kafama geçirdiğim komik bir boneyle gizliyorum. Her gün yeni bir tane beyaz tutam. Ne sinir bozucu.

26 Eylül 2018, 09:17

Günaydın Düşses. Aydın bir güne uyandığımıza inanıyorsun öyle değil mi? Belki bir sabah gökkuşağının yedi rengi uykulu yüzlerimizi aydınlatacak; tüm tabiat güneşe vurgun dört mevsim, gözbebeklerimizde tatlı ışık oyunları... Tv ekranlarına korkuyla saplanıp kalan bakışlarımız yumuşayacak, Godot'yu bekler gibi olmayacak bu bekleyiş Düşses. Düşlerimin en sancılı yeri, ağrıyan, ağır aksak... Yüreğimde küçük mavi bir kuş var. İkindi vakitlerinde ona şarkılar söyler, peri masalları anlatırım. İçinde hiç kötü yürekli çirkin yüzlü cadıların olmadığı masallar Düşses'im. Düşler var ki öyle düşler, dağ keçilerine benzeyen gri bulutlara sarılmış. Dostların kol kola girip yürek ateşiyle kent meydanlarında yorulmadan anlatıp durduğu gıcır gıcır düşler, düşle hele bir Düşses'im. Sesim, soluğum... Düşle hele, düşüver düşlerimin orta yerine usulca. Göğüs kafesinde kanatları camdan ruhunu ısıtan ufacık mavi bir kuş var mıdır yüreğinde? Kalbinden öper mi, saçları kurdelalı küçük bir kız çocuğu gibi? Gündüz düşleri için çarpar mı o tatlı yüreğin? Yüreği büyüklerin düşleri engin, bitimsiz. Hiç düşün yok mudur senin? Anlat bana, döküver hüznünü, umudunu. Düşler kuralım yalın ayak... düşler... O mavi kuş salınıp dursun, yelkenleri suda boğulan düşüşsüzlerin karanlığında. Düşlerin ihtişamı kuşatsın tanksız, tüfeksiz aydınlığımızı. Bak gün aydınlanıveriyor...

Günaydın, Düşses'im.

OKUR MEKTUPLARI

Afşar Timuçin Hoca'nın yazısını kalkar kalkmaz okuduğumu söylemeyi unuttum. Demek ki, sabahları uyanabiliyorum. İçinde kaybolduğumuz panayır yerinden sıyrılmaya, düşünceye, düşünmeye ne kadar ihtiyacımız varmış.

YENİ GELEN'E TEŞEKKÜR EDİYORUM

Sevgili Sadık,

Geceleri -pek seyrek değil- uykum kaçar, birdenbire şeytan gibi ayaklanırım. Doğrusunu söylemek gerekirse, ayaklanmama karşın aslında pek de uyanmış olamıyorum.

Ağzımda kekremsi bir tatla, bedbinlik çökmüş bir yüzle, kaçan uykunun geri gelmesini umutsuzlukla bekliyorum.

Ama, artık beklemiyorum. Çünkü, uykusuz gecelerime "Yeni Gelen" geldi.

Sayende -ve tabii ki diğer arkadaşların sayesinde- artık geceleri meymenetsizliğe değil, "Yeni Gelen"e kalkıyorum

Bu sabah, 3. Sayıya uyandım. Özkan Mert, "Şiirin Kamuoyu Nereye Gider Bilinmez" ile elimden tuttu, 50-60 yıllık bir gezinti yaptırdı. Cemal Süreya ile meyhaneye oturduk, İlhan Berk ile konuştuk, Fikret Hakan'ı, Ülkü Tamer'i yaşlılıklarında ziyaret ettik. Onların yalnızlıklarının, yaşlılıklarının, yorgunluklarının, unutulmuşluk ve ölümlerinin aslında bizatihi Memleketin kendisi olduğunu hissettik.

Sen, bizim kuşağa 88'li diyorsun. Kendimi sonra gelenlerden şanslı hissediyorum. Ama önce gelenleri, itiraf edeyim, daha zengin buluyor ve biraz kıskanıyorum.

Dergiye devam edersem, Aptulkadir Elçioğlu, ilk gençliğimizin Aptülika'sı, sadece şair Enver Gökçe'yi değil bana yakın tarihimi hatırlattı.

Sadık,

Okurken artık geçmişimden daha çok fotoğraf düşüyor önüme. Okurken, yazının arka fonundan Beyazıt'ta öğrenci forumlarında yapılan konuşmaların, okunan Enver Gökçe şiirlerinin sesini duyuyorum.

Daha dün içinde olduğumuz anlar, tarihin parçası olmaya mı yüz tuttu? Sanırım mesafe açılmaya başlamış.

Afşar Timuçin Hoca'nın yazısını kalkar kalkmaz okuduğumu söylemeyi unuttum. Demek ki, sabahları uyanabiliyorum. İçinde kaybolduğumuz panayır yerinden sıyrılmaya, düşünceye, düşünmeye ne kadar ihtiyacımız varmış.

Sözün özü, sabah sabah okutturuyorsunuz, okuma isteği uyandırıyorsunuz.

Artık iletişim aracı olmanın ötesine geçip bizi esir eden cep telefonunu, sadece bunları yazmak için elime aldığımı söylemem bence yeterli olacaktır.

Edirne Açık Cezaevi'nde taze okurunuz mahpus Aydın'a eski sayılarınızı da keyifle götüreceğim.

Cezaevinde hayranlıkla elden ele geziyor derginiz. Yazar, özellikle şair arkadaşlar bilsin. Mahpusların iç dünyasındaki karşılığını, ne düşündüklerini, ne hissettiklerini bilemiyorum. Hayretle, merakla, özlemle okuyorlar, dinliyorlarmış yazdıklarınızı...

Şimdi bir an düşündüm.

Ülkü Tamer'in şiirindeki,

Gelip kondu bir güvercin
Ellerine o gece
Kırmızı bir çelenk oldu
Bileğinde kelepçe

Dizelerinin sarsıntısı içeride çok daha güçlü olur.

Yeni Gelen'e teşekkür ediyorum.

İyi sabahlar.

Selam ve sevgilerimle.

Gökhan Ağırbaş
Edirne

YENİ GELEN FARKINDALIK YARATIYOR

Yeni Gelen dergisi bizim köye de geldi. Gerici bir ilin (Kırıkkale) köyünde (Hasandede) yaşayan biri olarak Yeni Gelen dergisi okumak ayrıcalıktır. Mutluluk ve zenginliktir.

Edebi değeri yok edilen edebiyat ve günümüzün teslim olmuş medya dünyasında kültür ve sanat dergisi Yeni Gelen insan'ın kendini eğitmesi adına ışık oldu. Umut oldu. Sığlıktan arınmanın, bilgi ile beslenmenin ve aydınlanmanın dergisi oldu.

Yazarımız Sn. Sadık Albayrak Hocamızın eleştirel kitaplarının, değerli Yeni Gelen yazarlarının okuru, zamanının her kitap yazarını yazar, her kitabın da edebi değerinin olmadığının farkındalığına varıyor. Yeni Gelen okurda farkındalık yaratıyor. İçi boşaltılmış kitabevlerinde okunası kitaplar arıyor okur.

Uzun soluklu olmasını, gelecek kuşakların da Yeni Gelen dergisi ile tanışmasını ve bilgi ile beslenmesini diliyorum. Karanlığa ve karanlık zihniyete inat Yeni Gelen diyorum.

Aycan Demirhan
6 Haziran 2018, Kırıkkale,
Hasandede Köyü

Kalitesizliği yayan, toplumu ağ gibi ören kitle iletişim araçları kendine verilen rolü harfiyen yerine getirirken biz kafamızı kuma gömmeye devam edip her akşam aptal kutusunun karşısında birbirimizi aldatmayı öğrenmeye devam edecek miyiz?

İHANETİN EN KOMİK HALİ

Masada yığınla duran gazetelerden birinin sürmanşeti dikkatimi çekti: "İhanetin en komik hali"; gazeteyi alıp okumaya başladım.

"Evlilik, ilişkiler ve ihanet üzerine ku-

rulu bu yılın en iddialı romantik komedi dizisi Koca Koca Yalanlar" adıyla bu akşam ekranda yazıyordu.

Akşam Televizyonun karşısına geçip diziyi izlemeye başladım, dizide bize gösterilen şuydu: İyi bir aile hayatı yaşayan 3 çocuk babası Mali Müşavir Ahmet'in yine evli olan ve eşini aldatan arkadaşının teşvikiyle eşini aldatmaya yönlendirilmesi ve bu olaylar etrafında gelişen bir dizi olaylar silsilesi. Ahmet arkadaşından sürekli şunları işitiyordu: "Aldatmayan erkek yoktur, yakalanan erkek vardır, herkes yapıyor sonuçta, her erkeğin bir gideri vardır".

Bu telkinlerden sonra, Ahmet artık eşini aldatmak için birini bulmalıdır. O birini hemen bulur, Mali Müşavirliğini yaptığı mağazanın tezgâhtarını gözüne kestirmiştir. Artık o da eşini aldatmalıdır, arkadaşından neyi eksiktir.

Tezgâhtar kız ise evlenmek üzereyken sevgilisi tarafından kandırılmış, ortada bırakılmıştır. Ahmet'in evli olduğunu bilmesine rağmen onu reddetmemiştir. Tezgâhtar kızın daha önce maruz kaldığı durumlar yeni kararlar almasına yol açmıştır. Artık yükselmelidir(!); avm'lerde rahat alışveriş yapabilmelidir, statü sahibi olmalıdır. Bütün gün çalışarak bir yere gelemeyeceğini düşünmektedir. Emeğiyle iyi bir hayat sürdüremeyeceğinin farkına varmıştır. Arayışında olduğu gerçek sevginin peşinden gitmeyecektir artık, evli olan adamın zenginliğinden yararlanacaktır. Bölüm boyunca sürüp giden yalanlara, entrikalara daha fazla katlanamadım, kanalı değiştirdim.

Münir Özkul'un insan onurunu yücelten, harikalar yaratan Sucu Rıza rolünde oynadığı "Aile Şerefi" filmindeki şu sahneye denk geldim: Kızını rahatsız eden ve ailesine her türlü kötülüğü yapan Oktay, işadamı babasının evinde yurtdışına kaçmak için hazırlanırken Rıza ansızın evlerine gelir. Aslında son derece insancıl bir karaktere sahip olan Sucu Rıza gözünü bile kırpmadan Oktay'ı tüfeğiyle öldürür, sonra babasıyla aralarında hafızalara kazınan şu diyalog geçer:

Oktay'ın Babası:
- Onu öldürdün!
Sucu Rıza:
- Onu ben değil, sen öldürdün.
Oktay'ın Babası:
- Peki niye yaptın bunu?
Sucu Rıza:
- Ailemin şerefi için...

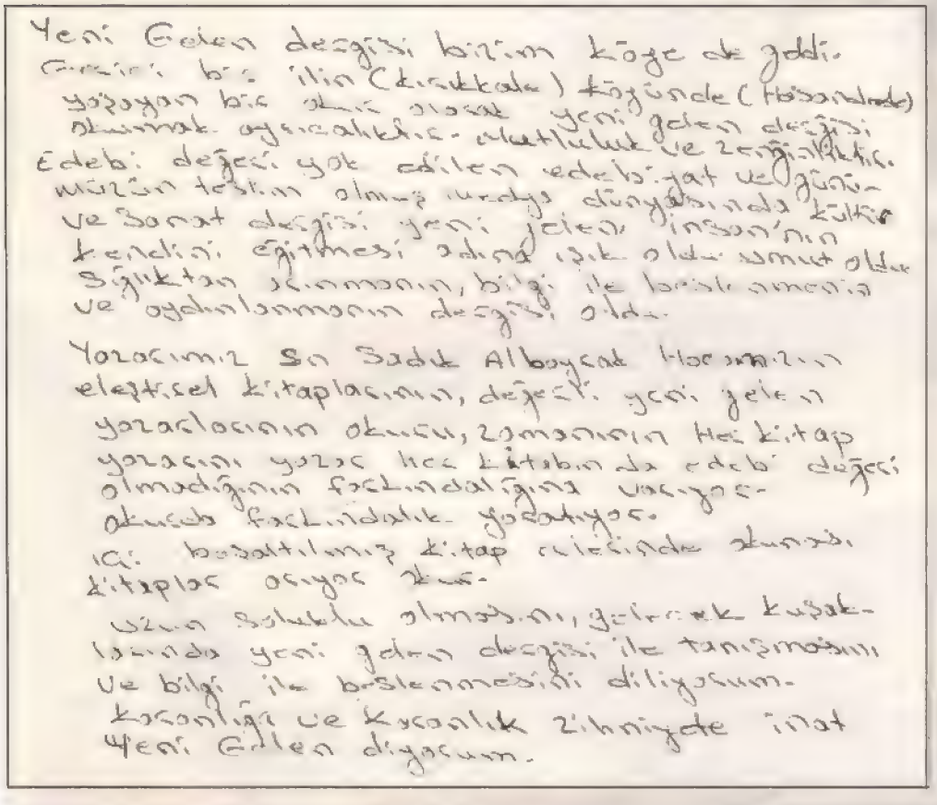
Yeni Gelen değişsi bizim köye de geldi.
Örneğin: bir ilin (Kırıkkale) köyünde (Hasandede) yaşayan bir okur yazar yeni gelen değişsi okumak aydınlatıcı - okutuluk ve zenginleştirici. Edebi değeri yok edilen edebiyat ve günümüzün teslim olmuş kurdys dünyasında kültür ve sanat değişsi yeni gelen insanın kendini eğitmesi adına ışık olacak umut olacak. Şüphesiz zamanın, bilgi ile beslenmenin ve aydınlanmanın değişsi olacak.

Yazarımız Sn Sadık Albayrak Hocamızın elektrisel kitaplarının, değişsi yeni gelen yazarlarının okucu, zamanının her kitap yazarı yazar her kitabının da edebi değeri olmadığının farkındalığına varıyor- okucuda farkındalık yaratıyor.
İçi boşaltılmış kitap ailesinde okunası kitaplar oluyor ikisi.
Uzun soluklu olmasını, gelecek kuşaklarında yeni gelen değişsi ile tanışmasını ve bilgi ile beslenmesini diliyorum.
Kocanlığı ve kocalık zihniyetinde inat Yeni Gelen diyorum.

Yıllar sonra hapisten çıkıp evine dönen Rıza, artık büyümüş ama sağ dizi yanlış tedaviden dolayı sakat kalmış evin en küçük oğlu tarafından karşılanır. En küçükleri dışında hepsi evlenmiştir. O gün tüm aile bir aradadır çünkü babaları gelmiştir. Geleceğe gülen gözlerle bakıyorlardır artık, çünkü onlar şerefli bir ailedirler.

İyi ki kanalı değiştirmişim 70'li yılların toplumuna sunulan filmlerle, bugünün toplumunun maruz kaldığı bazı dizileri, filmleri kıyaslayarak şunları düşünmeden edemedim:

İhaneti komedi olarak sunan, insanları kişiliksizliğe sürükleyen, değersizleştiren, yansıtılan sahte hayatlarda paranın daha değerli olduğu, insanın emeğiyle çalışmasının aşağılandığı tv yapımları yıllardan beri ekranlarda, hem de holding gazetelerinin manşetlerini süsleyerek...

Şu soruyu soruyor musunuz kendinize: Aile şerefini, insan emeğini, mücadeleyi yücelten filmler neden azaldı ve yok oldu? Yeni Münir Özkullar, Adile Naşitler neden yetişmiyor?

Ailemizin bir parçası olan, bize sevgiyi öğreten Yeşilçam filmleri artık neden çekilmiyor?

Bunların yok oluşunun olumsuz etkisini çevrenizde ve kendi yaşamınızda da gözlemleyebilirsiniz.

Empatiniz ve insanlara tahammülünüz azaldı artık; kadın cinayetlerinin, hayvanlara eziyetin artmasını bunlardan ayrı düşünmemelisiniz.

Kalitesizliği yayan, toplumu ağ gibi ören kitle iletişim araçları kendine verilen rolü harfiyen yerine getirirken biz kafamızı kuma gömmeye devam edip her akşam aptal kutusunun karşısında birbirimizi aldatmayı öğrenmeye devam edecek miyiz?

Herkes üzerine düşeni yapıyorsa, biz ne yapacağız?

Yukarıda sorduğumuz sorular üzerine düşünmeye başlayacağız, şu an elinizde tuttuğunuz dergi de bunun için yola çıktı zaten; kirleri tespit edip temizlemek için, yeni gelen'in inşasını yapmak için...

Çünkü yeni gelen umuttur, sevgidir, yeni bir hayattır...

Gökhan Ünverdi
15 Ağustos 2018, Adana

Resim: Rachev Vintage

SAHİPSİZ GERÇEK

B. Sadık Albayrak

Bir yandan herkesin bildiği, dört yol ağızlarında ilan edilen bir gerçek vardır; ama bu gerçeğin gereğini yerine getirecek kimse yoktur. Çünkü iktidardakilerin işine gelmeyen bir gerçektir bu, başka bir sınıfın gerçeğidir. Bu sınıf, ezilenler, kendi gerçeklerine sahiplenip bu gerçeği egemen kılmadıkça, belirsiz bir zamanda kendiliğinden geleceğine inanılıp hayal kurulabilir. Buna sahipsiz gerçek diyebiliriz. Her yerde vardır, ama hiçbir yerde yoktur. Gazetelerde yazar ama hayatta karşılığı bulunmaz. Ozan bu gerçeği anlatmak için "Sabahın bir sahibi var" demiştir... Gelecek, kendi gerçeğine cesaretle sahiplenen ve hayata geçirmeye çalışan insanın eseri olacaktır.

"Büyüklerine Başvuran Karga" [1], Saltıkov - Şçedrin'in *Büyüklere Masallar* kitabının gerçekçi kuşudur. Kargaların her işi yaptığı ve yoksulluk içinde ezildiği kuşlar dünyasında ihtiyar karga sorularıyla bir yol açmak ister.

İhtiyar karga: *"Biliyorum,' dedi, 'günümüzde gemisini kurtaran, kaptan. Yalnız bu konuda bizim karga milleti pek saftır. Başkaları milyonları cebe indirir, kimsenin umurunda olmaz, bizimkiler üç kuruş çaldı mı cezaları ölümdür. Canilik değil de nedir bu, ha?" (s.286)* Adaletsiz düzenin sonuçlarını ortadan kaldırmak için ihtiyarlığına bakmadan tek başına göklere yükselir. Kuşlar dünyasının hiyerarşisi içinde kargaların sorunlarını anlata anlata sonunda krala kadar çıkar. Kral bir kartaldır. Karganın anlattığı sömürü gerçeğini dinledikten sonra kargaya şöyle der:

"Bu gerçeği kartalından akdoğanına, atmacasından çaylağına kadar herkes, hem de nicedir biliyor. Ama şu anda bu gerçek bizim işimize gelmiyor. Dolayısıyla sen bu gerçeği istersen dörtyol ağızlarında olanca sesinle haykır, herkese açıkla, bundan bir şey çıkmaz. Zamanı geldiğinde, bu gerçek kendiliğinden çıkagelecektir. Ama ne zaman, onun orası belli değil" (s.286)

İhtiyar karga bu itirafa aldanmaz. Herkesin bildiği ama iktidardakilerin işine gelmediği için Dörtyol ağızlarında ilan edilse bile gerçeğin hiçbir işe yaramaması ihtiyar kargayı durdurmaz. Çözüme uçuşunu sürdürür ve uzak dağlarda yalçın kayalara tünemiş çaylağa ulaşır. Çaylağın söyledikleri gerçeğin başka bir niteliğine kapı açar.

Çaylak: *"İki yüz yıldan fazla bir süredir ben bu yalçın kayanın üzerinde otururum ve bu süre içinde yandan da olsa, gözümün ucuyla da olsa, güneşe bakabilmişimdir... Ama bugüne dek gerçeğin yüzüne bir kez olsun bakamadım." (s.292)* Gerçek güneşten bile daha yakıcıdır.

Sahipsiz Gerçek

Bir yandan herkesin bildiği, dört yol ağızlarında ilan edilen bir gerçek vardır; ama bu gerçeğin gereğini yerine getirecek kimse yoktur. Çünkü iktidardakilerin işine gelmeyen bir gerçektir bu, başka bir sınıfın gerçeğidir. Bu sınıf, ezilenler, kendi gerçeklerine sahiplenip bu gerçeği egemen kılmadıkça, belirsiz bir zamanda kendiliğinden geleceğine inanılıp hayal kurulabilir. Buna sahipsiz gerçek diyebiliriz. Her yerde vardır, ama hiçbir yerde yoktur. Gazetelerde yazar ama hayatta karşılığı bulunmaz. Ozan bu gerçeği anlatmak için "Sabahın bir sahibi var" demiştir... Gelecek, kendi gerçeğine cesaretle sahiplenen ve hayata geçirmeye çalışan insanın eseri olacaktır.

Bir başka gerçek ise göz kamaştırıcı yakıcılıktadır. Eğer bu gerçeğe gözümüzü kırpmadan bakabilseydik orda kendimizi yakıp kül edecek, gerçeğe uygun olarak yeniden kuracaktık. Kendi varoluşumuzun bu gerçekle ne kadar uyuşmaz olduğunu görüp harekete geçecektik. Güneşe bile bakabilirken gerçeğe bakamayan egemen çaylağın durumu budur. O, gerçeğe aykırı, asalak varoluşunu sürdürmek için gözlerini kapamayı seçer, ama yine de gerçeğin yakıcılığı onu rahat bırakmaz. Güneşe bakamazken bile tepede olduğunu bildiğimiz gibi, gözlerimizi kapadığımız gerçeği de enikonu biliriz. En azından Şçedrin'in çaylağı için böyledir bu. Şu sözler onundur; ihtiyar kargaya seslenir:

"Çevrene bir bak: Her yerde düşmanlık, kavga; hiç kimse nereye ve niçin gittiğini doğru dürüst bilmiyor... Bu nedenle de herkes kendi

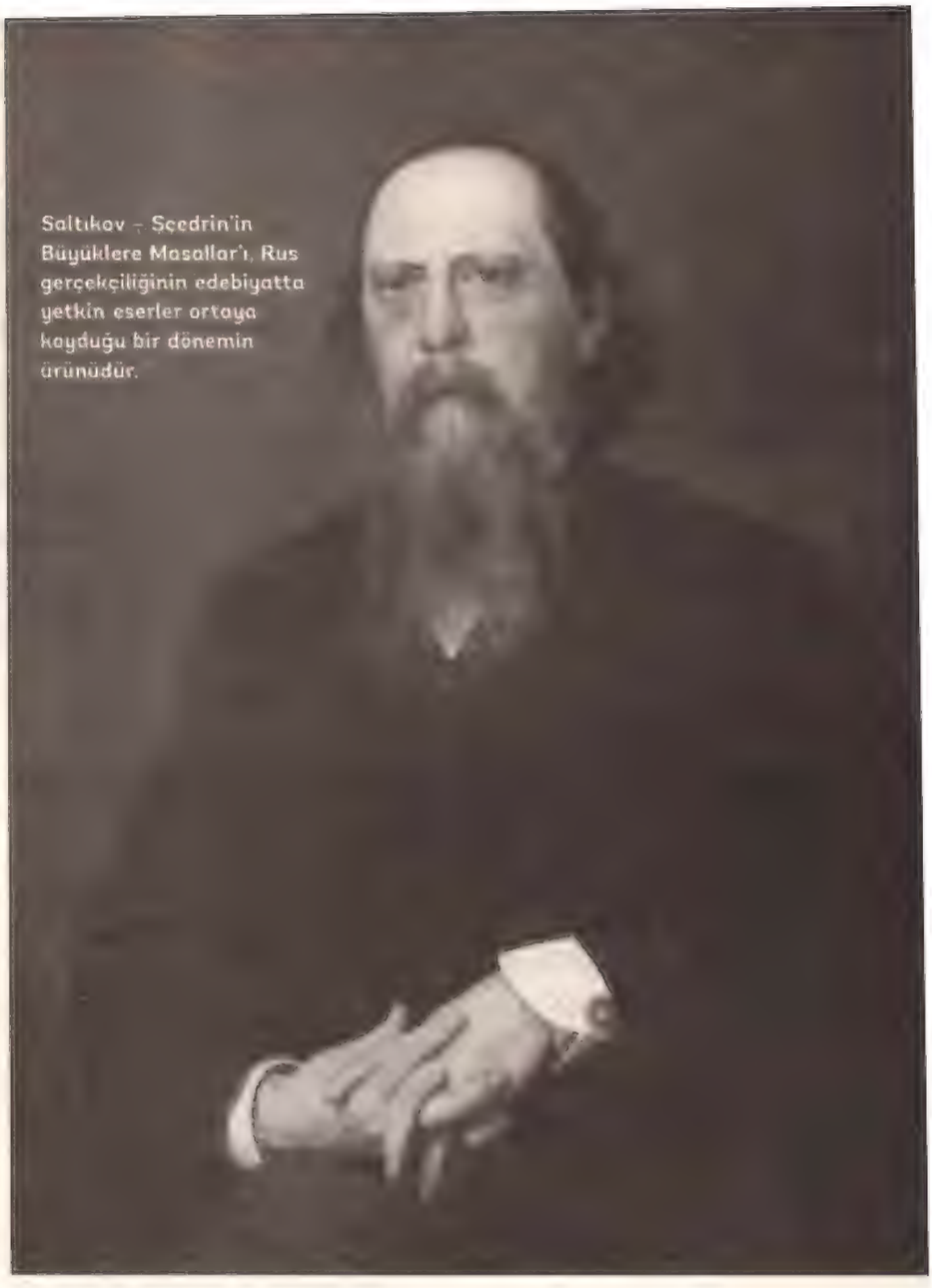

Saltıkov – Şçedrin'in Büyüklere Masallar'ı, Rus gerçekçiliğinin edebiyatta yetkin eserler ortaya koyduğu bir dönemin ürünüdür.

Kuşlar masalında gerçeği tartışan Şçedrin'le gerçekçilik sorununa bir "kertik" atabiliriz; bir edebiyat veya sanat yapıtının gerçekçi olması için, dış yapısının, imge dünyasının gerçeğe benzer olması şart değildir. Saltıkov - Şçedrin'in kuşlar dünyası insan toplumuna ancak simgeler düzeyinde benzer. Kuşlar dünyasının sınıfsal hiyerarşisi ile sınıflı insan toplumunun hiyerarşisi biçimsel olarak benzer değildir. Ama bu benzemezliğe karşın öykü sınıflı toplumda gerçeğin çok yönlü niteliğini gerçekçi bir yöntemle ortaya koyar.

gerçeğini öne sürüyor. Ama bir zaman gelecek, herkes açık, belirgin birtakım sınırlar içinde rahat soluk alabilecek, bu sınırlar içinde yaşayışını sürdürecek. O zaman ayrılıklar kendiliğinden kalkacak; bunun yanı sıra, şu küçük 'bireysel gerçekler' de yok olup gidecek. Herkes için bir olan, uyulması zorunlu olan 'gerçek', gerçekten ortaya çıkacak ve tüm dünya aydınlanacak. Hep birlikte, birbirimizi severek yaşayacağız. İşte böyle, ihtiyar! Şimdi sağlıcakla uç git ve karga soyuna; benim buna, şu yalçın dağa inandığım gibi inandığımı söyle." (s.*293*)

Saltıkov – Şçedrin'in kitabının son sözleri bunlardır...

Sahipsiz gerçek, güneşten yakıcı gerçek ve en sonunda *"herkes için bir olan, uyulması zorunlu olan gerçek"*, Ağrı dağı muazzamlığında önümüze konur. *"Tüm dünyayı aydınlatacak gerçek"... "İnsanlık emeğin güneşine yüzünü döndürmedikçe dengesini bulamaz"* derken, Marx, insanlığı uyuma kavuşturacak o gerçeğin özüne dikkat çekmişti.

Kabukta Değil, Özde Gerçek

Büyüklerine başvuran karga masalı 1886'da yazılmış. Üzerinden yaklaşık 130 yıl geçmiş... Çaylağın inandığı, herkesi kucaklayan, dünyayı aydınlığa ve sevgiye kavuşturacak gerçeği, insanlığın dengesini arayışımız sürüyor...

Kuşlar masalında gerçeği tartışan Şçedrin'le gerçekçilik sorununa bir *"kertik"* [2] atabiliriz; bir edebiyat veya sanat yapıtının gerçekçi olması için, dış yapısının, imge dünyasının gerçeğe benzer olması şart değildir. Saltıkov-Şçedrin'in kuşlar dünyası insan toplumuna ancak simgeler düzeyinde benzer. Kuşlar dünyasının sınıfsal hiyerarşisi ile sınıflı insan toplumunun hiyerarşisi biçimsel olarak benzer değildir. Ama bu benzemezliğe karşın öykü sınıflı toplumda gerçeğin çok yönlü niteliğini gerçekçi bir yöntemle ortaya koyar. Bunu, insanları dışsal olarak gerçeğe benzer betimleyen ama gerçeğin kabuğundan öteye geçmeyen yüzlerce öyküden çok daha açıklayıcı bir biçimde yapar.

İyilik Yapmak İsteyenlerin Kötülükleri

Büyüklere Masallar, Rus gerçekçiliğinin edebiyatta yetkin eserler ortaya koyduğu bir dönemin ürünüdür. Ondan yaklaşık 15 yıl önce ise, bizde roman türü ilk ürünlerini veriyordu ve gerçekçilik ilk adımlarını atıyordu.

İlk romanlardan biri, Şemsettin Sâmi'nin yirmi iki yaşında yazdığı *Taaşşuk-u Tal'at ve Fitnat* 1873'te yayımlandı. Ondan birkaç yıl sonra Türkçenin de roman yazmaya yeterli bir dil olduğunu kanıtlamak için işe girişen Namık Kemal'in İntibah'ı geldi. İlk romanlarda dikkat çeken eksiklerden biri mekân betimlemesinin hiç olmaması veya yetersiz olmasıydı. Sözgelimi Şemsettin Sâmi'nin romanında Fitnat'ın odasının betimlemesini okuyoruz, mekân daha çok genellemelerle çiziliyor. Kadın kılığına girmiş Tal'at'ın tütüncünün merdivenlerinden üst kata çıkmasını anlatamayacak kadar zayıf bir dildir bu. Şemsettin Sâmi'nin konak betimlemesi, bu zayıflığın iyi bir örneğidir: Yirmi otuz odalı konak. Güzel, beş altı bahçıvanın çalıştığı bahçe, beş altı güzel atın bulunduğu ahır... Minyatürle mekâna bakan bir toplumdan perspektifle mekânı gören bir toplumun edebiyatına, romanına geçerken ilk elde bu eksikliklerin olması olağandır.

Bu ilk roman bir erkekten çok, bir kadının romanıdır. Fitnat, Tal'at'tan çok daha güçlü ve olgun çizilmiş izlenimi veriyor. Yirmi iki yaşında bir erkek yazarın, Şemsettin Sâmi'nin Fitnat'ı bu kadar iyi yazması şaşırtıcıdır. Bu kitabın romanın bunca gelişmesinden sonra zayıf ve çocuksu kalması anlaşılabilir, ancak aşk üzerine gözlemlerinin hâlâ taze ve yaşamsal olduğu söylenebilir.

Şemsettin Sâmi'nin sorunu gerçekçi kavrayışında çağının toplumsal düşüncesini bilmesi belirleyicidir. Türkiye'de komünizm kavramına ilişkin ilk doğru tariflerinden birini o yapmıştır.

Bu ilk roman bir erkekten çok, bir kadının romanıdır. Fitnat, Tal'at'tan çok daha güçlü ve olgun çizilmiş izlenimi veriyor. Yirmi iki yaşında bir erkek yazarın, Şemsettin Sâmi'nin Fitnat'ı bu kadar iyi yazması şaşırtıcıdır. Bu kitabın romanın bunca gelişmesinden sonra zayıf ve çocuksu kalması anlaşılabilir, ancak aşk üzerine gözlemlerinin hâlâ taze ve yaşamsal olduğu söylenebilir.

hâlâ taze ve yaşamsal olduğu söylenebilir.

Şemsettin Sâmi, Tal'at'ın cumbadan gördüğü kıza âşık olduktan sonraki halini şöyle anlatır: *"Tütünü aldı; giderken bir daha cumbaya baktı. Gördüğü şey, öncekinden daha bir kat güzel göründü. Zavallı çocukcağızın o vakte kadar öyle bir güzel görüp sevdiği yoktu. Böyle bir aceminin gönlü ne kadar kolay etkilenir, mâlûm ya. Tal'at, Bayezit'e doğru çıktı. Ama, zihni oradan ayrılamıyordu. Tütüncünün cumbası imgeleminde belirdikçe beliriyordu. Kaleme gitti, yine bu düşüncelerle meşguldü. Kalemden dönerken, tütünü tükenmemiş idiyse de, yine kırk paralık tütün aldı; cumbaya baktı: Yine aynı şey. Evine gitti, aklı yine onunla meşgul. Yatağa yattı, uyku yok. Bir düziye düşündü. Bir sevindi, bir üzüldü. Kararı kalktı, bir yerde duramadı. Sabahleyin evinden çıktı, tütüncüye uğradı. Tütünü varken bir daha tütün aldı. Cumbanın durumu dâimâ o. Nihayet bir kaç gün böyle gitti."* [3] Tal'at'ın sevgilisini görebilmek uğruna evde birkaç yıl yetecek tütün depolayacağı anlaşılıyor.

İlk romanın en önemli özelliklerinden biri, Şemsettin Sâmi'nin kişilerine iyi adam-kötü adam karşıtlığı içinde bakmamasıdır. En olumsuz tiplerden tütüncü Hacıbaba bile, kızının iyiliği için onu zengin adamla evlendirmek ister. Kötü olan o değil, zengin-fakir ayrımı yaratan sınıflı toplumdur. Fitnat, *"Ah babam! Babam bana iyilik yapmak niyetiyle beni mezara teslim edecek!"* diye feryat eder. Ne kadar gerçekçi bir saptama. Hayat, çoğunlukla yakınlarımızın bize yaptığı veya yapmak istediği iyiliklerin ağır bedelini ödemekle geçer.

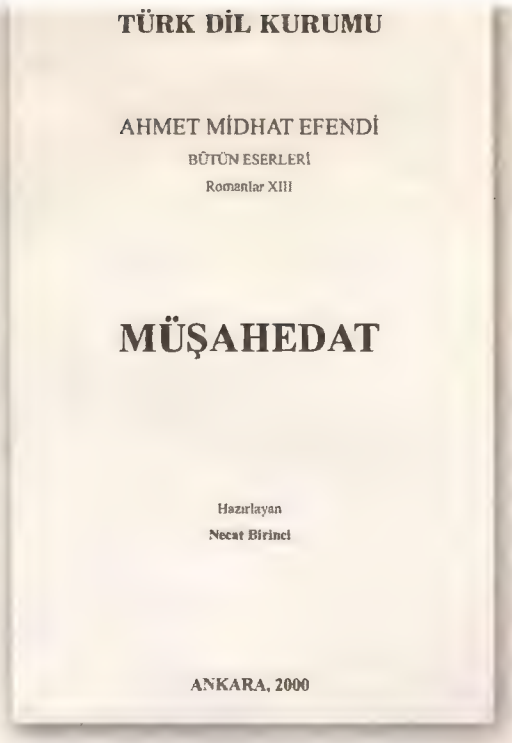

Gerçekçi Rus romanının gelişiminde de toplumsal hayata, değişmeye açık, çatışmaları olan, insanın üzerinde dönüştürücü etkide bulunabileceği ve onun koşullarınca belirlendiği süreçler bütünü olarak bakmak belirleyici olmuştur. 1865'den önce yazılan birkaç romanın adı bile bu etkin bakış açısının ipuçlarını verir: Suçlu Kim?, Zamanımızın Bir Kahramanı, Babalar ve Oğullar, Ne Yapmalı? Roman gerçeğe, hayata müdahale etmek için gerçekliği müşahede altına almıştır. Ahmet Mithat'ın gerçekçilik iddiasıyla yazdığı romanın adı da Müşahedat'tır...

Yazar, Tal'at'ın anasının öyküsünden başlayarak, sorunu toplumsal bir çerçevede ele alır. Kişilerden bağımsız olarak, kadın erkek arasındaki toplumsal duvarlar, trajedilerin kaynağı olmaktadır. İşte bu bakış açısıyladır ki *Taaşşuk-u Tal'at ve Fitnat* gerçekçi bir nitelik kazanır. Bu romanın değerlendirilişinde bu yanı üzerinde hiç durulmamıştır, roman genellikle ilkel bir romantizm taklidi olarak damgalanıp geçilmiştir. Dikkatli okuduğumuzda yazarın olaylara toplumsal gerçekliği gören bir çerçeveden baktığını ve bu toplumsal gerçekliğin trajik sona sürüklediği iki insanın sevda öyküsüyle bizi eleştirel yargılara yönlendirdiğini görürüz. Fitnat, zayıf bir dil, kurgu, eksik betimlemeyle de olsa 19. yüzyıl Osmanlı değişiminin ipuçlarını bulduğumuz bir romandır. Bir kez daha Şemsettin Sâmi'nin toplumsal değişmeyi gören bakış açısının gerçekçiliğin temelinde durduğunu tekrarlamakta yarar var.

"Târik-i Selamet"

Gerçekçi Rus romanının gelişiminde de toplumsal hayata, değişmeye açık, çatışmaları olan, insanın üzerinde dönüştürücü etkide bulunabileceği ve onun koşullarınca belirlendiği süreçler bütünü olarak bakmak belirleyici olmuştur. 1865'den önce yazılan birkaç romanın adı bile bu etkin bakış açısının ipuçlarını verir: *Suçlu Kim?, Zamanımızın Bir Kahramanı, Babalar ve Oğullar, Ne Yapmalı?* Roman gerçeğe, hayata müdahale etmek için gerçekliği müşahede altına almıştır. Ahmet Mithat'ın gerçekçilik iddiasıyla yazdığı romanın adı da *Müşahedat*'tır...

Osmanlı'da romanın doğuşu ve

gelişimi kadının bir insan olarak sahneye çıkışıyla, kadın erkek ilişkisinin aşk ilişkisi zenginliğinde yaşanmasının ipuçlarıyla paralel gitmiştir. İlk roman bunu haber verir. Namık Kemal'in İntibah'ı yenilikle doğan kadın erkek aşkını sorunsal haline getirmiştir.

Fitnat son çığlıklarını atar: *"İstemem... vâlideciğim! İstemem... kibarlık istemem... büyüklük istemem. Mal istemem. Devlet istemem... Gönlümün istediğini isterim. Gönlüm şâd olsun da, yiyecek ekmeğim olmasın... Giyecek rubam olmasın... İstemem... İstemem..." (s.149)* Özgür olmak isterim, insan olmak isterim çığlığıdır bu... Şemsettin Sâmi'nin sorunu gerçekçi kavrayışında çağının toplumsal düşüncesini bilmesi belirleyicidir. Türkiye'de komünizm kavramına ilişkin ilk doğru tariflerinden birini Şemsettin Sâmi yapmıştır. On dokuzuncu yüzyılın son çeyreğinde Osmanlı ülkesinde sosyalizm ve komünizm karşılığı "'İştirak-i Emval ve İyal', mülk ve kadın ortaklığı kavramı kullanılmıştır. Bunun bazı istisnaları vardır. Bunlardan biri de Taaşşuk-u Talat ve Fitnat'ın yazarı ve sözlükçü Şemsettin Sâmi'nin yazdıklarıdır. 'Sami Bey'e göre, 'iştirak-i emval' tabirinin 'sosyalizm' kelimesinin tercümesi gibi kullanılıyor olması, beyazı siyah diye tercüme etmeye benzemektedir'. Şemsettin Sami Bey 'menfur' bir eskiçağ mesleği ve mezhebi olan 'iştirak-i emval ve nisvan' ile dünya için bir kurtuluş yolu olan sosyalizmi birbirine karıştırmanın büyük bir haksızlık olduğunu söyler:" [4]

Bu uyarıyla da yetinmez sosyalizmi

Nâbizade Nâzım

"Sosyalizm ıstılahı Fransızca bir kelimedir ki cemiyet-i beşer manasına olan sosyete (societe) kelimesinden müştakdır. Unvanından dahi anlaşılır ki sosyalizm cemiyet-i beşerin hüsn-ü idaresiyle refah ve saadetini ve bilâ istisna bütün efrad-ı beşerin hürriyet ve müsavatını ve hiç kimsenin hukuk-u tabiiyyesinin paymâl olmamasıyla hak ve adlin meydana çıkmasını ve nizam-ı tabiiyyeden herkesin mütenaim ve hissemend olmasını arar bir tarîk-i selâmettir..."

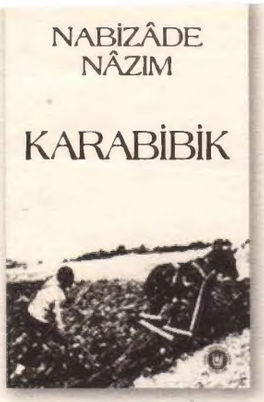

Karabibik'ten söz etmişken, test sınavlarında veya televizyon yarışmalarında sık sorulan ve hiç okunmayan bu kitabın hiç olmazsa yedi cümlesini burada okumakta yarar var. Bir çift öküz sahibi olmak isteyen Karabibik'in temel gerçeği iki cümleliktir: "Fakat hayallerinin ufku üzerinde bir karaltı belirdi: Para! Bunun için yirmi mecid olsun gerekliydi."

şöyle tarif eder: *"Sosyalizm ıstılahı Fransızca bir kelimedir ki cemiyet-i beşer manasına olan sosyete (societe) kelimesinden müştakdır. Unvanından dahi anlaşılır ki sosyalizm cemiyet-i beşerin hüsn-ü idaresiyle refah ve saadetini ve bilâ istisna bütün efrad-ı beşerin hürriyet ve müsavatını ve hiç kimsenin hukuk-u tabiiyyesinin paymâl olmamasıyla hak ve adlin meydana çıkmasını ve nizam-ı tabiiyyeden herkesin mütenaim ve hissemend olmasını arar bir tarîk-i selâmettir..." (s.26)* Sosyalizmi eşitlikçi bir kurtuluş yolu olarak açıklayan *"Şemsettin Sami Bey'in 'zihinleri tedhiş eden' bu yazısından ötürü önce takibata, daha sonra ise avf-ı tacidâriye uğrayarak kurtulmuş olduğunu da" (s.26)* not etmekte yarar var.

İlk Köy Romanından Yedi Cümle ile Gerçek

Bize, okullarda, köyün ve köylünün edebiyata girdiği ilk yapıt olarak belletilen Nâbizade Nâzım'ın *Karabibik*'i şu sözlerle başlar. *"Gerçekçilik akımında yazılmış roman okumamışsanız, işte size bir tane ben sunayım."*[5] Genç yaşta ölen asker kökenli Nâbizade'nin yanlışlıkla roman olarak nitelenen uzun öyküsü Karabibik köylüyü olağanüstü gerçekçilikte yazabilmiştir.

Karabibik'ten söz etmişken, test sınavlarında veya televizyon yarışmalarında sık sorulan ve hiç okunmayan bu kitabın hiç olmazsa yedi cümlesini burada okumakta yarar var. Bir çift öküz sahibi olmak isteyen Karabibik'in temel gerçeği iki cümleliktir: *"Fakat hayallerinin ufku üzerinde bir karaltı belirdi: Para! Bunun için yirmi mecid olsun gerekliydi."*[6]

Bu karaltıyı aşmak için ne yapmalı? *"Tüccar Anderya'ya koşmalı. Fakat Anderya'ya olan borç da çoğaldı."* (s.30)

Aktaracağımız son iki cümle yalnızca *Karabibik*'in değil, yüz yıldan uzun zamandır emekçi halkımızın temel gerçeklerinden biridir: *"Ah, hocalar gibi yazıp okuma bilmemek ne kötü. Mah işte ne kadar borç vardır insan bilmez ki; keşke kızan iken mektebe gitseydi!"* (s.32)

Türk halkının 150 yıllık değişmeyen kaderi midir bu? Borçluluktan kurtulamayan bir halk, okumanın en işlevsel yararını borçlarını hesaplayabilmekte görüyor. Bugün de öyle değil mi? Dolar mı, TL mi; bin mi, milyar mı? Taksit mi, kredi kartı mı... Ucu bucağı kaybolmuş bir hesaba mahkûm edilmiş. Bugünün insanı Karabibik kadar şanslı da değil, o, borcunun birebir somut karşılığı bir çift öküzü görebiliyor; ülkenin sırtına yıkılan borçların hangi hırsızın kasasına gittiğini bilmek için de okuma gerekiyor, ama sınıf bilinciyle donanmış bir okuma...

Köy gerçeğini bütün katılığıyla ortaya koyan bir cümle daha; tek gözden ibaret evinde ocakta yanan tezeğin dumanı ortalığı sarmıştır: *"Köylüler bu duruma pek alışkındırlar; gözleri bile yaşarmaz."* (s.36) der yazar. Tek cümlede köylü dünyasının tipik yüzünü ortaya seriyor.

Daha doğuşunda, Türk romanı, gerçekçiliğin çekimine kapılmıştır; bu gerçekçilik, natüralist gerçekçiliğin bazı zayıflatıcı öğelerini içerse de dönemin insan ve toplum gerçeğinden derin izler kazımıştır günümüze.

İnsanın kendi gerçeğine sahip çıkması, yakıcı gerçeğinin gereğini yerine getirmesi, *"târik-i selamet"*i, kurtuluş yolunu bulabilmesi için gerçekçi edebiyata ihtiyacı vardır.

Gerçeğin ve edebiyatın sahibi geleceğin kurucusu olacaktır.

---

[1] Saltıkov Şçedrin, **Büyüklere Masallar**, Çeviren: Mazlum Beyhan, Öteki Yayınları, 1997, Ankara, s.281. Bundan sonraki alıntılar parantez içinde sayfa numaralarıyla belirtilecektir.

[2] İsmet Zeki Eyüboğlu, gerçek sözcüğünün "kir/gir -ger (sözverme, ant içme, sav, bağlama, bağlanma, anlaşma, açılma, yayılma, genişleme, ortaya çıkma, uyuşma, birleşme, içeri girme bg. anlamları içeren kök)'den kirçek-girçek/gerçek" geldiğini söylüyor. "(..) gerçek sözcüğünün ağaca, taşa, çizilen, kazılan, belli bir olayı belirlemeye, yansıtmaya, andırmaya yarayan kirtü, kirtük, kertük, kertik ile bağlantılı olduğu, ondan kaynaklandığı görülür." **Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü**, Sosyal Yayınlar, 1991, İstanbul, s.277.

[3] Şemseddin Sâmi, **Taaşşuk-u Tal'at ve Fitnat**, Bordo Siyah Klasik Yayınlar, İstanbul 2005, s.76-77.

[4] Uygur Kocabaşoğlu – Metin Berge, **Bolşevik İhtilâli ve Osmanlılar**, İletişim Yayınları, 2006, İstanbul, s.26. Sonraki alıntılar parantez içinde sayfa numaralarıyla belirtildi.

[5] Nâbizâde Nâzım, **Karabibik**, Bordo Siyah Türk Klasikleri, 2003, İstanbul, s.19.

[6] Nâbizâde Nâzım, age, s.30.

TÜRK SİNEMASINDA YOL AYRIMI
Haydar Ali Albayrak
Doğu Kitabevi

Haydar Ali Albayrak, Türk sinemasındaki değişimi geniş ve derinlikli bir bakış açısıyla inceledi ve eleştirdi.

60'ların salon güldürülerinde, kırda, şehirde kadın emeğinin betimlendiği filmlerde kadına yaklaşımı sorguladı. Atıf Yılmaz'ın feminist, Başar Sabuncu'nun fetişist art planlı filmlerinde kadına yaklaşım arasındaki ayrımları açığa çıkardı.

Ertem Eğilmez'in ekip komedisinden 90'larda, bireyin tek başına var olma mücadelesi üzerinden üretilmiş yeni komedi tarzına, izlerini Recep İvedik'lerde seyrettiğimiz kabalaşmaya nasıl gelindi? Haydar Ali Albayrak, Kemal Sunal'ın komedi filmlerini de inceledi, İlyas Salman'ın aktör olarak toplumsal anlamını ortaya koydu. Şener Şen'in Yavuz Turgul filmlerindeki rollerini sorguladı.

Türk Sinemasında Yol Ayrımı'nda yazar, sıkıntı eksenli, boğulma hissi uyandıran düşük bütçeli sanat filmlerini de değerlendirdi.

"Türk Sinemasında Yol Ayrımı adlı çalışmamda elimden geldiği ölçüde; akıntıya, yola, çekilen küreklere, izlenen seyre ve karşı seyre, izleyicinin eylemine değinmeye çalıştım."

FRANKFURT DEYİŞLERİ

Hayrettin Ökçesiz

Bu koşullarda ava giden avlanır, sandığa giden sandıklanır.

***

Üretmek, üremek haz ve mutluluk veriyor, yaratmak acı ve mutsuzluk...

***

Hukuk dışarıda solduğumuz havadır. İyiyse iyi, kötüyse kötüdür. Kimse sırtında koca bir oksijen tüpüyle dolaşamaz.

***

İhanet bir tapınaktır. Maskeyle girilir çıkılır.

***

Ben aptal olmasam, nasıl aptal yerine koyabilirler ki! Ya da aptal olmasalar, beni nasıl aptal yerine koyabilirler ki!

***

Ata'ya bakıp kimseyi beğenmez, adama bakıp herkesi beğenir olduk.

***

Biraz sen benim gibi
Biraz ben senin gibi
Kalanı kendimiz
Olalım
Ne dersin

***

Ham demiriz ilkin
Kimimiz
Çifte su verilmiş çelik
Kavgada
Kimimiz eğilir
Kırılır kimimiz

***

İçim dar
Bir okyanus kadar
Dalga kasırga ve acı tuz

***

Balık suda
Kuş gökte
İnsan
Boşlukta yaşar

***

Boş bir laf denli zararlı pek az şey vardır.

***

Çalışarak değil, çalarak zengin olunuyor.

***

Bireysiz halk bir varsayımdır
Bir geri sayım
Uygun adım
Faşizme
Doğru
Birey bir varsayımdır
Serbest adım
Yürüyüştür
Güle oynaya
Özgürlüğe doğru

***

Kâr deyip geçmeyin. Ne ahlâksız bir şey olduğunu bilseniz, küçücük bile olsa kâr etmek istemezsiniz.

***

İyi günde
Kötü günde
Bir kedin olsun

***

Küfür bir anafor gibi çeker içine.
Herkes dibinde buluşur.

***

Doğru yaşamak istiyorsak, yanlış yaşadığımızı düşündüğümüzdendir.

***

Kilise çanı dokuzu vurdu
Pamuk şekerler gökte
Akşam üstü
Kuşlar ağaçlara çekildiler
Nehir hışırdıyor hüzünlü
Düşlerinden düşmüş
Bir gezgin gibiyim bankta

***

Tenler dinler evreni
En yüksek dağında ruhun
Bir radar gibi
Umutsuzluktan
Buruşur giderler
Sorsan duyduklarını
Kaç binbir gece ederler

***

Önünden tramvay geçen ev
İşte şimdi
Düşlerimi kurduğum yer
İkide bir pansuman ettiğim
İçimi
Dolup dolup boşaldığı
Gözlerimin
Vagon vagon taşındığım
Hergün
Düşündükçe
İşlediğim günahlarımı
Seninle
Raylar öyle fena gıcırdıyor ki
Geçerken korkularım
Susmak nedir yeni anladım

Resim: Hayrettin Ökçesiz

ISSN 2619-9432